

ΟΓΚΟΛΟΓΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ
ΠΑΙΔΩΝ
«ΜΑΡΙΑΝΝΑ Β.
ΒΑΡΔΙΝΟΓΙΑΝΝΗ / ΕΛΠΙΔΑ»

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
«Μελοποιημένη Ποίηση»

Θεραπευτικές Διδακτικές Προσεγγίσεις

Ειδικά Αφιερωμένο
στα Παιδιά
της
«ΕΛΠΙΔΑΣ»

Έρευνα-Επιμέλεια / Συντονισμός Προγράμματος:
Dr Μαίρη Κουδούνα

Αθήνα 2018

«Γίνε και Εσύ Δότης Αιμοδοποιητικών Κυττάρων».

**ΟΓΚΟΛΟΓΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ
ΠΑΙΔΩΝ
«ΜΑΡΙΑΝΝΑ Β.
ΒΑΡΔΙΝΟΓΙΑΝΝΗ / ΕΛΠΙΔΑ»**

**ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
«Μελοποιημένη Ποίηση»**

Θεραπευτικές Διδακτικές Προσεγγίσεις

**Ειδικά Αφιερωμένο
στα Παιδιά
της
«ΕΛΠΙΔΑΣ»**

**Έρευνα-Επιμέλεια / Συντονισμός Προγράμματος:
Dr Μαίρη Κουδούνα**

Αθήνα 2018

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΜΑΡΙΑΝΝΑΣ ΒΑΡΔΙΝΟΓΙΑΝΝΗ

Η σύγχρονη ιατρική έχει αναγνωρίσει την αξία και τον σπουδαίο ρόλο που παίζει στην αποθεραπεία των παιδιών με καρκίνο η ολιστική αντιμετώπιση του προβλήματος: η ψυχολογία του ασθενούς και της οικογένειάς του, ο περιβάλλων χώρος, η δημιουργική απασχόληση, η ψυχαγωγία που έρχονται να στηρίξουν τις θεραπείες και τα φάρμακα. Όλοι εκείνοι οι παράγοντες που κρατάνε το παιδί μέσα στη ζωή και του δημιουργούν την αίσθηση ότι οι γιατροί και το νοσοκομείο δεν είναι τίποτα άλλο παρά ένας μικρός «σταθμός» στο ταξίδι της ζωής του, κρίνονται από την επιστήμη πολύτιμοι στη μάχη ενάντια στον καρκίνο.

Το σχολείο παίζει έναν πολύ καθοριστικό ρόλο σε αυτή τη θεωρία. Γιατί, στις πιο δύσκολες στιγμές της ζωής του το παιδί στο σχολείο βρίσκει εκείνο τον κρίκο που το συνδέει με ό,τι αγαπούσε πριν αρρωστήσει: τους συμμαθητές, τη γνώση, το παιχνίδι, το τραγούδι, τις ξέγνοιαστες στιγμές.

Το ερευνητικό πολιτιστικό πρόγραμμα με τίτλο «Μελοποιημένη Ποίηση» της Δρ Μαίρης Κουδούνα αποτελεί πυξίδα για μια τέτοια καινοτόμο θεραπευτική διδακτική προσέγγιση της ποίησης και είναι πολύ σημαντικά τα συμπεράσματα από την εφαρμογή του στην Ογκολογική Μονάδας Παιδών «Μαριάννα Β. Βαρδινογιάννη – ΕΛΠΙΔΑ», όπου χτυπά η καρδιά των παιδιών με καρκίνο στη χώρα μας.

Θέλω να συγχαρώ θερμά την ερευνήτρια και τους εκπαιδευτικούς

που υλοποιούν αυτό το πρόγραμμα για την ευαισθησία τους και το σεβασμό τους απέναντι στο άρρωστο παιδί και για το όραμά τους να μετατρέψουν τον πόνο του σε «κατανόηση, αισιοδοξία, χαρά και ευτυχία» μέσα από τους στίχους σπουδαίων ποιητών μας και μέσα από τη μουσική που γλυκαίνει τον πόνο και γεμίζει με πλούτο αισθημάτων την ψυχή. Μια μοναδική εμπειρία που πιστεύω πως θα συντροφεύει τα παιδιά σε όλη τους τη ζωή.

Συγχαρητήρια και σε όλο το έμπυχο δυναμικό του νοσοκομείου που αγκάλιασε και υποστήριξε με όλες του τις δυνάμεις αυτό το ερευνητικό πρόγραμμα κάνοντας δυνατή την εφαρμογή του.

Εύχομαι τα συμπεράσματα αυτής της έρευνας να αποτελέσουν ένα ακόμα σημαντικό όπλο στη μάχη όχι μόνο των ειδικών αλλά και των ιδίων των παιδιών απέναντι στον καρκίνο.

Μαριάννα Β. Βαρδινογιάννη

Πρέσβυς Καλής Θελήσεως της UNESCO

Πρόεδρος του Συλλόγου Φίλων Παιδιών με καρκίνο «ΕΛΠΙΔΑ»

**ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΤΟΥ τ.Δ/ΝΤΗ ΤΗΣ ΜΜΜΟ ΤΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ
ΠΑΙΔΩΝ ‘Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ’-ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗ ΚΑΘΗΓΗΤΗ
ΙΑΤΡΙΚΗΣ Ε.Κ.Π.Α κ. ΓΡΑΦΑΚΟΥ ΣΤΕΛΙΟΥ**

Η πραγματική αξία και η ολοκληρωμένη προσφορά της Εκπαίδευσης γίνεται πλήρως αντιληπτή σε όσους έχουν γνωρίσει την δραστηριότητα Σχολείων Νοσηλευτικών Ιδρυμάτων με άρρωστα παιδιά. Την ιδιαίτερη αυτή εμπειρία την βιώνουμε εμείς που βρισκόμαστε καθημερινά κοντά σε παιδιά που πάσχουν από σοβαρά, απειλητικά για τη ζωή τους νοσήματα και τα οποία φοιτούν στα Σχολεία που βρίσκονται στην Ογκολογική Μονάδα Παίδων «Μαριάννα .Β. Βαρδινογιάννη-Ελπίδα» στο Νοσοκομείο Παίδων Αθηνών «Η Αγία Σοφία». Το ξεχωριστό αυτό Σχολείο, αποτελεί κόσμημα της Δημόσιας Εκπαίδευσης και εξυπηρετεί κυρίως τα παιδιά που νοσηλεύονται στα Αιματολογικά-Ογκολογικά Τμήματα και τη Μονάδα Μεταμόσχευσης Μυελού των Οστών. Λειτουργεί από το 1989 και προσφέρει μοναδικές υπηρεσίες σε εκατοντάδες παιδιά. Οι Λειτουργοί του Σχολείου, αποτελούν ένα αναπόσπαστο και πολύτιμο κομμάτι στην λειτουργία των Τμημάτων μας και είναι για μένα ιδιαίτερη η Χαρά και η Τιμή να τους γνωρίζω από πολλά χρόνια και να συνεργάζομαι μαζί τους. Διακρίνονται για την άρτια επιστημονική τους κατάρτιση, την ευαισθησία τους και την αφοσίωση τους στους μικρούς μαθητές. Με ιδιαίτερη χαρά και προθυμία συμμετέχουν και υποστηρίζουν εθελοντικές δραστηριότητες που σχετίζονται κυρίως με την σημασία της εθελοντικής προσφοράς αιμοποιητικών κυττάρων για ασθενείς που χρειάζονται Μεταμόσχευση Μυελού των Οστών.

Στους μικρούς τους μαθητές που με χαρά τους αναμένουν κάθε πρωί, προσφέρουν γνώσεις ,αγάπη και την αίσθηση πως η ζωή τους δεν έχει αποκοπεί από τον φυσιολογικό ρυθμό της. Είναι μάλιστα αξιοσημείωτο ότι η εκπαίδευση τους δεν περιορίζεται στη βασική διδασκαλία και τις καθιερωμένες σχολικές γιορτές που γίνονται με μεγάλη επιτυχία. Επεκτείνονται και σε Καινοτόμες Διδακτικές Θεραπευτικές Προσεγγίσεις, εισάγοντας τα παιδιά σε ιδιαίτερα θέματα τα οποία εμπλουτίζουν και διευρύνουν τον ορίζοντα των γνώσεών τους, όπως έχει γίνει με το Πολιτιστικό Πρόγραμμα «Μελοποιημένη Ποίηση» το οποίο έχει επιμεληθεί η Dr Μαίρη Κουδούνα .. Έννοιες δύσκολες για μικρά

παιδιά προσφέρονται με απλό, ευχάριστο και κατανοητό τρόπο. Η Ποίηση και η Μουσική αποτελούν μαθήματα αισιοδοξίας και χαράς και η Τέχνη ενώνει τους μικρούς ασθενείς- μαθητές, αναπτύσσοντας τις δυνατότητες τους, ευαισθητοποιώντας τους στη Λογοτεχνία και τη Μουσική. Αυτό είναι σημαντικό για πολλά παιδιά που δεν τους είχε δοθεί αυτή η ευκαιρία και τα οποία αποτελούν έτσι Μέλος ενός «Καλλιτεχνικού Ομίλου».

Η συμβολή των Εκπαιδευτικών του Σχολείου μας, σημαντικών συνεργατών μας στον αγώνα που κάνουμε, είναι καθοριστική και πολύτιμη για την ολιστική θεραπευτική αντιμετώπιση των ασθενών μας, οδηγώντας τους με ανακουφιστική πορεία στη συντομότερη έξοδο από τα προβλήματα τους και επαναφέροντάς τους ομαλά σε φυσιολογικό τρόπο ζωής.

Αναπληρωτής Καθηγητής Στέλιος Γραφάκος
Δ/ντης της Μονάδος ΜΜΟ
Επιστ. Δ/ντής Τρ. Εθελ. Δοτών Μυελού Οστών
ΟΡΑΜΑ ΕΛΠΙΔΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος Μαριάννας Βαρδινογιάννη	
Προλεγόμενα Στέλιου Γραφάκου	
Αρχική Διδακτική Ερευνητική Πρόταση του Προγράμματος «Μελοποιημένη Ποίηση 2014-2018»	
Εισαγωγή στις Θεραπευτικές Διδακτικές Προσεγγίσεις.....	
Στόχοι που πετύχαμε.....	
Όμηρος, Ησίοδος, Σαπφώ	
Κωστής Παλαμάς: «Ολυμπιακός Ύμνος»	
Διονύσιος Σολωμός και 28 ^η Οκτωβρίου	
Ελύτης Οδυσσέας και 28 ^η Οκτωβρίου	
«ΕΛΠΙΔΑ» και Γιορτή του «Πολυτεχνείου»	
Οικουμενικός και Διαθρησκευτικός Διάλογος	
«ΕΛΠΙΔΑ» και Γιορτή των Χριστουγέννων	
«ΕΛΠΙΔΑ» και 11 ^η Δεκεμβρίου ως Παγκόσμια Ημέρα του Παιδιού	
Beethoven / Ενάτη Συμφωνία, Friedrich Schiller, Ωδή στη Χαρά → Ύμνος της Ενωμένης Ευρώπης	
«ΕΛΠΙΔΑ» και SHOULDER PROJECT	
«ΕΛΠΙΔΑ» και 21 ^η Μαρτίου – Διεθνής Ημέρα για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων και του Ρατσισμού	

«ΕΛΠΙΔΑ» και 25 ^η Μαρτίου	
Ρήγας Φεραίος: «Θούριος του Ρήγα»	
«Ακάθιστος Ύμνος και 25 ^η Μαρτίου»	
Γιώργος Σεφέρης και «ΕΛΠΙΔΑ»	
Γιώργος Σεφέρης: «Άρνηση».....	
Γιώργος Σεφέρης: «Ερωτικός Λόγος» και «Μυθιστόρημα»	
Ενδεικτική Βιβλιογραφία	
Διαδικτυακές Πηγές.....	

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

«Μελοποιημένη ποίηση» 2014-2018 Θεραπευτικές Διδακτικές Προσεγγίσεις

(Αρχική Πρόταση)

Dr Κουδούνα Μαίρη

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

ΥΠΟΘΕΜΑΤΑ (ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ / ΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ)

- 1. Ποιητική διάσταση:** Ταξίδι στην Ελληνική ποίηση από την Αρχαία Ελλάδα έως σήμερα.
- 2. Μουσική διάσταση:** Ταξίδι στο χρόνο με επιλεγμένα κείμενα (ποιήματα) που μελοποιήθηκαν από την εποχή της Σαφούς έως σήμερα.
- 3. Διεπιστημονική διάσταση:** Ενδεικτικά αναφέρω μέσα από τη μελοποιημένη ποίηση θα διδαχθεί Ιστορία, Γλώσσα, Διαλεκτική, Κοινωνιολογία, Πολιτική αγωγή, Ρητορική, Μουσική, Τέχνη, Θέατρο, Επιχειρηματολογία, Μυθολογία, Ποίηση, Μαθηματικά, Οικουμενική Ορθοδοξία, Θέματα Καθημερινής Επικοινωνίας, ακόμα και στοιχεία φιλοσοφίας.
- 4. Οικονομική διαχρονική διάσταση:** Αναφορά σε πνευματική ακμή, όπως ο *«χρυσός αιών του Περικλέους»* και αναφορά σε παρακμή, όπως η περίοδος της Τουρκικής κυριαρχίας στην Ελλάδα.
- 5. Κοινωνικοπολιτισμική διάσταση:** Αναφορά σε ποιητικές ή μουσικές σχολές, επηρεασμό της ποίησης και της μουσικής από πολιτικοκοινωνικές συνθήκες και αντίστροφα (πώς η μελοποιημένη ποίηση επηρεάζει την ιδεολογία και τον ξεσηκωμό και διαμορφώνει πολιτισμικές κουλτούρες). Για παράδειγμα: ποίηση Ρήγα, Σολωμού, Σεφέρη, μελοποιημένη από μεγάλους μουσικούς, όπως ο Μίκης Θεοδωράκης.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το πρόγραμμα φιλοδοξεί να δείξει στους μαθητές τα μονοπάτια της

μελοποιημένης ποίησης, όπως προσπαθούν να το κάνουν οι ποιήτριες Σαπφώ, Κόριννα και Ήρινα, όταν ο υποψιασμένος επισκέπτης παρατηρεί στη ζωοφόρο του Πανεπιστημίου Αθηνών, την τέχνη να αποτυπώνει την Ιστορία. Μέσα από το πρόγραμμα οι μαθητές του Νοσοκομειακού Σχολείου Παιδών «Αγία Σοφία» και της Ογκολογικής Μονάδας «Μαριάννα Βαρδινογιάννη / ΕΛΠΙΔΑ», στο βαθμό που θα καταφέρουν να συμμετάσχουν λόγω της υγείας τους, θα συνειδητοποιήσουν ότι η μουσική μας, η Τέχνη μας με όλες τις εκφάνσεις της και ο Πολιτισμός μας, είναι η βάση του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού.

ΣΤΟΧΟΙ: Οι μαθητές κατά/μετά τη διάρκεια του προγράμματος είναι ικανοί να:

1. Γνωρίζουν
2. Αναγνωρίζουν
3. Οργανώνουν
4. Διακρίνουν
5. Εξηγούν
6. Συγκρίνουν
7. Εξωτερικεύουν
8. Φαντάζονται
9. Αντιλαμβάνονται
10. Δημιουργούν αισθητική
11. Βιώνουν αισθητική
12. Συνειδητοποιούν
13. Αλλάζουν στάσεις και νοοτροπίες
14. Αποδέχονται
15. Οικειοποιούνται
16. Υποστηρίζουν
17. Αναδημιουργούν
18. Αξιολογούν
19. Συνεργάζονται
20. Συμμετέχουν
21. κ.ά.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ:

- Η ελληνική ποίηση (*Μελοποιημένη Ποίηση*) έχει τις ρίζες της στην Αρχαία Ελλάδα
- Οι μεγάλοι Έλληνες ποιητές κατάφεραν να φτάσουν στα αφτιά του κοινού μέσω της μουσικής. Τα μελοποιημένα ποιήματα αποτελούν τα ωραιότερα τραγούδια που εξέφρασαν τους πόθους, τις χαρές και τις λύπες του λαού μας.
- Γενικά να μελετήσουν τα διαφορετικά είδη μελοποιημένης ποίησης, καθώς και να γνωρίζουν έννοιες όπως Έπος, Ύμνος, Ελεγεία, Λυρική Ποίηση, Μοντέρνα Ποίηση κ.ά.
- Να μάθουν ότι η ποίηση συνδέθηκε με περιόδους ορόσημα της Ιστορίας μας, όπως για παράδειγμα Αρχαία Ελλάδα, Ελληνιστική Περίοδος, Βυζαντινός Πολιτισμός, Μικρασιατική καταστροφή, Αντίσταση και Κατοχή, Εμφύλιος, Δικτατορία..., αλλά και με το λευκό και το γαλάζιο της Ελλάδας.
- Να προσπαθήσουν να κατανοήσουν ότι η μουσική και γενικά η Τέχνη κάνει πιο ευχάριστη τη ζωή μας. Ειδικά στις συνθήκες διδασκαλίας των συγκεκριμένων παιδιών που νοσηλεύονται.
- Να μάθουν να εξωτερικεύουν «αισθητικά» τις εμπειρίες τους με την έκφραση συναισθημάτων και λογικής, όπως γίνεται μέσα από τη μελοποιημένη ποίηση.
- Να φαντάζονται και να δημιουργούν θετικές εικόνες, να «αναδημιουργούν» ως θεραπεία την σκληρή πραγματικότητα που ζουν στο κρεβάτι του πόνου.
- Να κατανοούν την οικουμενικότητα της μελοποιημένης ποίησης, όπως τη θεωρεί ο Παλαμάς *«Θεία... πρωτεϊκή πολύφωνη... αντιφεγγίστρα κόσμων, όλων των κόσμων και του νου και της καρδιάς λαλήστρα»* (Παλαμάς Κ., *«Ο θρίαμβος»* από τη συλλογή Βωμοί).
- Να συνειδητοποιήσουν τη μουσικότητα της ποίησης, όπως το αναφέρει ο Σεφέρης: *«Η μουσική και τα χρώματα είναι η ίδια η σάρκα των ποιημάτων, είναι ένα σώμα πλασμένο από την προλογική γλώσσα και να τα καταργήσει κανείς σημαίνει να σκοτώσει την τέχνη».*
- Να αναλάβουν πρωτοβουλίες κάτω από τις ιδιαίτερες συνθήκες που διδάσκονται, ώστε να συνδέσουν ατομικά συναισθήματα με κοινωνικοϊστορικά γεγονότα.

- Να υποστηρίζουν τη φράση του Eliot *«Η ποίηση αλλάζει ολόκληρη την κοινωνία... έχει σημασία και για όσους αδιαφορούν γι' αυτή»*.
- Να μάθουν τα παιδιά που νοσηλεύονται, να δημιουργούν *«Μια άλλη ύπαρξη μέσα στην ύπαρξή μας – ύπαρξή τους»*, όπως λέει ο Ελύτης.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΟΥ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ

Η καινοτόμος διδακτική θεραπευτική προσέγγιση με το πρόγραμμα *«Μελοποιημένη Ποίηση για Ογκολογικό Σχολείο»* πραγματοποιείται στη διάρκεια των διδακτικών ωρών του Ωρολογίου Προγράμματος στην Ογκολογική Μονάδα *«Μαριάννα Βαρδινογιάννη – ΕΛΠΙΔΑ»*, στους μαθητές όλων των γνωστικών επιπέδων που νοσηλεύονται στο συγκεκριμένο νοσοκομείο και σε παιδιά που ενδεχομένως δεν πήγαν ποτέ σχολείο, όπως οι *«ανήλικοι ασυνόδευτοι»*, οι *«εισαγγελικές εντολές»* και οι *Roma*. Αναγνωρίζοντας την παιδαγωγική αξία της μελοποιημένης ποίησης και τον καταλυτικό ρόλο της ως μέσο απόλαυσης, εκτίμησης και αποδοχής της. Κατέχει πρωταγωνιστικό ρόλο στο νοσοκομειακό σχολείο, ως εξαιρετικό εργαλείο *«μαθημάτων αισιοδοξίας»* και μαθημάτων *«χαράς και ευτυχίας»* (ας μου επιτραπούν οι όροι, είναι προσωπικοί) μέσα στους νοσοκομειακούς θαλάμους. Το σχολείο ζει και μια άλλη πραγματικότητα σε προγράμματα που θέλει να εφαρμόσει. Οι θεματικές ενότητες υλοποιούνται από διαφορετικές ομάδες μαθητών και όχι σταθερές, γιατί τα παιδιά λόγω των προβλημάτων υγείας/θεραπείας εναλλάσσονται. Για το λόγο αυτό το **πρόγραμμα ονομάστηκε ερευνητικό** και τα κείμενα που επιλέξαμε ικανοποιούν ενδεικτικά τα παρακάτω κριτήρια:

- Έχουν χαρακτήρα ερευνητικής εργασίας
- Υπάρχει εμπλοκή του ποιητικού λόγου άμεση ή έμμεση ως γνωστικό αντικείμενο σε αυτά
- Συνδέουν τη μελοποιημένη ποίηση με την καθημερινή ζωή
- Προωθούν τη διεπιστημονικότητα
- Συμβάλλουν στην προώθηση της Ευρωπαϊκής Διάστασης και της Διεθνούς Διάστασης στο εκπαιδευτικό έργο του σχολείου
- Υποστηρίζουν την διαπολιτισμική εκπαίδευση και θέματα ταυτότητας/

ετερότητας στο πλαίσιο πολυπολιτισμικής κοινωνίας

- Μυούν το μαθητή στη βίωση της αρμονίας, ταυτόχρονα και στη διδασκαλία ποιητικών κειμένων υψηλής αισθητικής αξίας
- Συμμετέχει ο μαθητής στην απόδοση της μελωδίας είτε ως ακροατής με κιθάρα ή άλλο μουσικό όργανο (σε δύσκολες περιπτώσεις, χειρουργική κλινική, ογκολογική κλινική, συμμετοχή μόνο ως ακροατές)
- Αφυπνίζουν το μαθητή στη διαφορετικότητα των γλωσσών και των πολιτισμών».

ΠΩΣ ΠΡΟΕΚΥΨΕ Η ΚΑΙΝΟΤΟΜΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ:

Το υλικό αυτό, στους βασικούς του άξονες, προτάθηκε από την κα Μ. Κουδούνα και σχετίζεται με την επικοινωνιακή μέθοδο/κειμενοκεντρικό και τις «Καλές Τέχνες», κυρίως τη μουσική. *«Η μάθηση για να διευρύνεται και να εμπνυχώνει τον άνθρωπο φέροντας χαρά και δύναμη, χρειάζεται να απευθύνεται σε ολόκληρη τη λειτουργία του, στο συναίσθημα, στην εμπειρία, στην κοινωνική διάσταση, στη λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία»* και σε βασικά αξιώματα, όπως σεβασμός της προσωπικότητας του παιδιού που νοσηλεύεται και του πολιτισμού του δεδομένου ότι απευθυνόμαστε σε όλα τα παιδιά που νοσηλεύονται. (Από άλλες χώρες, Roma, εισαγγελικές εντολές, ασυνόδευτους πρόσφυγες κ.ά.).

Το πρόγραμμα «Μελοποιημένη Ποίηση», αναδεικνύει τη διασύνδεση με τις αρχές και τη φιλοσοφία των νέων προγραμμάτων σπουδών. Κεντρικό πυρήνα των προγραμμάτων αποτελεί η παραδοχή ότι τα νέα προγράμματα σπουδών θα είναι στοχοκεντρικά και η έμφαση δίνεται στον εκπαιδευτικό ως συνδημιουργό του εκπαιδευτικού υλικού. Παρουσιάζω ενδεικτικά στοιχεία του προγράμματος, που διασυνδέονται με τις αρχές και τη φιλοσοφία των νέων αναλυτικών προγραμμάτων.

- Στοχοκεντρική μάθηση.
- Παιδαγωγική διαφοροποίηση (έχοντας υπόψη τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών που στην περίπτωσή μας νοσηλεύονται σε διαφορετικές Ιατρικές Κλινικές).

- Ποικιλία διδακτικών μεθόδων και πρακτικών προσαρμοσμένων στο παιδί που νοσηλεύεται.
- Έμφαση στη διεπιστημονικότητα. Σχεδόν όλα τα διδακτικά αντικείμενα του ωρολογίου προγράμματος μπορούν να διδαχθούν μέσα από τη μελοποιημένη ποίηση.
- Κατανόηση βασικών εννοιών και διασύνδεσή τους με τον διαχρονικό πολιτισμό του λαού μας. Σύνδεση με την Ευρωπαϊκή Ένωση και ενίσχυση της ταυτότητάς τους ως Έλληνες Πολίτες ως Ευρωπαίοι Πολίτες και ως Πολίτες του Κόσμου.
- Ενίσχυση της δημιουργικότητας μέσα από την Τέχνη, της καινοτομίας και αξιοποίησης της πολιτισμικής μας κληρονομιάς.
- Σημαντικότερη προσπάθεια μάθησης μέσα από τη σκληρή πραγματικότητα που ζει το παιδί που νοσηλεύεται (πολύ ιδιαίτερες συνθήκες).
- Οι μαθητές μας θα μυηθούν με το πρόγραμμα σε ερευνητικές εργασίες διατύπωση ερωτημάτων, προσδιορισμός προβλημάτων, σχεδιασμός διερευνήσεων, ανάλυση και σύνδεση δεδομένων.
- Διεργασίες αυτοαξιολόγησης του έργου μας, ως εκπαιδευτικού στις τόσο ιδιαίτερες συνθήκες που εργαζόμαστε.
- Οι σχέσεις με τους μαθητές μας στο κρεβάτι του πόνου και η δυναμική της ομάδας των εκπαιδευτικών που δημιουργήθηκε, μετά το αρχικό σχέδιο και υλοποίησαν μαζί μου το πρόγραμμα, βοήθησαν τη δημιουργία σχολείου ανοιχτού στην κοινωνία (στον μικρόκοσμο του Νοσοκομείου), δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στην επικοινωνιακή, στην ερευνητική αλλά και στη θεραπευτική μέθοδο διδασκαλίας.

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΑ ΔΕΠΠΣ – ΑΠΣ

«Τα κείμενα της λογοτεχνίας (*ποιητικού λόγου*), παρέχουν διάφορες οπτικές και ερμηνείες του κόσμου, εμπλουτίζουν την αντίληψη των μαθητών για τον κόσμο, διευρύνουν τον ορίζοντα των εμπειριών τους, ευνοούν την κατανόηση της διαφορετικότητας και την ανάπτυξη της ανεκτικότητας...», τους προσαρμόζουν στην κοινωνία της γνώσης, της πληροφορίας και της επικοινωνίας. (Ιστοσελίδα του π. Παιδαγωγικού

Ινστιτούτου <http://www.pi-schools.gr/programs/depps> και [epps-logotexnia](http://www.pi-schools.gr/programs/epps) σ. 6 σημερινό Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής), συγκεκριμένα αναφέρεται: να προβληματίζουν πάνω σε ορισμένα θέματα του ανθρώπου της κοινωνικής ζωής του πολιτισμού... να συγκροτεί ένα σύστημα αξιών... να βρίσκει τα κίνητρα στις συμπεριφορές και (2 *depps*saps Glossas Dimotikou) ...μέσω της λογοτεχνίας και του μελοποιημένου ποιήματος τα αναλυτικά προγράμματα στοχεύουν τόσο στη «*σύγχρονη όσο και στη διαχρονική διάσταση της ελληνικής γλώσσας εφόσον αυτή θεωρείται στοιχείο εθνικής ταυτότητας, φορέας μακραίωνης πολιτισμικής παράδοσης και γραμματολογίας, δίαυλος επικοινωνίας στην ευρωπαϊκή και στην παγκόσμια κοινότητα*». Στους στόχους του προγράμματος αξιοποιείται ο ετερογενής χαρακτήρας της ελληνικής γλώσσας με τις κοινωνικές, γεωγραφικές και υφολογικές παραλλαγές της. Με δεδομένο το πολυπολιτισμικό στοιχείο της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας η γλώσσα προτείνεται ως μέσο ένταξης των αλλοδαπών στην κοινωνία αυτή.

Επιπλέον προσδιορίζουν όχι συνειδητά τη διαχείριση του λόγου «*ως πειθούς δημιουργία*» και εκτιμώνται οι εκφραστικοί τρόποι, σε συσχετισμό με τις πραγματικές ή συναισθηματικές καταστάσεις τις οποίες ο διδάσκων επιχειρεί να αναδείξει.

Η «*μελοποιημένη ποίηση*» ως γνωστόν **συστήνεται ως μεθοδολογικό εργαλείο στην εκπαίδευση** και αποσκοπεί «*στη μύηση του μαθητή στο πνευματικό αγαθό του ποιητικού λόγου, στη βίωση της αρμονίας μέσω της μελωδίας, στη διδασκαλία ποιητικών κειμένων υψηλής αισθητικής αξίας... και άσκηση των παιδιών στην ποιητική γραφή*» (Κουδούνα 2002, Σ.Ε.Π.Π.Ε. Διπλωματική Εργασία), καλύπτει άξονες και στόχους όπως την αναγκαιότητα της πολιτισμικής διάστασης στην εκπαίδευση, «*... η αρμονική κοινωνική συνύπαρξη, η μη περιθωριοποίηση και ο σεβασμός του διαφορετικού, η συμπαράσταση στο μη προνομιούχο αλλά και προστασία της αξιοπρέπειας του πολίτη αποτελούν κατά πολύ θέμα Αισθητικής καλλιέργειας...*» (ΥΠ.Ε.Π.Θ., Γραφείο Υπουργού, Εκπαίδευση και Πολιτισμός, Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ, Εισήγηση Νίκος Παϊζης, Μένης Θεοδωρίδης, Μάρτιος 1994, σ. 5).

Στο ίδιο κείμενο του Υπουργείου αναφέρονται ακόμη ως στόχοι, η Εθνική και Ευρωπαϊκή Διάσταση, η Καλλιτεχνική Αγωγή και η Ευαισθητοποίηση των μαθητών στην Αισθητική των Τεχνών, Μουσική,

Χορός, Εικαστικά, Θέατρο και η εξοικείωσή τους με τις σύγχρονες οπτικοακουστικές Μορφές Τέχνης. Η μελοποιημένη ποίηση ανήκει στα γνωστικά αντικείμενα με τα οποία και οι εκπαιδευτικοί μαθαίνουν την παραμελημένη «τέχνη», την τέχνη να διδάσκει και να μπορείς να «γοητεύεις».

Το Καινοτόμο ερευνητικό πρόγραμμα στο συγκεκριμένο νοσοκομειακό σχολείο εφαρμόστηκε για πρώτη φορά από την ίδρυσή του, (Π.Δ. 408/1988/ΦΕΚ 189/Τ.Α/29-8-1988), το διδακτικό έτος 2014-2015 και συνετίζεται η εφαρμογή του μέχρι σήμερα .(2018).

Καταρχάς διαπιστώσαμε ότι οι εκπαιδευτικοί με την καθημερινή δουλειά τους μέσα σε ένα νοσοκομειακό σχολείο αναπτύσσουν συναισθηματικούς παράγοντες μεγαλύτερης εμβέλειας με τους μαθητές, κατά τη διάρκεια της θεραπείας τους. Η εκπαίδευση γίνεται με ολιστική θεώρηση συμμετέχοντας όλες οι ειδικότητες. Έχει επισημανθεί τόσο το εύρος της συνεργασίας που καλλιεργείται μεταξύ των εκπαιδευτικών , του σχολείου μας, όσο και η αμοιβαία υποστήριξη του ενός προς τον άλλον στο πλαίσιο του κοινού σκοπού.

Οι εκπαιδευτικοί οφείλουμε να προσαρμόσουμε το καινοτόμο πρόγραμμά μας και με τις εργασιακές υποχρεώσεις και τα καθήκοντα των άλλων εργασιακών ομάδων, που εργάζονται ταυτόχρονα στον ίδιο χώρο, όπως ιατρικό προσωπικό, νοσηλευτικό προσωπικό, ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, συνοδούς ασθενών, γονείς, φοιτητές, ειδικευόμενους γιατρούς, ακόμη, πολλές φορές και με το Πανεπιστήμιο, με τις πανεπιστημιακές του κλινικές και τις διδασκαλίες ώστε να μη διαταραχθούν οι εργασιακές σχέσεις με καμία ομάδα.

Η Πρόεδρος του Παιδοογκολογικού Νοσοκομείου «*Μαριάννα Β. Βαρδινογιάννη / ΕΛΠΙΔΑ*» και η Διοίκηση του Νοσοκομείου «*Αγία Σοφία*» στάθηκε στο πλευρό μας, όλοι αγκάλιασαν την προσπάθειά μας και βοήθησαν καταλυτικά ώστε το πρόγραμμά να αποδώσει τα καλύτερα από τα προσδοκώμενα αποτελέσματα.

Ακόμη ο Επιστημονικός Υπεύθυνος, Καθηγητής Ιατρός, Αρμόδιος για τη μεταμόσχευση μυελού των Οστών κος Γραφάκος Στέλιος μας στήριξε τα μέγιστα.

Βασικός μας στόχος, μέσα από το πρόγραμμα «Μελοποιημένη Ποίηση» είναι η ανάδειξη της πολιτισμικής συνιστώσας όλων των μαθημάτων του Αναλυτικού Προγράμματος ακόμη κι εκείνων που λόγω

της ιδιαιτερότητας του σχολείου δεν διδάσκονται στο βαθμό που θα έπρεπε (Ιστορία, Θρησκευτικά κ.ά.). Επίσης η καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας, ώστε η διδακτική παρέμβαση του εκπαιδευτικού να προκαλεί το συναίσθημα και την απόλαυση, καλύπτοντας συγχρόνως με πληρότητα και σαφήνεια τους διδακτικούς στόχους. Θεωρούμε ότι το συγκεκριμένο πρόγραμμα καλύπτει στόχους εκπαιδευτικών πολιτικών, κοινωνικών πολιτικών και πολιτισμικών πολιτικών. Θεωρούμε ότι η δόμηση της κοινωνικής συνοχής σήμερα, σημαίνει το σεβασμό της αξιοπρέπειας της ανθρώπινης ύπαρξης και μάλιστα της παιδικής ανθρώπινης ύπαρξης που νοσηλεύεται στο όνομα της αλληλεγγύης.

Πολλές φορές στη δουλειά μας νοιώσαμε, κυρίως στα παιδιά που νοσηλεύονται στην Ογκολογική Μονάδα, πως δεν μας απομένουν σπουδαία πράγματα για να δώσουμε πέρα από εκτίμηση, συμπαραστάση και ενεργή παρουσία. Η καινοτόμος διδακτική θεραπευτική μας προσέγγιση, μέσα από τη μουσική, εξελίσσεται σε ένα χώρο που αγγίζει το ανθρώπινο που πολλές φορές και η ιατρική επιστήμη βρίσκεται και αυτή πελαγωμένη και νοιώθεις την αναγκαιότητα των ασθενών / μαθητών μας «να μην αρνείσαι το χέρι που σου τείνουν, να συγκρατείς το βλέμμα, να δέχεσαι την αφοσίωση η οποία περιμένει ως ανταπόδοση, ένα ευνοϊκό σημάδι και μάλιστα σημάδι τρυφερότητας. Είναι να αγαπάς κάποιον και να τον βλέπεις να φεύγει» (Καγιάτ: 2014). Και όταν φεύγει παίρνει ένα δικό μας κομμάτι μαζί του. Στη δουλειά μας προέχει η Προσωπική και Επαγγελματική ηθική. Με τη «Μελοποιημένη Ποίηση 2014-2018» προσπαθήσαμε να καθησυχάσουμε την αγωνία, να μοιράσουμε την οδύνη, να διαδώσουμε την «ΕΛΠΙΔΑ».

Ενδεικτικά προτάθηκε η εξής διδακτική/ερευνητική πορεία:

- Αναφορά στον **Όμηρο**: (*Ιλιάδα και Οδύσσεια*)
- **Σαπφώ**: *Ωδή στην Αφροδίτη*
- *Δημοτικά τραγούδια*
- *Ακάθιστος Ύμνος*
- **Σολωμός Δ.**: *Ύμνος στην ελευθερία (Εθνικός Ύμνος)*
- Διαφωτισμός : **Ρήγας Φεραίος**
- 1823: **Beethoven L.,V.**: *Ενάτη Συμφωνία (Ύμνος της Ευρωπαϊκής Ένωσης)*

- **Παλαμάς Κ.:** *Ολυμπιακός Ύμνος*
- **Καβάφης Κ.:** *«Ιθάκη», «Θερμοπύλες»*
- **Σεφέρης Γ.:** *«Άρνηση», «Θάλασσα» κ.ά.*
- **Ελύτης Ο.:** *«Της δικαιοσύνης ήλιε νοητέ», «Ένα το χελιδόνι» από «Άξιον εστί», «Του μικρού βοριά», «Η μάγια» από «Μικρές Κυκλάδες».*
- **Καραγιαννόπουλος Α.:** *Ο μουσικός του σχολείου, θα ενορχηστρώσει με το δικό του τρόπο ενδεικτικές θεματικές, όπως την «Ωδή στην Αφροδίτη».*

ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΜΕ ΤΙΤΛΟ «ΜΕΛΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΠΟΙΗΣΗ» ΟΠΩΣ ΔΙΔΑΧΘΗΚΕ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ «ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ» ΤΑ ΑΚΑΔ./ΣΧΟΛ. ΕΤΗ 2014-2015¹, 2015-2016 , 2016-2017 και 2017-2018.

Εισαγωγή στις Θεραπευτικές Διδακτικές Προσεγγίσεις.

Η γλώσσα της μουσικής δεν έχει εθνικά σύνορα, σε συνδυασμό με τα αριστουργήματά της ποίησης καθιστούν τη μουσική καλλιέργεια και σκέψη ενιαία και ανεξάρτητη από τις φυλετικές διαφοροποιήσεις των ανθρώπων. Αυτή η ιδιαιτερότητα του προγράμματός μας, έχει ως αποτέλεσμα την άμβλυνση των εθνικών παθών, τη δημιουργία πνεύματος ενότητας και αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των μαθητών με διαφορετική εθνική, φυλετική, θρησκευτική ή άλλη προέλευση και την προβολή των πανανθρώπινων αξιών της ειρηνικής συνύπαρξης, αποδοχής, ισότητας και δικαιοσύνης στους νοσοκομειακούς θαλάμους. Έτσι αποδείξαμε πως η μουσική διαπερνά με ευκολία την ψυχή και το μυαλό του ανθρώπου το επηρεάζει ατομικά αλλά και σε επίπεδο κοινωνικής έκφρασης και συμπεριφοράς και είναι ένα δυνατό μέσο επικοινωνίας και θεραπείας μαζί με τη διδακτική προσέγγιση της αγάπης είναι το δυνατότερο μέσο διδασκαλίας / αποθεραπείας των μαθητών μας.

Μετά τα εξαιρετικά αποτελέσματα που είχε η ερευνητική διδασκαλία του Προγράμματος για πρώτη φορά στο Νοσοκομειακό Σχολείο «Π. & Α. Κυριακού», και την τοποθέτησή της Ερευνήτριας στην Ογκολογική Μονάδα «*MARIANNA B. ΒΑΡΔΙΝΟΓΙΑΝΝΗ – ΕΛΠΙΔΑ*», του Νοσοκομείου ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ το Πρόγραμμα διδάχτηκε ερευνητικά και στα παιδιά κυρίως της Ογκολογικής Μονάδας που έχουν για ένα λόγο παραπάνω από τα άλλα παιδιά που νοσηλεύονται ανάγκη τα μαθήματα «χαράς» και «αισιοδοξίας» όπως τα έχει ονομάσει η ερευνήτρια.

¹ Το Πρόγραμμα κατατέθηκε και εγκρίθηκε στην Κεντρική Υπηρεσία του Υ.ΠΑΙ.Θ και όχι στο τοπικό γραφείο Εκπαίδευσης λόγω των ιδιαιτεροτήτων των Σχολείων «Π. & Α. ΚΥΡΙΑΚΟΥ» (2013-2014) και «ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ» (2014-2015), Αριθ. Έγκρισης, Φ.14/827/175016/Γ1/18-11-2013 και Δ/ση Α/θμιας Εκπ/σης Α' Αθήνας, Αρ. Πρωτ. 23965/31-10-2014.

Στο Νοσοκομειακό Σχολείο «*Αγία Σοφία*», η διαφοροποιημένη διδασκαλία γίνεται αξίωμα / παραδοχή, εξαιτίας των προβλημάτων νοσηλείας / αποθεραπείας των μαθητών, λόγω της ετερογένειάς τους και της προσαρμογής τους στις δύσκολες συνθήκες. Εμείς οι εκπαιδευτικοί οφείλουμε να μεγιστοποιήσουμε τη δυναμική των μαθητών, (του καθενός ξεχωριστά), για να συμβάλλουμε στην ολόπλευρη ανάπτυξή τους, των νοητικών τους λειτουργιών αλλά και του σώματός τους, της νοημοσύνης τους της ευαισθησίας και των αισθητικών αντιλήψεων, της υπευθυνότητας και των πνευματικών αξιών. Με το πρόγραμμα «*Μελοποιημένη Ποίηση*», ενισχύσαμε την άποψή μας και εμείς πως ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να είναι περισσότερο σχεδιαστής δραστηριοτήτων και να τον διακρίνει η ευελιξία και η καινοτομία.

Καλλιεργήσαμε πολύ με το πρόγραμμα την «*αντίθεση / αντιπαράθεση του ρητορικού λόγου*» και την «*συνοικοδόμηση*» στάσεων και νοοτροπιών των μαθητών που παρουσίασαν αυξητικό δείκτη, κατά τη διάρκεια της εξέλιξης του προγράμματος. Φαίνεται ότι οι σύνθετες και ολιστικές διδακτικές στρατηγικές δημιουργούν ένα μαθησιακό περιβάλλον που είναι δυνατόν να συμβάλλει στην ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων αλλά και ξεπέρασμα των εμποδίων για την αποθεραπεία τους. Το πρόγραμμα πέτυχε γιατί ως ερευνητικό curricula δοκιμάστηκε και στο Νοσοκομειακό Σχολείο «*Αγία Σοφία*», είναι προσανατολισμένο σε μελλοντικές ανάγκες της κοινωνίας, αναδεικνύει αξίες, της ετερότητας μορφών ταυτοτήτων, ισότιμων σχέσεων εντός και εκτός οικογενειακού πλαισίου, με τη μάθηση βέβαια και τις μεταγνωστικές εμπειρίες αλλά κυρίως με τα συναισθήματα. Με τη μουσική και την ποίηση πετύχαμε οι συζητήσεις με τους μαθητές μας να είναι ισοκατανεμημένες, να έχουν οι μαθητές αυξημένη εμπλοκή στη διαλογική επιχειρηματολογία που η ρητορική την ονομάζει «*ισότιμη συζήτηση*» και μειώθηκε δραστικά η «*αγνόηση ή απόρριψη*» που αντιμετωπίσαμε στην αρχή. (Εδώ βοήθησαν πολύ και το διδακτικό υλικό των διαλόγων «*Σκέψου μαζί μου*» του Oscar Brenifier). Στην ερώτησή μας άραγε τι υπάρχει που ενώνει τη ζωή, τόσο βαθύ που τα χωράει όλα η απάντηση ήταν πάντα «*η αγάπη*» που ζεσταίνει τις καρδιές μας, που όταν το νιώθουμε είμαστε πιο σίγουροι από αυτό που καταλαβαίνουμε με το μυαλό μας και η αγάπη είναι τόσο δυνατή γιατί μπορεί να μοιράζεται και τα ίδια τα παιδιά απαντούν πως όταν μοιραζόμαστε την αγάπη είμαστε

ευτυχισμένοι και αναπόφευκτα το νιώθουμε στην ψυχή μας, βρίσκουμε τον κόσμο όμορφο και τους ανθρώπους ευγενικούς, δεν πολυσκεφτόμαστε το νοσοκομείο ή το πρόβλημά μας και εκτιμούμε αυτό που έχουμε σε προσδιορισίμους στόχους².

Ξεκινώντας λοιπόν τη Νοσηλεία των παιδιών μας ως «*Μελοποιημένη Ποίηση...*», από τις πρώτες μέρες Κάθε Ακαδημαϊκού Έτους 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017 και 2017-2018, διαπιστώθηκε ότι η Ποίηση και η Μουσική έκαναν ευκολότερη τη ζωή των παιδιών μας σε βραχυπρόθεσμες ή μακροπρόθεσμες νοσηλείες στο Νοσοκομειακό Σχολείο «*ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ*» και στην Ογκολογική Μονάδα του Νοσοκομείου «*MARIANNA B. ΒΑΡΔΙΝΟΓΙΑΝΝΗ - ΕΛΠΙΔΑ*» και ξεκινήσαμε τις πρώτες συστηματικές διδασκαλίες ποιημάτων με ταυτόχρονη ακουστική της μελωδίας των ποιημάτων που είχαν μελοποιηθεί.

Με την πάροδο των ημερών αρχίσαμε να καταγράφουμε τα συναισθήματα των παιδιών στους νοσοκομειακούς θαλάμους, από κλίνη σε κλίνη και στο τραπέζακι-κομοδίνο της κλίνης του κάθε παιδιού. Θεωρώντας ότι τα «*μαθήματα αισιοδοξίας*» και «*ευτυχίας και χαράς*», όπως τα ονόμασε η Συντονίστρια, πέτυχαν, δώσαμε από την αρχή μεγάλη έμφαση στους τίτλους των ποιημάτων και αρχικά εφαρμόσαμε τη λεγόμενη διδακτική για την ποίηση της *ιδιωτικής ανάγνωσης*, η οποία έχει το πλεονέκτημα ότι ανάμεσα στον μαθητή και το ποίημα δεν παρεμβάλλεται άλλο άτομο, ο ποιητικός λόγος εισπράττεται με αμεσότητα με το μειονέκτημα η «*εισχώρηση του μαθητή στον ποιητικό λόγο να παραμένει λίγο δύσκαμπτη*». Στην πορεία εφαρμόσαμε την ποιητική ανάγνωση ως «*δημόσια πράξη*», πολλές φορές με ακροατήριο εκτός του μαθητή, των Γιατρών, των Φοιτητών που ειδικεύονταν, των Ψυχολόγων, των Κοινωνικών Λειτουργών, των γονέων, των άλλων ασθενών, των Νοσηλευτών που κάνουν την πρακτική τους άσκηση και πολλών εθελοντών Οργανισμών όπως «*Το Χαμόγελο του Παιδιού*», «*η Ανοιχτή Αγκαλιά*», «*η Φλόγα*», «*η Ελπίδα*», «*η Αγάπη*» κ.ά. (Κουδούνα, 2014).

Ομολογούμε ότι η ευστοχία ή όχι της ανάγνωσής μας και η ανάλυση του ποιήματος από το μαθητή/ρια, προκαλούσε πολλές φορές όχι μόνο στα

² Oscar Brenifier: α. Τα Συναισθήματα! Τι είναι;, β) Η Ευτυχία τι είναι, [(α, β (μτφ) Μαρία Τσαούση)], γ. Η γνώση τι είναι; [(γ (μτφ.) Έφη Πυρπιάσου)]. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 2007, 2008.

παιδιά μας, αλλά και σε όλο το ακροατήριο του νοσοκομειακού θαλάμου «μια δεύτερη ανάγνωση» όπως λέμε στην διδακτική της λογοτεχνίας η οποία ως «υπόγεια, λανθάνουσα, εσωτερική, αναδρομική» ξυπνάει μνήμες προσωπικές και εμπειρίες, που οι ακροατές ταυτίζονται ή δεν ταυτίζονται. Το βέβαιο είναι ότι με τη βοήθεια του μουσικού του σχολείου όταν ήταν εφικτό ή με το άκουσμα της μελωδίας του ποιήματος από CD ή H/Y, χαμόγελα χαράς και αισιοδοξίας διαγράφονταν στα πρόσωπα των «μαθητών που νοσηλεύονται». Ακόμα παρατηρήσαμε πως η μουσική και η ποίηση όταν αντιπροσωπεύουν περιόδους ακμής του πολιτισμού μας εκπέμπουν «λάμψη και καθαρότητα», γίνονται τραγούδια αγαπητά, κάτι που δεν μπορεί να συμβεί σε περιόδους παρακμής της ιστορίας μας. (Κουδούνα, 2014).

Συνοπτικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα νέα εργαλεία μουσικής και τεχνολογίας μας προσέφεραν πρόσβαση σε μουσικά ακούσματα ανώτερα και υψηλής μουσικής απόδοσης, που πολλές φορές δεν επιτυγχάνονται μόνο με την κιθάρα ή το πιάνο, που ο έξοχος μουσικός μας κος Καραγιαννόπουλος μας συνόδευε πάντα στις προσπάθειές μας. Αναστοχαστήκαμε και εμείς τι μπορούσαμε να κάνουμε καλύτερα πέρα από τους αρχικούς μας στόχους αξιοποιώντας πάντα το Internet και άλλες μηχανές αναζήτησης. Η συνεργασία της Συντονίστριας Dr M. Κουδούνα με τους συναδέλφους της και του απαραίτητου πάντα μουσικού μας υπήρξε εποικοδομητική και πολλές φορές αποτελεσματικότερη και αποδοτικότερη για τους γενικότερους στόχους του σχολείου. Οι υπόλοιποι συνάδελφοι του σχολείου, που δεν υλοποίησαν το πρόγραμμα στις Κλινικές τους, λόγω έλλειψης χρόνου, μας στήριξαν στην προσπάθειά μας με πολλούς τρόπους. Για παράδειγμα το να διδάξουμε μουσικά κομμάτια μελοποιημένα στα παιδιά που νοσηλεύονταν στις δικές τους Κλινικές. Στο θέμα των αισθητικών κατασκευών, μας στήριξαν με τα υπέροχα έργα τους οι συνάδελφοι των Νηπιαγωγείων και των δύο Νοσοκομείων.

Θα πρέπει να επισημανθεί εδώ ότι πολλές εκπαιδευτικές πρακτικές του Προγράμματος δεν πραγματοποιήθηκαν όπως ακριβώς είχαν σχεδιαστεί αλλά με καλύτερο ή όχι τρόπο δεδομένου ότι προγραμματισμένες διδακτικές και μουσικές δραστηριότητες που ήταν προγραμματισμένες για συγκεκριμένους μαθητές δεν γινόταν γιατί ή τα παιδιά λόγω υγείας δεν ήταν σε θέση να τις παρακολουθήσουν ή είχαν αποθεραπευτεί και είχαν φύγει από τα δύο Νοσοκομεία. Εδώ εφαρμόζοντας το «Κατ' Οικονομία

της Εκκλησίας», οι δράσεις αυτές πραγματοποιήθηκαν είτε σε άλλο διδακτικό χρόνο, είτε σε άλλη Κλινική από την Προγραμματισμένη. Λόγω της μικρής διάρκειας του Ερευνητικού Προγράμματος –(έξι μήνες)– στα πλαίσια όλων των άλλων μαθημάτων και των ιδιαιτεροτήτων του σχολείου, υπάρχουν προτεινόμενες θεματικές, που δεν προλάβουμε να τις διδάξουμε διεξοδικά, παρά μόνο με μικρές αναφορές και λόγω της νοσηλείας / αποθεραπείας των παιδιών μας που είναι και ο πρωταρχικός στόχος εισαγωγής των παιδιών στο Νοσοκομείο που φιλοξενεί το σχολείο μας.

Mini Μουσικά Concerta των μελοποιημένων ποιημάτων πραγματοποιούνταν κάθε Δευτέρα τουλάχιστον στην Ογκολογική Μονάδα ή στην αίθουσα του Σχολείου με συμμετοχή των παιδιών / μαθητών μας από τα Τμήματα του Ογκολογικού, τα Εξωτερικά Ιατρεία του Νοσοκομείου «ΕΛΠΙΔΑ», από τους ξενώνες «ΕΛΠΙΔΑ» και «ΦΛΟΓΑ», του Γιατρού Επιστημονικού Υπευθύνου, των Γιατρών Θεραπευτών, που τραγουδούσαν μαζί μας, των Ψυχολόγων, των Κοινωνικών Λειτουργών, των Νοσηλευτριών, των Προϊσταμένων, που μας έλεγαν *«θέλουμε και άλλο»*. Με αυτά αλλάξαμε το μοτίβο της λευκής μπλούζας και της σύριγγας, της *«πεταλούδας»* και της ταλαιπωρίας, των ειδικών θεραπειών και κερδίσαμε το χαμόγελο των παιδιών και αισιοδοξία ζωής. Κάθε Δευτέρα εξελίσσονταν ένα mini κονσέρτο με μαέστρο τον μουσικό του σχολείου μας. Τα συναισθήματα από αυτά τα mini concerta δεν μπορούν να αποτυπωθούν στο χαρτί για την επιστημονική τεκμηρίωση της καινοτόμου διδακτικής θεραπευτικής πρότασης, ήταν συναισθήματα ανθρωπιάς, αγγίγματος ψυχής, ήταν *«θεικά»*.

Στόχοι που πετύχαμε...

Ειδικότερα θεωρούμε, δεδομένης της ερευνητικής διδασκαλίας, ότι πετύχαμε στα παιδιά που νοσηλεύτηκαν τους εξής σημαντικούς Στόχους:

1. Σε επίπεδο: Επικοινωνίας και συνεργαζόμενος με άλλους,

- Να ανακαλύψουν σταδιακά τον *«άλλο»* αφού προηγουμένως

«καταλάβουν τον εαυτό τους» (Unesco, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, 1999)

- Με τη βοήθεια της Μουσικής να αναπτύξουν φαντασία και δημιουργικότητα και να αποθεραπευτούν

γλώσσας της μουσικής.

- Να αναστοχάζονται και να αξιολογούν δράσεις τους, αναπτύσσοντας την προσωπικότητά τους και να μπορούν να ενεργούν με μεγαλύτερη αυτονομία και περισσότερη κρίση και προσωπική υπευθυνότητα με όπλο τη δεξιότητα της επικοινωνίας με τη βοήθεια της

2. Σε επίπεδο: **Βιώνοντας,**

- Να εκφράζονται και να βιώνουν συναισθήματα χαράς και αποθεραπείας.
- Να κατανοήσουν ότι: Η πολυμορφία του χαρακτήρα των ανθρώπων η ανεξαρτησία τους και η ικανότητά τους να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, ακόμη και η επιθυμία τους να προκαλούν, εγγυώνται τη δημιουργικότητα και την καινοτομία. Να θυμούνται ότι το Νοσοκομείο δεν είναι μόνο σύριγγες, άσπρη μπλούζα και ειδικές θεραπείες, αλλά και μουσικά σύνολα και ευχάριστες νότες από όλον τον κόσμο. Η εποχή μας χρειάζεται την πολυμορφία των ταλέντων και των προσωπικοτήτων.

- Να προσεγγίσουν μέσω της μουσικής και της ελληνικής γλώσσας των ποιημάτων τον ελληνικό πολιτισμό ως βάση του Ευρωπαϊκού που είναι και ο αρχικός μας στόχος.

3. Στόχοι σε επίπεδο δεξιοτήτων,

- Να αναγνωρίσουν τον εαυτό τους ως μέλος ενός μίνι μουσικού συνόλου στους Νοσοκομειακούς θαλάμους, ως ομάδα δηλαδή αποτελούμενη πολλές φορές από όλες τις εργασιακές ομάδες που εργάζονται στο χώρο όπως ο εκπαιδευτικός που έχει χρεωμένη την Κλινική, ο μουσικός, ο γιατρός επιστημονικός υπεύθυνος, ο γιατρός θεραπευτής, ο νοσηλευτής, ο φοιτητής που κάνει την πρακτική του, ο γιατρός που ειδικεύεται, οι γονείς όταν υπάρχουν κ.λπ.
- Να αναπτύξουν δεξιότητες συνεργασίας και μορφές επικοινωνίας μέσα από την καθημερινότητά τους στο κρεβάτι του πόνου.
- Να αναπτύξουν τον διάλογο και την επιχειρηματολογία και να μπορούν με επάρκεια να επικοινωνούν σε πραγματικές καταστάσεις επικοινωνίας κατά τρόπο αποτελεσματικό.
- Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στα λογοτεχνικά κείμενα – ποιήματα ώστε να τα αγαπήσουν και να καλλιεργήσουν μέσα από αυτά το συναισθηματικό και πνευματικό τους κόσμο.
- Κυρίως οι ομάδες «*Ανήλικοι με εισαγγελική εντολή*» και οι «*Ασυνόδευτοι Πρόσφυγες*», αλλά και οι υπόλοιποι μαθητές μας να έρθουν σε επαφή με τον Ελληνικό Πολιτισμό (ιστορία, μουσική, αισθητική αγωγή, τα ήθη και έθιμα), οι ιστορικές διαδρομές και επιδράσεις του στον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό στην πορεία των αιώνων και μετά να αναστοχαστούν, αυτά να τα συσχετίσουν με ανάλογες εμπειρίες και βιώματα, που προέρχονται από το περιβάλλον καταγωγής τους εθνικό κοινωνικό ή τους λόγους που θα ανατρέψουν τον κοινωνικό αποκλεισμό τους.
- Να γίνουν πρεσβευτές του Ελληνικού Πολιτισμού.

4. Στόχοι σε επίπεδο στάσεων,

- Να αναλάβουν πρωτοβουλίες και να αναπτύξουν την κριτική σκέψη.
- Να τονώσουν την αυτοπεποίθησή τους ώστε να αποθεραπευτούν πιο γρήγορα, να σέβονται τη γλώσσα του άλλου και τον πολιτισμό του και να συμβιώνουν αρμονικά με αλλόγλωσσους αλλοδαπούς, αλλόφυλους, αλλόθρησκους συνανθρώπους μας.

- Να σέβονται τις διαφορετικές απόψεις και να τις αναδιαμορφώνουν με γόνιμο και αποτελεσματικό τρόπο.
- Να προάγουν τη φαντασία, τη δημιουργικότητά τους και να αγαπήσουν την εθνική μας κληρονομιά.
- Να ξεχωρίζουν τον καλό ποιοτικό λόγο και να τον διακρίνουν από τα υποπροϊόντα που παρουσιάζει η σύγχρονη δισκογραφική βιομηχανία.

5. Καινοτομίες. (Διδακτικές).

- Το μάθημα γίνεται χωρίς διδακτικό εγχειρίδιο.
- Η αποδόμηση – αναδόμηση της κατακερματισμένης τους ταυτότητας και η θετική στάση απέναντι στη χώρα που ζουν. (Κυρίως για τους αλλοδαπούς)
- Η αξιοποίηση της Τέχνης σε όλα τα γνωσιακά επίπεδα της Εκπαίδευσης και κυρίως της αποθεραπείας τους.
- Η αξιοποίηση των Τ.Π.Ε.
- Μείωση κοινωνικών αποκλεισμών και αλλαγή οργανωσιακής κουλτούρας.
- Εργασία με ανομοιογενείς ομάδες (κουλτούρα, στυλ, στάσεις, ιδεολογία κ.λπ.)
- Η εξοικείωση με όλων των ειδών τη μουσική και η σύνδεσή της με κοινωνικοπολιτικά και οικονομικά γεγονότα στο παγκόσμιο γίγνεσθαι.
- Η υπερηφάνεια που αποκτούν σε πείσμα των καιρών και της κρίσης ότι η Ελλάδα μας προσέφερε τη βάση πάνω στην οποία κτίστηκε ο Ευρωπαϊκός Πολιτισμός
- Σύνδεση όλων των μαθημάτων με τη Μουσική και τις Καλές Τέχνες.
- Μοίρασμα της οδύνης και διάδοση της «ΕΛΠΙΔΑΣ».

Τα Θαύματα του Κόσμου Σύδνεϋ το Ιστιοφόρο της Μουσικής

Ας πάρουμε τις θεματικές μας από την αρχή όπως διδάχθηκαν στο σχολείο μας από τις αρχές Οκτώβρη ξεκινώντας με Όμηρο, Ησίοδο και Σαπφώ.

Όμηρος, Ησίοδος, Σαπφώ.

Εφόσον από τις πρώτες μέρες διαπιστώθηκε ότι ελάχιστα παιδιά έχουν επαφή και ολοκληρωμένη εικόνα για τα λογοτεχνικά μας αριστουργήματα – ποιήματα που έγιναν τραγούδια ξεκινήσαμε τις πρώτες συστηματικές διδασκαλίες μελοποιημένων ποιημάτων με ταυτόχρονη επίδειξη με τη βοήθεια του μουσικού ή των πολυμέσων της μουσικής που αντιπροσώπευε το κάθε κείμενο.

Η πράξη της διδασκαλίας για τη μελοποιημένη ποίηση είναι επικοινωνιακή πράξη, ο εκπαιδευτικός διαβάζει πρώτα ο ίδιος το ποίημα με σεβασμό στα σημεία στίξης. Ακολουθεί η διερεύνηση της ανταπόκρισης του μαθητή / τριας τι κατάλαβε; τι του άρεσε; και συνεχίζουμε με την επεξεργασία του μελοποιημένου ποιήματος με συνεξέταση μορφής και περιεχομένου. Το ύφος και η γλώσσα στο μελοποιημένο ποίημά μας δημιουργούν οικειότητα, διευρύνουν το συναίσθημα, καλλιεργούν τη φαντασία. Πολλά από τα μελοποιημένα ποιήματά μας δίνουν αφορμή για συζήτηση θεμάτων όπως: ο ήλιος στη

μυθολογία μας, συγκριτική προσέγγιση για παράδειγμα με τον ήλιο στην ποίηση του Ελύτη ή η θάλασσα αναπόσπαστο στοιχείο της ελληνικής επικράτειας και οικονομικές, πολιτισμικές, γεωπολιτικές διαστάσεις της. Η Αρχιτεκτονική των σπιτιών στα νησιά και στις πόλεις. Η ελιά και το αμπέλι ως γνήσια ελληνικά προϊόντα και η αξία τους στην ονομαζόμενη «μεσογειακή διατροφή». Εικαστικές αναπαραστάσεις, ευαισθητοποίηση σε θέματα συνύπαρξης και σεβασμού σε όλες τις μορφές ζωής στη φύση.

Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο η μουσική ηρεμεί με την αρμονία της και τη φουρτουνιασμένη θάλασσα.

Δυναμική ήταν η βοήθεια της εικονογράφησης, τις εικόνες της οποίας περιέγραφαν τα παιδιά πριν ξεκινήσει ο μουσικός να δίνει τον τόνο, «της χαράς και αισιοδοξίας».

Μαζί με τα κλασικά ακούσματα της Μουσικής (π.χ. Βιβάλντι, από «*Τέσσερις εποχές*», Κονσέρτο σε μι μείζονα, «*Άνοιξη*», το «*Allegro*» ή το «*Largo e Piannissimo Sempre*» ή σε φα μείζονα «*Φθινόπωρο*» το «*Allegro 1*» ή το «*Adagio*» ή σε σολ ελάσσονα «*Καλοκαίρι*», το «*Allegro Non Molto*», ή το «*Adagio-Presto*»), με τη βοήθεια των πολυμέσων, διδάξαμε στους μαθητές μας ζωγραφίζοντας οι ίδιοι να απεικονίσουν κοινά στοιχεία μουσικών κομματιών με τα αισθητικά ρεύματα π.χ. τα ρεύματα ζωγραφικής, του Εμπρεσιονισμού, του Ρεαλισμού, του Ρομαντισμού, της Αναγέννησης κ.ά. Αποδείχθηκε πως αυτός ο συνδυασμός αναπτύσσει την κριτική σκέψη και καλλιεργείται ο συναισθηματικός και ηθικός κόσμος των μαθητών, διευρύνοντας τη συνείδησή τους και διαμορφώνοντας οικουμενικές αξίες αναγνωρίσιμες στον «*Πολίτη του Κόσμου*».

Τους διδάξαμε ότι στην αρχαιότητα η μουσική εθεωρείτο ότι έχει θεραπευτικές ιδιότητες και λύτρωνε από τον πόνο τη στενοχώρια με τη βοήθεια των «*ιερέων-λειτουργών των Μουσών*». Από τον Ησίοδο μαθαίνουμε πως όταν ο αιιδός υμνήσει τις δόξες των ανθρώπων και τους ευτυχισμένους θεούς που κατοικούν στον Όλυμπο αλλάζουν τη διάθεση των κοινών θνητών, «*χαρείτε τέκνα του Δία και δώστε ποθητό τραγούδι*». Τους διδάξαμε ότι σύμφωνα με τη μυθολογία οι Μούσες είναι εννέα κάθε μια αντιπροσωπεύει κι ένα είδος μουσικής και ότι οι Μούσες και ο Απόλλωνας είχαν το προνόμιο να κρατούν και να παίζουν τη λύρα στον ήχο της οποίας μαζεύονταν όλοι οι Θεοί [Πινδάρου απόσπασμα 31 στο Ντζιούνη, Γ.: (2012)]. Οι Μούσες ήταν κόρες του Δία και της

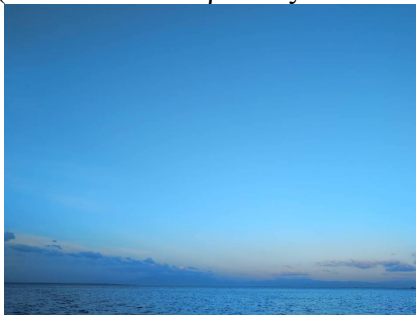
Μνημοσύνης, της μνημονικής ικανότητας που ήταν εντελώς απαραίτητη σε εποχές που δεν υπήρχε γραφή. Εδώ διδάξαμε στα παιδιά που νοσηλεύονται τα στάδια της «αισιοδοξίας». Με τη μουσική και την ποίηση να αποκτήσουν θετικές εμπειρίες, να δημιουργήσουν μια θετική εμπειρία και να αφεθούν σε αυτή να τα κατακλύσει. Να την εμπλουτίσουν διατηρώντας την πάνω από 10⁷/h στη μνήμη και στη φαντασία, έτσι ώστε να πλημμυρίσει το μυαλό και το σώμα τους, να την απορροφήσουν, να φανταστούν ότι βυθίζονται μέσα σε αυτή όπως και εκείνη μέσα σε αυτά. Να συνδέσουν τα θετικά και τα αρνητικά στοιχεία ενώ έντονα και συνειδητά με τη βοήθεια της μουσικής τη συγκεκριμένη εμπειρία, να ερευνήσουν αν κρύβεται και κάτι αρνητικό που βγαίνει στην επιφάνεια από το παρελθόν με τον αναστοχασμό.

Τους διδάξαμε ακόμη ότι στην ελληνική σκέψη είχε εδραιωθεί η φωτεινότητα των Μουσών σε αντιδιαστολή με τις καταχθόνιες μορφές των Σειρήνων παρόλο που αυτό κάποιες φορές όπως στον Πίνδαρο αναιρείται γιατί ο ποιητής θέλει να μιμηθεί με το παίξιμο του αυλού το τραγούδι των Σειρήνων, προκειμένου να προσπορισθεί τις «μαγικές» ιδιότητες του τραγουδιού τους για ωφέλιμο όμως σκοπό για να γαληνέψει τη θάλασσα και όχι να αποκτήσει τις κακόβουλες δυνάμεις τους. Κατά την Ντζιούνη (2012: 153) το θετικό αποτέλεσμα από τη μίμηση της φωνής και των τραγουδιών των Σειρήνων με το παίξιμο του αυλού έγκειται όχι στις Σειρήνες ως πρόσωπα που μαγεύουν αλλά στη μαγεία που η αυλητική μουσική καθαυτή ασκεί στους ανθρώπους αλλά και στη φύση. Η αρμονία σώματος και ψυχής με το Σύμπαν μέσω της αρμονίας και των μουσικών νόμων. Ο Πίνδαρος επίσης πίστευε πως ο καλύτερος γιατρός για τους πόνους είναι η χαρά. «Κι οι ωδές, οι σοφές θυγατέρες των Μουσών, μαλακώνουν τους πόνους με το άγγιγμά τους». Τους διδάξαμε ακόμη ότι η μουσική μαζί με την ποίηση δίχως να εγκαταλείψει το χώρο της τέχνης συνδέεται αρμονικά με τις επιστήμες της αγωγής και αποδίδει τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα στην διάρκεια της νοσηλείας / αποθεραπείας των μαθητών μας. Ο Όμηρος ονομάζει το τραγούδι επωδή και το χρησιμοποιεί πάντα ποιητικά.

Ο συνδυασμός των ιδεών και των μεθόδων με διεπιστημονική προσέγγιση αποκαλύπτουν την δυναμική της ποίησης όταν ενώνεται με τη μουσική ιδιαίτερα όταν τα κείμενά μας είναι κλασικά και αναλλοίωτα στο χρόνο.

Έτσι με παραμυθένια διήγηση κάναμε αναφορά στο προοίμιο της Οδύσσειας που σαφέστατα μπορούμε να το ονομάσουμε και «*προοίμιο της Μούσας*» σε μετάφραση Δ.Ν. Μαρωνίτη.

«Τον άντρα, Μούσα, τον Πολύτροπο να μου ανιστορήσεις, που βρέθηκε ως τα πέρατα του κόσμου να γυρνά, αφού της Τροίας πάτησε το κάστρο το ιερό. Γνώρισε πολιτείες πολλές, έμαθε πολλών ανθρώπων τις βουλές κι έζησε καταμεσής στο πέλαγος πάθη πολλά που τον σημάδεψαν σηκώνοντας το βάρος για τη δική του τη ζωή και των συντρόφων του το γυρισμό. Κι όμως δεν μπόρεσε που τόσο επιθυμούσε να σώσει τους συντρόφους. Γιατί εκείνοι χάθηκαν απ' τα δικά τους τα μεγάλα σφάλματα νήπιοι και μωροί (που δεν κατάλαβαν τις συνέπειες της πράξης τους,

οι ανόητοι), που πήγαν και έφαγαν τα βόδια του υπέρλαμπρου Ήλιου, κι αυτός τους άρπαξε του γυρισμού τη μέρα. Από όπου θες θεά (Μούσα), ξεκίνα την αυτή την ιστορία, κόρη του Δία και πες την και σε εμάς. Τότε λοιπόν οι άλλοι, όσοι ξέφυγαν τον άθλιο όλεθρο, όλοι τους ήσαν σπίτι τους, γλιτώνοντας κι απ' του πολέμου κι απ' της θάλασσας τη μάχη. Μόνο εκείνον, που τον παίδευε πόθο διπλό του γυρισμού και της γυναίκας του, τον έκρυβε κοντά της μια νεράιδα, η Καλυψώ θεά σεμνή και αρχοντική, στις θολωτές σπηλιές της, γιατί τον ήθελε δικό της. Κι όταν, με τον καιρού τ' αλλαγμάτα, ο χρόνος ήλθε που τον ορίσαν οι θεοί να δει και αυτός το σπίτι του, να φτάσει στην Ιθάκη»³.

Ο ποιητής ζητάει από τη μούσα να του πει την ιστορία του Οδυσσέα. Έτσι τους διδάξαμε ότι η Ελληνική Ποίηση έχει τις ρίζες της στην Αρχαία

³ (Το προοίμιο της Οδύσσειας του Ομήρου σε μετάφραση Δ.Ν. Μαρωνίτη Υ.ΠΑΙ.Θ / ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ Αρχαία Ελληνικά Α' Γυμνασίου, έκδοση 2012, σ. 18).

Ελλάδα. Η αφετηρία της τοποθετείται στα έργα του Ομήρου που δημιουργήθηκαν τον 8^ο αιώνα π.Χ. Τα έπη Ιλιάδα και Οδύσσεια αποδίδονται στον Όμηρο αλλά υπάρχει και μια σειρά άλλων κειμένων που αποτελούν τον λεγόμενο επικό κύκλο και δίνουν χρήσιμες πληροφορίες με περιεχόμενο μυθολογίας, πνευματικής ζωής και ιστορίας. Με τον Ησίοδο περνάμε από το ηρωικό στο διδακτικό έπος. Λέγεται δε ότι πήραν μέρος σε κοινό ποιητικό αγώνα όπου αν και οι στίχοι του Ομήρου θεωρήθηκαν ωραιότεροι, βραβεύτηκε ο Ησίοδος γιατί οι δικοί του στίχοι εξυμνούσαν την ειρηνική ζωή (Lesky, 1972).

Ο Ησίοδος με το δικό του τρόπο θα μας πει: «Με τις Ελικωνιάδες Μούσες ως αρχίσει το τραγούδι μας [...] Κάποτε εκείνες δίδαξαν τον Ησίοδο το ωραίο τραγούδι την ώρα που βοσκούσε το κοπάδι του στον θεϊκού Ελικώνα τις πλαγιές [...]»⁴.

Ο Όμηρος διακρίνεται για το ζωτικό πνεύμα ενώ αντίθετα ο Ησίοδος μεγαλωμένος στην Βοιωτία σε αγροτικό κοινωνικό περιβάλλον είχε διαφορετική πνευματική συγκρότηση. Η «Θεογονία» του Ησιόδου⁵, αφηγείται τη γένεση του κόσμου και των θεών και το «Έργα και Ημέραι» πραγματεύεται θέματα της καθημερινής ζωής των αγροτών αλλά και ευρύτερα ηθικά ζητήματα.

Κατά τον Μπακαλάκο⁶ «οραματιζόμαστε το Σύμπαν ολόκληρο ως αποτέλεσμα της εκτέλεσης μιας μουσικής σύνθεσης, άπειρης διάρκειας. Είναι ένας ωκεανός χωρίς αρχή και τέλος γεμάτος παντού από τους συμπαντικούς μουσικούς φθόγγους που είναι η ενέργεια και ύλη. Αυτή η μουσική σύνθεση, γράφεται κάθε στιγμή και συγχρόνως εκτελείται παράγοντας έτσι νέους κοσμικούς φθόγγους... Η ύλη και η ενέργεια καθώς μεταλλάσσονται μέσα στον Ωκεανό Σύμπαν που κολυμπάνε παράγουν νέους κοσμικούς φθόγγους αλλά και ήχους υπέρτατης αρμονίας που διέπει τη δομή και τη λειτουργία ολόκληρου του Σύμπαντος. Αυτή η μουσική που ο Πυθαγόρας ονόμασε μουσική των σφαιρών, είναι το τρίτο συστατικό του Σύμπαντος...». Έτσι η μουσική του κόσμου γίνεται «το βιολί του Θεού».

Διδάξαμε με τη μουσική στους μαθητές μας, τη σχέση της Μουσικής με

⁴ (Επιλεγόμενα Δ.Ν. Μαρωνίτη στο Αρχαία Ελληνικά ό.π.).

⁵ (Εδώ βοηθητικά λειτουργήσε η διδασκαλία του παραμυθιού «Θεογονία, Το πιο παλιό παραμύθι του κόσμου» της Ειρήνης Μάρρα: Πατάκης, 1989)

⁶ Μπακαλάκος, Θ. (2009). *Μαθηματικά και Μουσική* Πρακτικά Η' Πανελλήνιου Συνεδρίου με θέμα: «Μαθηματικά και Ανθρωπιστικές Επιστήμες» (Αθήνα 6, 7 και 8 Νοεμβρίου 2008). Αθήνα: ΕΚΠΑ/Κ.Ε.ΕΠ.ΕΚ. σ. 643-657.

τα μαθηματικά⁷, που προέρχεται από τη συνεχή προσπάθεια αναγωγής όλων των ποιοτικών φαινομένων σε ποσότητες και κατά τους Πυθαγορείους, (κάτι που ενισχύει ακόμη τον αρχικό μας στόχο για τον Ευρωπαϊκό πολιτισμό), αποτελούσε κλάδο τους. Ο Πυθαγόρας εφαρμόζοντας τα Μαθηματικά στη Μουσική ανακάλυψε το νόμο των χορδών και απέδειξε ότι η μουσική αρμονία βασίζεται στις μαθηματικές αναλογίες. Επίσης έκανε λόγο για την «κοσμική αρμονία» και για τη μουσική των σφαιρών - πλανητών. Η Μουσική αντιμετωπίστηκε σαν κλάδος της εφαρμοσμένης αριθμητικής και ήταν μία από τις τέσσερις ακαδημαϊκές σπουδές του quadrivium, δηλαδή των τεσσάρων κλάδων των Μαθηματικών, της Αριθμητικής, της Γεωμετρίας, της Μουσικής και της Αστρονομίας. Από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της Μουσικής είναι το μέτρο και ο ρυθμός. Ο Ινδός ποιητής Tagore έλεγε: *«Με τα μαθηματικά και τη Μουσική η ψυχή μας αγγίζει την απόλυτη αλήθεια»*.

Οι τόνοι εξαρτώνται από αριθμητικές σχέσεις. Ο Γάλλος Flamarion έλεγε: *«Η αρμονία κυριαρχεί στο Σύμπαν με τις συμφωνίες της. Η Μουσική έχει γίνει ολόκληρη από αριθμό. Κάθε ήχος είναι μια σειρά από παλμικές κινήσεις ορισμένου ποσού και οι μεταξύ των ήχων σχέσεις - αρμονίες είναι αριθμητικές σχέσεις. Η μουσική κλίμακα είναι αριθμητική κλίμακα. Οι τόνοι -ο μείζων κι ο ελάττων- από αριθμούς έγιναν και οι συνηχήσεις είναι αλγεβρικές εξισώσεις. Κάθε μουσικοσυνθέτης υπακούει σε ορισμένους κανόνες για το μέτρα. Κάθε κίνηση είναι αριθμός και κάθε αριθμός αρμονία»*. (Εξαρχάκος, 1993: 22).

Έτσι διδάξαμε στους μαθητές μας με τις «διάρκειες του μουσικού ήχου», τις ποσότητες και τις υποδιαιρέσεις, με τα «Τονικά Ύψη», τη Σειροθέτηση και τη Χωροθέτηση, με τις «Δυναμικές» τη Σειροθέτηση, με το «Χρόχρωμα» την ταξινόμηση, με την «Αρμονία - Συνήχηση» τα Σύνολα και Υποσύνολα και με τη «Μουσική φόρμα» την Αναλογία και τη Συμμετρία. Η δημιουργία «ηχοκατασκευών» προάγει δεξιότητες μέτρησης, κατηγοριοποίησης, αναλογίας αλλά και μεθοδικής και κριτικής σκέψης και ικανοτήτων δημιουργίας μέσω της γνωστής σε μας τους

⁷ Βοηθητικό υλικό: 1. «Μαθαίνω την προπαίδεια τραγουδώντας», 10 ρυθμικά τραγούδια & παιχνίδια με την προπαίδεια. (Βιβλίο με CD) Παπανικολάου Βασίλης, Εικονογράφηση Μαργαρίτα Ψαραυτή, Αθήνα: Εκδόσεις ΜΕΛΩΔΙΑ Καψάσκη, 2) «Πρακτική Αριθμητική» (Αναγνωστόπουλου, Θ., Βοστάνση, Κ.) Ε' Τάξης, Εγκεκριμένη δια της υπ' αριθ. 61452/12/6/52 αποφάσεως Υπουργείου Παιδείας. Εκδόσεις ΝΙΚΗ ΑΘΗΝΑΙ (1961), Επανεκδοση της Εφημερίδας «ΤΟ ΒΗΜΑ» (2014) με ISBN: 978-960-503-483-2.

εκπαιδευτικούς αναλυτικοσυνθετικής μεθόδου. Οι λέξεις που ήρθαν και στα χείλη μας μέσα στους νοσοκομειακούς θαλάμους όπως «υπέροχο, μαγικό, κομψό» χρησιμοποιούνται συχνά από μαθηματικούς για να περιγράψουν τα μονοπάτια της λογικής και της απόδειξης⁸.

Η λυρική ποίηση στην αρχαιότητα ήταν τραγούδι που συνοδευόταν από λύρα τη «χορική» ποίηση και τη «μονωδία». Η μουσική και το τραγούδι ήταν αλληλένδετα με την ποίηση. Η «ελεγεία» και ο «ιάμβος» συνοδευόταν από άλλα όργανα (αυλό και ταμβίκη ή κλεψιάμβο).

Μάθανε οι μαθητές μας πως η αρχαία ελληνική μυθολογία έχει έντονα το οικουμενικό στοιχείο δεδομένου ότι το περιεχόμενό της ποικίλει και ποτέ δεν μπορεί να εκλάβει κανείς ως δεδομένο εάν ένας μύθος προέρχεται από παλαιότερη πηγή π.χ. τον Ησίοδο και όχι μια νεότερη π.χ. τον Οβίδιο. Πολλές φορές εμφανίζονται υπό παρεμφερείς μορφές και σε άλλα μέρη όπως είναι η Κρήτη, η περιοχή της Μαύρης Θάλασσας, η Αίγυπτος, η Φρυγία, η Παλαιστίνη, η Βαβυλωνία. Κάποιες από αυτές τις περιοχές ήταν αποικίες των Ελλήνων που μπορεί να ερμηνεύσει τις διάφορες συνδέσεις της οικουμενικότητας. Κατά τον Μαρκεζίνη (2013) οι μύθοι έμειναν ζωντανοί χάρις στην αρχαία τραγωδία και μέχρι τουλάχιστον την εποχή του Ευριπίδη δικαιούμαστε να υποθέσουμε ότι οι Αθηναίοι δεν πίστευαν ότι ο ίδιος ο Ποσειδώνας εμπόδιζε τον Οδυσσέα να φτάσει στην Ιθάκη, ότι η Κίρκη είχε τη δύναμη να μεταμορφώνει ανθρώπους σε χοίρους και ότι η Αφροδίτη ήταν η αιτία του θανάτου του Ιππόλυτου. Παλαιό και νέο αναμειγνύονται μέσω της Αρχαίας Τραγωδίας με έναν τρόπο αναδημιουργίας της κεντρικής διάστασης της κληρονομιάς στον σημερινό Ευρωπαϊκό Πολιτισμό. Για παράδειγμα ο εξαίσιος πίνακας με τίτλο «Ο Υπνος του Ενδυμώνα» του Anne-Louis Girodet de Roussy-Triosson αποτύπωσε εξαίσια τον μύθο του Ενδυμώνα, ο οποίος σήμερα κοσμεί τους τοίχους του Λούβρου, ενισχύοντας τον αρχικό μας στόχο για τον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό.

Ωστόσο η συντομότερη Οδύσσεια έχει να μας διδάξει ακόμη περισσότερα πράγματα σχετικά με την ανθρώπινη φύση υπό αντίξοες συνθήκες. «Ανακαλύπτουμε πόση αξία έχουν ορισμένα αντιθετικά ζεύγη αρετών όπως είναι η σιδερένια αποφασιστικότητα του ατόμου να επιτύχει τον στόχο του σε συνδυασμό με την ικανότητά του να μη σπεύδει στην επίτευξη του στόχου

⁸ (Βοηθητικό υλικό οι ποιητικές συλλογές του Καθηγητή Θ. Βουγιουκλή (Πανεπιστήμιο Θράκης όπως: «από πείρα», «απόπειρα ποίησης, από πείρα ποίησης ένοχος» κ.ά.).

όταν απέχει λίγα μόλις βήματα από αυτόν». (Μαρκεζίνης 2013: 275-276). Τους διδάξαμε πως αξιοσημείωτη και αξιοθαύμαστη είναι και η ικανότητα της Πηνελόπης να παραμένει πιστή στον σύζυγό της κατά τη διάρκεια μιας εποχής που ξεχώριζε για τη σεξουαλική ελευθεριότητά της. Διδάξαμε στα παιδιά πως ο Όμηρος διαπλάθει χαρακτήρες, προσφέρει πολυάριθμα παραδείγματα για τους παράγοντες που κάνουν τους ανθρώπους τόσο εντυπωσιακούς ή που αντίστροφα τους υποβιβάζουν στην εκτίμησή μας, αποκαλύπτοντας τις χειρότερες – κι ωστόσο ανθρώπινες αδυναμίες τους. Ο Οδυσσεύς είναι ήρωας με υπέρμετρη αποφασιστικότητα και αυτοπεποίθηση και τα καταφέρνει πάντα γιατί δεν το βάζει ποτέ κάτω, κάτι που σαν μήνυμα στο παιδί που νοσηλεύεται το διδάξαμε σε υπέρμετρο βαθμό. Έχει στο πλευρό του πάντα και τη βοήθεια της θεάς Αθηνάς που με αυτό διδάξαμε στα παιδιά μας *«την αξία της σταθερής πίστης»*, της αφοσίωσης αλλά και της σπανιότητάς της μεταξύ των ανθρώπων και των θεών. Συμπληρωματικά και όχι διεξοδικά με συγκριτική προσέγγιση εδώ διδάξαμε και την *«Ιθάκη»* του Καβάφη τονίζοντας ότι ο κάθε άνθρωπος έχει τη δική του *«Ιθάκη»* και τον δικό του *«πηγαιμό»*.

Θεωρούμε ακόμη πως με τη μουσική εξασφαλίζουμε ειδικές γνώσεις στους μαθητές μας, τελειοποιούμε την κρίση τους διδάσκοντάς τους να χρησιμοποιούν τη λογική και διάφορους τρόπους συλλογισμών. Διδάξαμε στους μαθητές μας πως σε ένα από τα σπουδαιότερα έργα της Ελληνικής αλλά και της παγκόσμιας λογοτεχνίας την Ιλιάδα *«περιγράφονται εμπειρίες που περιλαμβάνουν αλλαγές που επιφέρουν στον χαρακτήρα του ανθρώπου, οι ωμότητες του πολέμου, ο πόνος για τον θάνατο ενός αγαπημένου προσώπου, η ανοησία της αλαζονείας, οι αξίες του πολιτικού καθεστώτος, η σημασία του εξευμενισμού των θεών, οι ιδιοτροπίες των θεών, τα παράδοξα παιχνίδια που παίζει η μοίρα στους ανθρώπους, ο συναισθηματικός πλούτος της αληθινής αγάπης, η ύπαρξη διαφορετικών ειδών αγάπης, η δυσκολία επιλογής μεταξύ ατομικού συμφέροντος και εκπλήρωσης του καθήκοντος προς την κοινωνία, τα ολέθρια αποτελέσματα των προσωπικών διενέξεων και της εκδίκησης, το σπάνιο χάρισμα των ανθρώπων που μπορούν να συμφιλιωθούν ακόμη και με τον χειρότερο εχθρό του και να αποκτήσουν τη σχέση τους μαζί του. Μελετώντας το ταλέντο του Ομήρου στην περιγραφή ανθρώπων και γεγονότων, στο τέλος θαυμάζουμε επίσης την πλήρη αμεροληψία του, καθώς και τη μοναδική*

ικανότητά του να σκιαγραφεί με συνοπτικό, αλλά αποκαλυπτικό τρόπο τους διάφορους χαρακτήρες που εμφανίζονται στις σελίδες τους» (Μαρκεζίνης, 2013: 273-275).

Ακόμη η ανθρωπιά έχει εξέχουσα θεματική παρουσία τόσο στην Ιλιάδα όσο και στην Οδύσσεια. Ορισμένα παραδείγματα από τα Ομηρικά Έπη μπορούν να μας θυμίσουν την οικουμενικότητα ή την ισοτιμία των Πολιτισμών που θα λέγαμε σήμερα. Ο Όμηρος δεν αντιμετωπίζει τους Τρώες στις περιγραφές του διαφορετικά από τους Έλληνες π.χ. όταν ο Αχιλλέας εκφράζει στον γερο-Πρίαμο για το θάνατο του γιου του Έκτορα τον περιεκτικό στίχο «*Άμοιρε, πόσα βάρη φορτώθηκε η ψυχή σου...*» (Ομήρου Ιλιάς, ραψ. Ω στίχος 518), αναδεικνύει μια εξαιρετικά ευγενή διάσταση του χαρακτήρα και των δύο ανδρών η οποία τους τοποθετεί πολύ υψηλότερα από τους περισσότερους «*κοινούς θνητούς*» (Μαρκεζίνης 2013: 94-95).

Για την Ιλιάδα διδάξαμε πως είναι το «*ποίημα της δύναμης*»⁹, τη δύναμη που οι άνθρωποι χειρίζονται, η δύναμη που υποτάσσει τους ανθρώπους, η δύναμη μπροστά στην οποία η σάρκα των ανθρώπων υποχωρεί. Αλήθεια πόσα πανανθρώπινα μηνύματα έχουν αυτά τα έπη που κληρονόμησε ο Ευρωπαϊκός Πολιτισμός και πόση δύναμη μπορούμε να διδάξουμε στα παιδιά που νοσηλεύονται με αυτά. «*Η συνοχή της καθημερινής ζωής, η γλυκύτητα της ειρήνης αναγνωρίζονται και γίνονται ακόμα πιο πειστικές και επιθυμητές από την αντίθεση και την αγριότητα των πολεμικών εξάψεων. Η ποίηση του Ομήρου δεν παρουσιάζει καμία τεχνητή ή αυτάρεσκη «ηρωοποίηση» της ανθρώπινης ζωής, αλλά αποδίδει σε κάθε πτυχή του ανθρώπινου φαινομένου τη θέση της, την ακεραιότητά της και το εύρος της*» (Manent Pierre, 2014). Ακόμη για τη σημερινή εποχή παίρνουμε μια απάντηση από τη φιλοσοφία του Ομήρου και διδάσκουμε ότι «Καταδεικνύεται η απόσταση που υπάρχει μεταξύ νόμου και φύσεως,

⁹ Βοηθητικό υλικό: 1) «Η μέλισσα με το σπασμένο φτερό» των Παπουτσάκη Κ., & Χατζηγιάννογλου, Θ. (2005). Αθήνα: Αδελφοί Βλάσση. 2) «Το λεωφορείο της Ρόζας», των Fabrizio SILEI & MAURIZIO A.C. QUARELLO (μτφ. Λυμπερόπουλος, Δ.). Τυπώθηκε τον Σεπτέμβριο του 2011 στην Κίνα στο τυπογραφείο της Asia Pacific Offset. Για την Ελλάδα Εκδόσεις «Κόκκινο» Καλαμάτα. 3) Αντουάν Ντε Σαιντ-Εξυπερύ, «Ο Μικρός Πρίγκιπας και η Αλεπού» (Από Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Β' Γυμνασίου) Υ.ΠΑΙ.Θ. ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ σ. 184-188 [(μτφ. Στρατής Τσίρκας, Εκδ. Ηριδανός]. Oscar Brenifier, Jacques Desprès, Το βιβλίο των μεγάλων φιλοσοφικών αντιθέσεων. Βραβευμένο. Εκδόσεις Πατάκη.

πόλεως και κόσμου και προφυλάσσει ή επαναφέρει, στο στοιχείο της ειρήνης, αυτό που φανέρωνε ο πόλεμος χωρίς να το συνειδητοποιεί».

Τους διδάξαμε ακόμη, πως μπορούμε να αποκτήσουμε την ευρύτερη εκείνη διαίσθηση, που είναι απαραίτητη για να κατανοήσουμε βαθύτερα τα κείμενα. Η απάντηση είναι μάλλον ότι πηγή αυτής της διαίσθησης είναι η ευρύτερη παιδεία του ατόμου και όχι απλώς η μόρφωσή του. Η διαίσθηση αυτή απορρέει από τις ευρύτερες αναγνώσεις, συζητήσεις και εμπειρίες ζωής, οι οποίες με το χρόνο κατακάθονται στον πυθμένα της συνείδησης αλλά και του ασυνειδήτου μας, περιμένοντας να ανασυρθούν στην επιφάνεια την κατάλληλη στιγμή. Το υλικό αυτό, όταν ανακτηθεί – ασυνειδήτα στις περισσότερες περιπτώσεις– και επανεξεταστεί σε πολύ υστερόχρονο στάδιο της ζωής μας, μπορεί περιέργως να αποδειχθεί πολύ χρήσιμο. Πράγματι αυτές οι «παλαιές πληροφορίες» μπορούν να συνδεθούν με τα όσα προσπαθεί κανείς να κερδίσει ακόμη και στους νοσοκομειακούς θαλάμους σήμερα (Μαρκεζίνης, 2013 σ. 47, 48).

Πιστεύουμε ότι η γλώσσα και η μουσική έχουν πολλά κοινά. Όπως δεν υπάρχει όριο στον αριθμό των διαφορετικών προτάσεων που μπορούμε να παράγουμε, έτσι και η μουσική μας παρέχει μία φαινομενικά ατελείωτη ποικιλία από συνθέσεις και σκοπούς. Η μουσική βάζει το σώμα σε κίνηση, είτε μέσω του χορού, είτε μέσω ρυθμικών χτυπημάτων. Η διδασκαλία της γλώσσας ενισχύεται γιατί διαπλέκεται με τη μουσική με πολλούς τρόπους, το τραγούδι που φέρνει στην επιφάνεια μια μνημονική λειτουργία γιατί είναι πιο εύκολο να θυμάται κανείς λέξεις αν αυτές συνδέονται με το σκοπό ενός τραγουδιού. Η ποίηση διαθέτει τη ρυθμική ιδιότητα της μουσικής, το ανέβασμα και το κατέβασμα της φωνής μπορεί να σηματοδοτεί το συναίσθημα ή να διαφοροποιεί την κατάσταση από την ερώτηση ή την προσταγή. Για παράδειγμα η γλώσσα των Πιράνχα μιας μικρής βραζιλιάνικης κοινότητας του Αμαζονίου, είναι μόνο τονική και οι άνθρωποι εκεί επικοινωνούν πολύ αποτελεσματικά μόνο σφυρίζοντας ή σιγομουρμουρίζοντας. (Corballis, M, 2013:61-64). Διδάξαμε όλα τα γνωστικά αντικείμενα αλλά κυρίως τη γλώσσα με τις πλέον ολιστικές διαδικασίες της μουσικής. Αποδεχτήκαμε και ενεργήσαμε με την ρήση του Χανς Κρίστιαν Άντερσεν *«Εκεί που αποτυγχάνουν οι λέξεις μιλάει η*

μουσική»¹⁰.

Γραπτές πηγές για τη λυρική ποίηση έχουν σωθεί από τον 7^ο αιώνα π.Χ. Με τη λυρική ποίηση συνόδευαν καθημερινές δραστηριότητες ή λαϊκά έθιμα και δραστηριότητες θρησκευτικού περιεχομένου όπως ένα λαϊκό τραγούδι για το άλεσμα, το ροδιακό χελιδόνισμα και τα επιθαλάμια τραγούδια από τα οποία επηρεάστηκε η Σαπφώ (Lesky ό.π.). Σύμφωνα με τη μυθολογία, οι γυναίκες της Θράκης διαμέλισαν τον Ορφέα και το κεφάλι και η λύρα του θάφτηκαν στη Λέσβο. Αυτή η φήμη οφείλεται στους λυρικούς ποιητές Σαπφώ και Αλκαίο. Ο Αλκαίος ανέπτυξε τραγούδια και με πολιτική ιδεολογία της εποχής (κοινωνικοπολιτικές συνθήκες). Η Σαπφώ έγραψε κυρίως ερωτική ποίηση. Μαζί με τις ποιήτριες της αρχαιότητας Κόριννα και Ήριννα βρίσκονται στη ζωοφόρο του Πανεπιστημίου Αθηνών να μας θυμίζουν ότι στον Ελληνικό Πολιτισμό στηρίζεται ο Ευρωπαϊκός Πολιτισμός που είναι και ο γενικός στόχος του Προγράμματός μας.

Από συνδυασμό των παρατηρήσεων του Αριστοτέλη στην ποιητική του με τα ιστορικά δεδομένα συμπεραίνουμε ότι αργότερα η δημιουργία του δράματος, η τραγωδία και η κωμωδία έχουν τις ρίζες τους σε λατρευτικές τελετές. Οι διδασκαλίες (παραστάσεις) τραγωδιών και κωμωδιών γίνονται αποκλειστικά στα πλαίσια θρησκευτικών εορτών, όπως στα Μεγάλα Διονύσια κ.α. Έτσι αναπτύχθηκε το Αρχαίο Ελληνικό Θέατρο. Μεγαλύτερες μορφές της Αττικής τραγωδίας ο Αισχύλος, ο Σοφοκλής και ο Ευριπίδης και της κωμωδίας μεταξύ των άλλων ο Αριστοφάνης. (Έγινε μικρή αναφορά στους μαθητές μας).

Τόνισαμε ιδιαίτερα ότι η ρητορική, η τέχνη του λόγου, είναι γνώρισμα του αριστοκρατικού ιδεώδους, που διαφαίνεται στην Ιλιάδα, η χάρη της ευγλωττίας, ανάπτυξη δημοκρατικού πολιτεύματος, η «τέχνη της πειθούς». Έγινε αναφορά στον Πλάτωνα και στην Ακαδημία (*Φιλοσοφία Ιδεών αλλά και Φιλοσοφία Ζωής*).

¹⁰ Βοηθητικό υλικό: 1) Μπομαρσέ -Στερμπίντ-Ροσίνι, «Ο Κουρέας της Σεβίλλης», εικ. Ρομπέρτα Ανγκελέτι, Διασ. Μαρία Αγγελίδου, Εκδόσεις Αίσωπος, 2) Χατόγλου Φρόσω (1990), «Τέσσερις εποχές στη μικρή μου ζωή». Φωτογραφίες: Σαράντος Σακελλάκος, εκδόσεις: Σύγχρονη εποχή, 3) Φάουστ του Johann Wolfgang von Goethe. Διασκευή: Barbara Kindermann. Εκδόσεις: Kindermann Verlag, Berlin 2002, Ερευνήτες, Αθήνα 2004.

Σαπφώ: «Ωδή» ύμνος στην Αφροδίτη

Σε νεοελληνική αποδοχή Ι. Κακριδή:

«Σε στολισμένο θρόνο εσύ που κάθεται
και πλέκεις δόλους Αφροδίτη αθάνατη,
μη βασανίζεις την ψυχή μου, Δέσποινα, μ' ἔγνοιες και βάσανα·
μόν' ἔλα εδώ, ὅπως ἦρθες κι ἄλλοτε,
που ἀπὸ μακριὰ το κάλεσμά μου τ' ἄκουσες
κι ἄφησες το παλάτι του πατέρα σου, κι ἔξεψες να ῥθεις
το χρυσό σου το ἀμάξι. Κι ὁμορφα σου το ἔσερναν
γοργὰ στρουθιά φτεροκοπώντας σβέλτα ἀπὸ ψηλά,
στη μαύρη γῆς ολόγυρα μες στον αἰθέρα.
Σε λίγο φτάσαν. Τότε εσύ, ὦ μακάρια,
με την αθάνατη ὄψη χαμογέλασες
και ρώτησες σαν τι ἔχω πάθει πάλι, γιατί σε κράζω·
τί λαχταράει ἡ καρδιά μου ἡ ξέφρενη
τόσο πολὺ· ποῖαν ἡ πειθὼ γυρεύεις,
ψάπφα, να φέρει πάλι στην ἀγάπη σου, σαν ποῖα σ' ἀδίκησε;
Φεύγει; Σε λίγο θα σε κυνηγήσει·
δεν παίρνει δώρα; Γρήγορα θα σε δώσει·
δεν ἀγαπά; Σε λίγο θ' ἀγαπήσει θέλει δε θέλει!
Ἐλα, θεά, και τώρα, γλίτωσέ με
ἀπ' τη βαριά την ἔγνοια, κάνε μου τα
τα ὅσα ποθεῖ ἡ καρδιά να γίνουν, ἔλα ἀτὴ σου διαφέντεψέ με!»

Με αφορμὴ την «Ωδὴ στην Αφροδίτη» συγκριτικὰ τους διδάξαμε εικαστικὲς εἰκόνες ἀπὸ τὴν Αφροδίτη και βρήκαμε πολλὲς ὅπως:

- Ἡ Αφροδίτη του Βίλεντορφ (Γλυπτό σε ασβεστόλιθο ὕψους 11 εκ. 20.000 π.Χ. / Μουσείο Φυσικῆς Ἱστορίας Βιέννη). Οἱ φιγούρες αὐτές χρονολογούνται ἀπὸ τὴν Ἀνώτερη Παλαιολιθική Περίοδο, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὁποίας συνέβησαν σημαντικὲς ἐξελίξεις στὴν τέχνη του σκαλίσματος. Αὐτὴ και οἱ ἄλλες σκαλιστὲς φιγούρες τῆς

Αφροδίτης ήταν ειδώλια που συμβόλιζαν τη γονιμότητα, τη Μητέρα Γη και όχι απεικονίσεις ή σύμβολα της θηλυκότητας (GLAUDIO MERLO: Η Ιστορία της Τέχνης, Αθήνα: Μοντέρνοι Καιροί, σ. 10) [43].

- Η *Γέννηση της Αφροδίτης του Σάντρο Μποντιτσέλι* (1445-1510).

[Τέμπερα σε καμβά, διαστάσεων 1,65 χ 2,7 μέτρων, 1483-1485, Γκαλερί Ουφίτσι, Φλωρεντία]. Η Θεά Αφροδίτη μεταφέρεται στην ακτή μέσα σε ένα όστρακο από τους ανέμους, οι οποίοι τη φυσούν με την ανάσα τους. Μια θεραπαινίδα ρίχνει ένα μανδύα

γύρω από τους ώμους της. Αυτός είναι ένας ποιητικός και συμβολικός πίνακας για την θεά της Ομορφιάς (Glaudio Merlo, ό.π. σ. 68).

- Η *Πωλίνα Μποργκέζε ως Αφροδίτη του Αντόνιο Κανόβα* (1757-1822).

[Μάρμαρο, 1,95 μέτρα μήκος, (1870), Γκαλερί Μποργκέζε, Ρώμη]. Το 1802, ο Ιταλός γλύπτης Κανόβα κλήθηκε στο Παρίσι για να φιλοτεχνήσει το προτρέτο του Ναπολέοντα Βοναπάρτη, ο οποίος ήταν εκείνη την εποχή Πρώτος Ύπατος της Γαλλίας. Αφού εκτέλεσε το έργο αυτό, ο Κανόβα συνέχισε να υπηρετεί

την οικογένεια Βοναπάρτη. Απεικόνισε την αγαπημένη αδελφή του Βοναπάρτη Πωλίνα, Πριγκίπισσα Μποργκέζε, σαν μια Αφροδίτη. (Glaudio Merlo, ό.π. σ. 92).

- Η «*Αφροδίτη της Μήλου*» το ελληνιστικό θάυμα του Αλέξανδρου της Αντιοχείας το οποίο φιλοτεχνήθηκε περίπου μεταξύ 130-100 π.Χ. Από τότε που το άγαλμα έφτασε στη Γαλλία το 1821, ως δώρο προς το βασιλιά Λουδοβίκο ΙΗ', για να καταλήξει λίγο αργότερα στο Λούβρο, «ο Alexandre Cabanel, (1823-1889) και διάφοροι άλλοι καλλιτέχνες της περιόδου είχαν βρει σε αυτό, όχι

απλώς μια επίκαιρη απόδειξη των ελληνικών μύθων» (Μαρκεζίνης 2013:316), όπως τους διαμορφώνει η ύστερη ελληνιστική περίοδος, αλλά και το θαύμα του Ελληνικού Πολιτισμού, που τα σημάδια της βρίσκονται στα μεγαλύτερα Μουσεία της Ευρώπης και του κόσμου αποδεικνύοντας το μεγαλείο της κλασσικής Ελλάδας.

- Στον Alexandre Cabanel ανήκει το αριστούργημα *La Naissance de Vénus / Η Γέννηση της Αφροδίτης*, (Πίνακας του 1863, Λάδι σε Καμβά) που στολίζει το Musée d'Orsay στο Παρίσι.

- «*Η Αφροδίτη του Ουρμπίνου*» του Καλλιτέχνη Tiziano Venere di Urbino του 1538. (Λάδι σε Καμβά) που κοσμεί τη Galleria degli Uffizi στη Φλωρεντία.

Δεν εξαντλήσαμε τα έργα για την Αφροδίτη. Απλώς χρησιμοποιήσαμε αυτά γιατί μέσα από την εικόνα τους, αναδεικνύεται η κουλτούρα της κάθε εποχής χρησιμοποιώντας τη συγκριτική προσέγγιση και τα συνδυάσαμε στα παιδιά που νοσηλεύονται, πάντα με τη βοήθεια των πολυμέσων, τις κοινωνικοπολιτιστικές συνθήκες της κάθε εποχής που αντανακλούν στην Τέχνη.

Στα πνευματικά κέντρα της Ελληνιστικής Εποχής (323 π.Χ. έως τη ναυμαχία του Ακτίου 31 π.Χ.) όπως της Αλεξάνδρειας, της Αντιόχειας και της Περγάμου με πιο φημισμένα το Μουσείο και τη Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας. Την περίοδο αυτή ανανεώνεται η λυρική και επική ποίηση με ποιητές όπως ο Καλλίμαχος και ο Απολλώνιος Ρόδιος.

Η ποίηση ιδίως στην Αλεξάνδρεια ήταν ποίηση που προοριζόταν για ένα στενό κύκλο ανθρώπων με υψηλή μόρφωση και σχετιζόταν στενά με τους αυλικούς κύκλους.

Μετά τη ναυμαχία του Ακτίου το 31 π.Χ. η ελληνική γλώσσα και η ελληνική παιδεία προσελκύουν τις καλλιεργημένες τάξεις της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και τα ελληνικά γράμματα επεκτείνονται σε όλες τις περιοχές της αυτοκρατορίας γνωστά ως πολιτισμικά ρεύματα του

κλασικισμού και του αττικισμού. Αυτή την περίοδο μεταξύ των άλλων (παρόλο που η ποίηση γνώρισε σχετική παρακμή), γράφτηκαν οι «87 Ορφικοί ύμνοι» για διαφόρους Θεούς και η συλλογή ποιημάτων που είναι γνωστά ως «Ανακρεόντεια» επειδή ακολουθούν την θεματική του Ανακρέοντα και εξυμνούν τον έρωτα, τη διασκέδαση και το κρασί (Κακριδής ό.π.).

Στους Ορφικούς Ύμνους¹¹ αναφέρεται η σχέση της λύρας με την αρμονία. «Τόσο γλυκιά ήταν η φωνή του Ορφέα, που μαγεμένες τον άκουγαν οι πέτρες. Ασάλευτος έμενε ο καταρράκτης όταν άρχιζε το τραγούδι. Οι μελωδίες που είχαν τόση δύναμη, που ακόμα και τα δέντρα έτρεχαν ξοπίσω του. Αλλά και τ' άγρια θηρία έβγαιναν από τις ερημιές τους, περνούσαν γκρεμούς και ρουμάνια κι έρχονταν ήμερα να κάτσουν στα πόδια του Ορφέα, ν' ακούσουν το τραγούδι του». Η χρυσή λύρα του Απόλλωνα είχε τη δύναμη να δείξει στον νέο άνθρωπο, τον δρόμο του αρμονικού βίου, να τον οδηγήσει σε αυτόν, να του υποδείξει κάθε καλό και αγαθό. «Εσύ έχεις χρυσή λύρα κι έλκεις τον αρμονικό δρόμο του κόσμου. Επισημαίνεις τα καλά έργα, εσύ είσαι ο νέος που τρέφει τις εποχές» (Ορφικοί Ύμνοι VIII. Ηλίου Θυμίαμα, λιβανομάνναν στο Ντζιούννη, Γ ό.π. σ. 180), και συνεχίζει στο ίδιο «Εσύ Απόλλων ταιριάζεις τον κάθε άξονα της πολύηχης κιθάρας, προχωρώντας άλλοτε προς τη χαμηλότερη χορδή, άλλοτε προς την υψηλότερη κι άλλοτε συνδυάζοντας το κάθε άξονα σε Δώρια διάταξη. Διαχωρίζεις τα βιοσυντήρητα γένη, ρυθμίζοντας με αρμονία την παγκόσμια μοίρα των ανθρώπων».

Ο Απόλλων θεωρείται ιδρυτής της ιατρικής, σύμβολο της καθαρής διάνοιας, θεός της πνευματικής και ηθικής αγνότητας και εκφραστής της ουσίας της ελληνικής ιδέας που θεωρούσε σκοπό της ζωής την επίτευξη της απόλυτης αρμονίας ψυχής και σώματος. Στο πρόσωπό του συνδυαζόταν η μουσική και η ιατρική ως μια αδιάσπαστη ενότητα. Η «σύζευξη» του με την ιατρική έλκει την καταγωγή της από την αρχική ηλιακή φυσιογνωμία του Θεού, καθώς ο ήλιος θεωρείτο υπεύθυνος για ορισμένες επιδημίες τόσο για την πρόκλησή τους όσο και την αποτροπή

¹¹ Ως βοηθητικό υλικό λειτούργησε και το παραμύθι του SYBIL GRÄFIN SCHÖNFELDT, «Ορφέας και Ευρυδίκη» σε εικονογράφηση Iassen Chiuzelev και μτφ. Μαρίας Αγγελίδου. Εκδόσεις: Παπαδόπουλος, Ε.Ε. (2002).

τους¹². Δεν είναι άλλωστε τυχαία η ταύτιση των μεγάλων λατρευτικών κέντρων του Απόλλωνα με τα Ασκληπιεία και τα άλλα Θεραπευτήρια¹³.

Ως ιατρός για τις διάφορες ασθένειες των ανθρώπων γνωρίζουμε εμείς πως αργότερα καθιερώθηκε ο Ασκληπιός, γιος του Απόλλωνα από την ένωση του Θεού με την Κορωνίδα και έτσι θέλουμε να πιστεύουμε, πως η σχέση της μουσικής με την ιατρική και την ίαση ενισχύεται περισσότερο.

Κωστής Παλαμάς: «Ολυμπιακός Ύμνος».

Στη ροή του Σχολικού Έτους και λόγω των ιδιαιτεροτήτων των «*μαθητών / ασθενών μας*», και αυτό το αναφέρουμε γιατί πρωταρχικός στόχος είναι η θεραπεία τους και μετά η εκπαίδευσή τους, χαιρόμαστε εμείς οι εργαζόμενοι εκεί πολύ περισσότερο, όταν δεν συναντάμε τα παιδιά μόνιμα στους Νοσοκομειακούς θαλάμους, τροποποιήσαμε την αρχική προτεινόμενη διδακτική πορεία ως προς τα γνωσιακά αντικείμενα. Για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα στα πλαίσια του προγράμματος ασχοληθήκαμε με τον μουσικό μας και με τις Σχολικές Γιορτές, και τις Επετειακές Εγκυκλίους του Υ.ΠΑΙ.Θ εντάσσοντας θεματικές της ερευνητικής μας διδασκαλίας, που δεν θα αναλύσουμε εδώ διεξοδικά, αλλά πάντα είχαν το στοιχείο της διδακτικής θεραπευτικής καινοτομίας.

Για παράδειγμα μεταξύ των άλλων έχοντας υπ' όψη τόσο τις Υ.Α 143571/Γ4/10-9-2014 περί «*Θεσμοθέτησης Πανελλήνιας Ημέρας Σχολικού Αθλητισμού*» και ΓΔ 58B/1-9-2014 περί «*Κοινωνικού Σχολείου*» όσο και την εγκύκλιο Αριθ. 153981/Γ4/26-9-2014 της Διεύθυνσης Φυσικής Αγωγής του Ενιαίου Διοικητικού Τομέα Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Υ.ΠΑΙ.Θ που ορίζει την πρώτη Δευτέρα του Οκτωβρίου ως «*Πανελλήνια Ημέρα Σχολικού Αθλητισμού*», (για το διδακτικό έτος 2014-2015, ήταν στις 6 Οκτωβρίου 2014), διδάξαμε στα πλαίσια του προγράμματος τον «*Ολυμπιακό Ύμνο*» του Κωστή Παλαμά, τονίζοντας ότι τα παιδιά μας σήμερα είναι η Ελπίδα για μια καλύτερη κοινωνία. Οι αξίες των Ολυμπιακών Αγώνων και του Αθλητισμού ενισχύουν το «*Όραμα Ελπίδα*» και τη θέληση για ζωή αυτών των παιδιών στους νοσοκομειακούς θαλάμους. Είχαμε και παιδιά μέσα από τη Μονάδα Μεταμόσχευσης Μυελού των Οστών (Μ.Μ.Μ.Ο.), το

¹² Κακριδής, Ελληνική Μυθολογία II, σ. 139-150.

¹³ (ibidem, σ. 155-157) στο Ντζιούνη, Γ. όπ. σ. 186)

Κέντρο Ειδικών Θεραπειών (Κ.Ε.Θ.), το Τμήμα Αιματολογίας / Ογκολογίας (Τ.Α.Ο.), τους ξενώνες «ΕΛΠΙΔΑ» και «ΦΛΟΓΑ» και τα Εξωτερικά Ιατρεία όλων αυτών των Τμημάτων. Εκτιμούμε ότι με την Ολυμπιακή Ιδέα και την Επιστήμη ο παιδικός καρκίνος μπορεί να νικηθεί και πως τα όπλα σε αυτή τη μάχη βρίσκονται και στην καρδιά των ανθρώπων. Διδάξαμε και στοχεύσαμε στην αισιοδοξία αποθεραπείας των μικρών μαθητών / ασθενών μας και ότι η Ελπίδα δεν έχει χαθεί. Αντίθετα πιστεύουμε ότι την ενδυναμώσαμε, ότι αναπτρώσαμε τις ελπίδες γονέων και μαθητών αλλά και την Ελπίδα όλων μας ότι την ανθρωπιά μπορεί και να τη συναντάει και να την προσφέρει.

Διδάχθηκαν για τους Ολυμπιακούς Αγώνες πως κατά την παράδοση άρχισαν το 776 π.Χ. στο ιερό δάσος της Αρχαίας Ολυμπίας, το δάσος που ακόμα και σήμερα λέγεται «Ιερά Άλτις». Οι Αρχαίοι Έλληνες με τους Ολυμπιακούς Αγώνες ήθελαν να τιμήσουν τον πατέρα των Θεών και των ανθρώπων, τον Ολύμπιο Δία. Τους διδάξαμε τι ήταν η «Ολυμπιάδα» δηλ. το διάστημα που μεσολαβούσε μεταξύ δύο Ολυμπιακών Αγώνων (τέσσερα χρόνια). Η αναβίωσή τους (το 1896) από τον βαρόνο Pierre de Coubertin που αποφασίστηκε μετά τη διοργάνωση που έκανε του Διεθνούς Αθλητικού Συνεδρίου στο Παρίσι και η αρχή να γίνει από τη χώρα που γεννήθηκαν με την αποφασιστική συμβολή του Έλληνα Λογίου Δημήτρη Βικέλα. Αρχικά τον Ολυμπιακό Ύμνο έγραψε ο Σπύρος Σαμάρας. Το 1896 πρόσθεσε τους στίχους ο Κωστής Παλαμάς¹⁴. Ο Ολυμπιακός Ύμνος έχει ως εξής:

*«Αρχαίον Πνεύμα αθάνατον, αγνέ πατέρα
του ωραίου, του μεγάλου και τ' αληθινού,
Κατέβα, φανερώσου κι άστραψε εδώ πέρα
Στη δόξα της δικής σου γης και τ' ουρανού.*

*Στο δρόμο και στο πάλεμα και στο λιθάρι,
Στων Ευγενών αγώνων λάμψε την ορμή*

¹⁴ 1) «Οδηγός Ολυμπιακής και Αθλητικής Παιδείας για Εκπαιδευτικούς», Εκδόσεις: Ίδρυμα Ολυμπιακής και Αθλητικής Παιδείας, Αθήνα 1998. 2) «Αθήνα», Η πόλη της Δημοκρατίας, κείμενα Πότης Στρατίκης, Εικόνες: Severino Baraldi, Εκδόσεις Στρατίκη, Αθήνα 1989. 3) «Για ένα στεφάνι αγριελιάς». Διαμάντη Μαρία – Μπουντούρη Ειρήνη, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1998, 4) «ΜΙΛΩΝ Ο ΚΡΟΤΩΝΙΑΤΗΣ», Σακκά-Νικολακοπούλου Ναννίνα, Η αληθινή ιστορία ενός από τους μεγαλύτερους Ολυμπιονίκες της Αρχαιότητας, Εκδόσεις Φυτράκη.

*και με τ' αμόραντο στεφάνωσε κλωνάρι
και σιδερένιο πλάσε και άξιο το κορμί.*

*Κάμποι, βουνά και πέλαγα φέγγουν μαζί σου
σαν ένας λευκοπόρφυρος μέγας ναός
Και τρέχει στον ναόν εδώ προσκυνητής σου,
Αρχαίον πνεύμα αθάνατον, κάθε λαός».*

Κάναμε σύνθημά τους, το Ολυμπιακό σύνθημα: «*Πιο γρήγορα, πιο ψηλά, πιο δυνατά*», που στη σχολική μας μονάδα μεταφράζεται «*πιο γρήγορη ίαση*». Σύμφωνα με τον Ολυμπιακό Καταστατικό Χάρτη (Θεμελιώδεις αρχές, Παράγραφος 6, Δ.Ο.Ε 1992) ο σκοπός του Ολυμπιακού Κινήματος του οποίου υιοθετήσαμε και διδάξαμε και εμείς, είναι να «συνεισφέρει στο χτίσιμο ενός ειρηνικού και καλύτερου κόσμου, εκπαιδεύοντας τη νεότητα –μέσω του αθλητισμού, χωρίς κανενός είδους διάκριση– και στο Ολυμπιακό Πνεύμα, το οποίο απαιτεί αλληλοκατανόηση με πνεύμα φιλίας, αδελφσύνη και Ευ Αγωνίζεσθαι».

Ο θεματικός άξονας για το τρέχον σχολικό έτος, για την Πανελλήνια Ημέρα Σχολικού Αθλητισμού (6-10-2014), σύμφωνα με την εγκύκλιο οριζόταν ως «Ρατσισμός και Διαφορετικότητα, όλοι διαφορετικοί, όλοι ίσοι», θεματική που ταυτίζεται με τις αξίες του Ολυμπισμού. Σύμφωνα πάντα με την εγκύκλιο «τα τελευταία χρόνια, σημαντικοί φορείς (ενδεικτικά, ο Ο.Η.Ε με τη θεσμοθέτηση της «Παγκόσμιας Ημέρας Αθλητισμού για την ανάπτυξη και την Ειρήνη», η Κοινοβουλευτική Επιτροπή Ισότητας και Καταπολέμησης των Διακρίσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης, τα περιεχόμενα στη Λευκή Βίβλο, Παγκόσμιες Αθλητικές Ομοσπονδίες κ.ά), αναγνωρίζουν τη συμβολή του αθλητισμού στην προώθηση αξιών, στάσεων και δεξιοτήτων (όπως η Κοινωνική συνοχή, η ένταξη, η αλληλεγγύη, η ανεκτικότητα, η ευγενής άμιλλα) που στο σύνολό τους οδηγούν στη δημιουργία ενεργών δημοκρατικών πολιτών».

Συνδυάζοντας το Πολιτιστικό μας Πρόγραμμα με τις Ολυμπιακές Ιδέες διδάξαμε έναν από τους κορυφαίους μας ποιητές τον Κωστή Παλαμά, (με το πολύπλευρο και μεγάλο έργο του μέσα από το οποίο αναδεικνύεται ο Παλαμάς λάτρης της Λεβεντιάς του Ελληνικού Λαού. Ο Παλαμάς στα ποιήματά του ενώνει την Αρχαία Ελλάδα με την Κων/πολη και την

Ελληνική Επανάσταση. «Μία είναι η Ελλάδα και παντού» όπως λέει ο ίδιος και κάπου αλλού μας περιγράφει «*Η ελληνική ψυχή, είναι ο γρήγορος βοριάς που μέσα από τα δένδρα βροντολογάει τη Θεία Παρουσία... που σπρώχνει τα μαύρα σύννεφα και πλαταίνει τα ουράνια, τα γαλάζια*».

Διδάξαμε πως ο Παλαμάς είναι συμβολικός και ρομαντικός, στοχαστικός και αισθηματικός, λυρικός επικός και δραματικός και πως ο Ολυμπιακός Ύμνος και μόνο τον κάνει «Αθάνατο»¹⁵.

Μέσα από το πρόγραμμα και σύμφωνα με τις Ιδέες του Ολυμπισμού, αξιοποιήσαμε και το μήνυμα του Πατριάρχη Βαρθολομαίου, στο 3^ο Διεθνές Συνέδριο με θέμα «Το Τραύμα» που πραγματοποιήθηκε στη Ρόδο, από τις 8 έως 12 Οκτωβρίου 2014, στα πλαίσια της Ποιμαντικής Διακονίας στο χώρο της Υγείας, κατά τον Οικουμενικό μας Πατριάρχη «*Η διακονία εις τον χώρον της υγείας δεν γνωρίζει γεωγραφικά όρια και δεν διακρίνει φυλάς, λαούς και γλώσσας, αλλά απευθύνεται αδιακρίτως και ανεξαιρέτως προς πάντα κατ' εικόνα Θεού πλασμένον άνθρωπον, ως ο Ίδιος ο Θεός, ο Ιατρός Ψυχών τε και σωμάτων, έπραξε και πράττει*». Στο χώρο της «ΕΛΠΙΔΑΣ» που εργαζόμαστε και εμείς και συνεργαζόμαστε με τη Διακονία στο χώρο της Υγείας οφείλουμε να γνωρίζουμε «*ότι όλοι μας έχουμε κληθεί να διακονήσουμε το «μέγα τραύμα» και το «μέγα θαύμα» τον άνθρωπο. Έτσι στη δύσκολη εποχή που ζούμε, χρειάζεται να κατανοήσουμε τους λόγους και τους τρόπους που ο συνάνθρωπός μας έχει πληγωθεί, φτάνοντας σε απόγνωση. Είναι σημαντικό να εμβαθύνουμε σε αυτό, γιατί μόνο έτσι μπορούμε να τον προσεγγίσουμε, να τον κατανοήσουμε και να τον διακονήσουμε, ώστε να συμβάλουμε, με τη χάρη του Θεού, στην epούλωση των τραυμάτων του*». (Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος).

Στην πορεία του διδακτικού έτους στηρίζοντας τις Επιστημονικές Πολιτικές της Ογκολογικής Μονάδας Παίδων «ΜΑΡΙΑΝΝΑ Β. ΒΑΡΔΙΝΟΓΙΑΝΝΗ – ΕΛΠΙΔΑ» και του Ιδρύματος «ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΒΑΡΔΙΝΟΓΙΑΝΝΗ» καθώς και τις προσπάθειες του Επιστημονικού Υπευθύνου της Μεταμόσχευσης Μυελού των Οστών και της Τράπεζας Εθελοντών Δοτών Μυελού των Οστών Ιατρού – Καθηγητή κ. Γραφάκου

¹⁵ Βοηθητικό υλικό: 1. Αρβελέρ Portrait, Documentaries, Ευρωπαϊκό Κέντρο Δελφών, Αθήνα 2014, Εκδόσεις Αρμός, 2. Οικουμενικόν ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ, Ποιμαντική Διακονία στο χώρο της Υγείας, 3^ο Διεθνές Συνέδριο «Το Τραύμα» Ρόδος 8-12 Οκτωβρίου 2014.

Στέλιου μέσω της μουσικής και των εικαστικών τεχνών και κατασκευών προωθήσαμε μηνύματα για παράδειγμα Ελληνοισραηλινής¹⁶, Ελληνοπαλαιστινιακής Φιλίας, στο πλαίσιο των επισήμων επισκέψεων και συνεργασιών τόσο του Πρέσβη του Ισραήλ στην Ογκολογική Μονάδα όσο και του Πρέσβη της Παλαιστίνης, αλλά και τόσων άλλων Αρχηγών Διπλωματικών Αποστολών ξένων χωρών (<http://www.elpida.org/gr/new> και <http://www.mvnfoundation.gr>). Στηρίζοντας τις Επιστημονικές Πολιτικές Πρακτικές της «ΕΛΠΙΔΑΣ», μιλάμε στα παιδιά μας για τις μεγάλες προσπάθειες που η Πρόεδρός της κα Μαριάννα Βαρδινογιάννη στηρίζει με τον τρόπο της, κάνουμε αναφορά σε μεγάλες προσωπικότητες που είναι σύμμαχοι της «ΕΛΠΙΔΑΣ», όπως «η Μεγάλη Δούκισσα του Λουξεμβούργου Μαρία Teresa για τη συμβολή της στο διαπολιτισμικό διάλογο, την κα Anne-Anymone Giscard d'Estaing, ιδρύτρια του Ιδρύματος για την Προστασία της Παιδικής Ηλικίας, του Federico Mayor, π. Γενικό Διευθυντή της UNESCO, για τη διάδοση του Πολιτισμού Ειρήνης, την Πρέσβυ Καλής Θελήσεως της Unesco, Kim Phan Thi για την εκστρατεία της υπέρ των παιδιών – θυμάτων του πολέμου, τον καρδιοχειρουργό Sir Magdi Yacoub, τον Γάλλο Καθηγητή Ογκολογίας David Khayat, τον Τούρκο Πρέσβη στην Ελλάδα κ. Kerim Uras (2013) και τον Υπουργό Υγείας της Τουρκίας κ. Mehment Muezzinoglou (2013) για την υπογραφή της συμφωνίας για συνεργασία

¹⁶ Το Ισραήλ ήταν η έκτη κατά σειρά χώρα, μετά την Τουρκία, τον Καναδά, την Αίγυπτο, τη Σερβία και το Αζερμπαϊτζάν της οποίας η σημαία τοποθετήθηκε στο «Χάρτη Ειρήνης και Ελπίδας».

μεταξύ της Ογκολογικής Μονάδας Παίδων «ΜΑΡΙΑΝΝΑ Β. ΒΑΡΔΙΝΟΓΙΑΝΝΗ – ΕΛΠΙΔΑ» με παιδιατρικό Νοσοκομείο της Άγκυρας, τον Καναδό Πρέσβη στην Ελλάδα κ. Robert Peck για τη συμβολή του στο πρόγραμμα αδελφοποίησης με το Sick Kids Hospital του Καναδά, τον διάσημο πιανίστα από την Αργεντινή και Πρέσβη Καλής Θελήσεως της UNESCO, Miguel Angel Estella, για τη διάδοση της μουσικής στα παιδιά την δική μας μεγάλη καλλιτέχνη Νάνα Μούσχουρη, τον γνωστό συνθέτη Jean Michel Jarre για την προσφορά του στην «ΕΛΠΙΔΑ» και τόσους άλλους. (Ανάρτηση: 24/11/2014 από <http://mvvfoundation.gr/intex.php/81-articles/247-20>).

Διονύσιος Σολωμός και 28^η Οκτωβρίου.

Στη γιορτή της 28^{ης} Οκτωβρίου εντάξαμε Δημοτικά Τραγούδια και τον Εθνικό μας Ύμνο. (Σολωμός). Διδάξαμε μαζί με τον Εθνικό μας Ύμνο και τα λόγια του Μίκη Θεοδωράκη που έγραψε για τον Σολωμό στον πρόλογο της έκδοσης της εφημερίδας «Το Βήμα»: *«Ο Διονύσιος Σολωμός ήταν ο Δάσκαλός μου. Διάβαζα ασταμάτητα τον Πλάτωνα, τον Αισχύλο, τον Σοφοκλή, τον Σαίξπηρ, τον Γκαίτε, τον Αντρέεφ, τον Νίτσε, τον Σοπενχάουερ, άρχιζα μετά να μελετώ τον Μπαχ, τον Μπετόβεν και τον Μπραμς, αλλά ο Καρυωτάκης, ο Παλαμάς και κυρίως ο Σολωμός ήταν οι πραγματικοί δάσκαλοί μου...»*. «Ο Ύμνος στην Ελευθερία πρέπει να

διαβαστεί και να ακουστεί, περισσότερο από ποτέ. Ως Έλληνας, συγκινούμαι όσο κάθε Έλληνας και κάθε Ελληνίδα στο άκουσμα του Εθνικού Ύμνου, που είναι ολόκληρος αφιερωμένος στην Ελευθερία και γι' αυτή μιλά. Είναι ολόκληρος αφιερωμένος στην Ελλάδα και στα ιδανικά της...». «Πέρα από τη μέγιστη λογοτεχνική του αξία, το συναρπαστικό ποίημα του Σολωμού που αργότερα, με την

ευκαιρία της Ένωσης των Επτανήσων με την Ελλάδα, έγινε ο Εθνικός Ύμνος της πατρίδας μας, είναι από κάθε άποψη, ένα από τα πιο προοδευτικά ποιητικά έργα που γράφτηκαν ποτέ στην ελληνική γλώσσα. Ως συνθέτης δε, θαυμάζω τον τρόπο με τον οποίο ο Μάντζαρς, ο οποίος είχε δώσει μαθήματα μουσικής στο Σολωμό, ανακάλυψε και έφερε στο φως την εσωτερική μουσική του ποιήματος, όταν το μελοποίησε για τετράφωνη ανδρική χορωδία και πιάνο. Και νιώθω ευτυχής και δικαιωμένος, γιατί εκείνο που έκαναν ο Μάντζαρς με τον Σολωμό ήταν εκείνο που τόσες γενιές αργότερα, κάναμε με τον Ρίτσο στον Επιτάφιο και τη Ρωμιοσύνη, με τον Ελύτη στο Άξιον Εστί, με τον Σεφέρη στο Μυθιστόρημα. Μπορεί να φανταστεί κανείς την ελληνική συνείδηση και την ελληνικότητα χωρίς αυτά τα λόγια του Σολωμού για την Ελευθερία να είναι κτήμα όλων των Ελλήνων εδώ και τόσες γενιές; Όχι. Ο Σολωμός και ο Μάντζαρς έβαλαν τη μεγάλη τους σφραγίδα στην έννοια και τη συνείδηση της ελληνικότητας. Η ποίηση και η μουσική, χέρι χέρι στην πιο μεγάλη τους ώρα, ενέπνευσαν γενιές Ελλήνων να αγωνιστούν, τους έδειξαν και τους άνοιξαν τον δρόμο προς την Ελευθερία, όπως πάντοτε συμβαίνει. Και όπως ασφαλώς, θα τον ανοίξουν και πάλι.»¹⁷ Εμείς ασπαστήκαμε και διδάξαμε τα λόγια αυτά του Ακαδημαϊκού και Μεγιστάνα της Μουσικής Μίκη Θεοδωράκη. Στη συνέχεια προσπαθήσαμε να τους διδάξουμε το συμβολικό περιεχόμενο που ξεπερνά τα όρια των συγκεκριμένων ιστορικών δεδομένων μέσω της μουσικής και τη διαχρονικότητα των αξιών του «ΟΧΙ», όχι μόνο ως ιστορία αλλά και ως στάση ζωής όταν είναι απαραίτητο, όπως στα παιδιά μας που νοσηλεύονται.

Ελύτης Οδυσσέας και 28^η Οκτωβρίου.

Μέσα από ποικιλία δράσεων, μουσική, έκθεση φωτογραφίας, ηχητικών ντοκουμέντων επισημάνουμε τις έννοιες φιλοπατρία, ανιδιοτέλεια, ηθική ανάταση, ενθουσιασμός, ομαδικότητα, διαπολιτισμικότητα και επικαιροποίηση των αξιών της συγκεκριμένης γιορτής. Αξιοποιήσαμε και τραγούδια όπως: «Της Δικαιοσύνης ήλιε νοητέ», «Παιδιά της Ελλάδος Παιδιά» κ.λπ. και το κείμενο «*Η πορεία προς το μέτωπο*» από το Άξιον

¹⁷ Θεοδωράκης, Μ. (2014). Προλογικό σημείωμα του Μίκη Θεοδωράκη στην Έκδοση της Εφημερίδας «ΤΟ ΒΗΜΑ», Οι ποιητές της Ρωμιοσύνης, Διονύσιος Σολωμός, σ. 9-13.

Εστί (1959/Ίκαρος) του Οδυσσέα Ελύτη. Ακούστηκαν ποιήματα με τη φωνή του Μάνου Κατράκη από την έκδοση του «Άξιον Εστί», με τον Γρηγόρη Μπιθικώτση και την φωνή του Νικήτα Τσακίρογλου στην έκδοση του «Άξιον Εστί» με το Γιώργο Νταλάρα. Αξιοποιήσαμε ακόμη CD που ο ίδιος ο ποιητής Ελύτης διαβάζει «Άξιον Εστί».

Ακόμη τους διδάξαμε από το «ΜΥΡΙΣΑΙ ΤΟ ΑΡΙΣΤΟΝ [VIII-XIV] τους στίχους του XIV από το βιβλίο του Οδυσσέα Ελύτη «Ο Μικρός Ναυτίλος». (Εκδόσεις Ίκαρος σ. 57) που έχει σχέση με την Ελλάδα και τον Ελληνικό Πολιτισμό.

«Τα ανώτερα μαθηματικά μου τα έκανα στο σχολείο της θάλασσας. Ιδού και μερικές πράξεις για παράδειγμα: (1) Εάν αποσυνδέσεις την Ελλάδα, στο τέλος θα δεις να σου απομένουν μια ελιά, ένα αμπέλι κι ένα καράβι. Που σημαίνει: με άλλα τόσα την

ξαναφτιάχνεις. (2) Το γινόμενο των μυριστικών χόρτων επί την αθωότητα δίνει πάντοτε το σχήμα κάποιου Ιησού Χριστού. (3) Η ευτυχία είναι η ορθή σχέση ανάμεσα στις πράξεις (σχήματα) και στα αισθήματα (χρώματα). Η ζωή μας κόβεται και οφείλει να κόβεται, στα μέτρα που έκοψε τα χρωματιστά χαρτιά ο Matisse. (4) Όπου υπάρχουν συκιές υπάρχει Ελλάδα. Όπου προεξέχει το βουνό απ' τη λέξη του υπάρχει ποιητής. Η ηδονή δεν είναι αφαιρετέα. (5) Ένα δειλινό στο Αιγαίο περιλαμβάνει τη χαρά και τη λύπη σε τόσο ίσες δόσεις που δεν μένει στο τέλος παρά η αλήθεια. (6) Κάθε πρόοδος στο ηθικό επίπεδο δεν μπορεί παρά να είναι αντιστρόφως ανάλογη προς την ικανότητα που έχουν η δύναμη κι ο αριθμός να καθορίζουν τα πεπρωμένα μας. (7) Ένας «Αναχωρητής» για τους μισούς είναι αναγκαστικά, για τους άλλους μισούς, ένας «Ερχόμενος».

Πόσες αλήθειες για τον Ελληνικό Πολιτισμό κρύβουν αυτοί οι στίχοι;¹⁸ Και ο ίδιος ο Ελύτης θα μας πει «Η αγάπη στην ποίηση μου ήρθε από

¹⁸ Βοηθητικό υλικό: 1) Ελύτης Οδυσσέας, (1992). «Ο Μικρός Ναυτίλος», Αθήνα Ίκαρος, (1979). 2) «Οδυσσέας Ελύτης», Σύγχρονοι Ποιητές 2, Εκδόσεις Άκμων και 3) Ηλιοπούλου Ιουλίτα (1995), Οδυσσέας Ελύτης, «Ο Κήπος με τις Αυταπάτες». Εκδόσεις ύψιλον.

μακριά και αν μπορεί να το πει αυτό κανένας, έξω από τη λογοτεχνία... Το συνειδητοποιήσα όταν βρέθηκα από μακριά και αν μπορεί να το πει αυτό κανένας, έξω από τη λογοτεχνία... Το συνειδητοποιήσα όταν βρέθηκα στο Βρετανικό Μουσείο μπροστά σε έναν πάπυρο... με χαραγμένο επάνω του ένα απόσπασμα της Σαφώς... Αυτά τα λιγνόκορμα, συμπαγή κεφαλαία, συγκροτούσαν μια γραφική παράσταση διαυγή και μυστηριακή μαζί, που μου 'κανε νόημα φιλικό μέσα από τους αιώνες». Η γνώμη του ποιητή ενισχύει τον αρχικό στόχο του προγράμματός μας ότι ο Ευρωπαϊκός Πολιτισμός έχει τις ρίζες του στον Ελληνικό.

Το ίδιο θα μας πει με τους στίχους «Α συ Κόρντοβα με τα μπαλκονάκια σου και με τα πυργάκια σου, Βενετία των παλάτσεων και των γεφυρών, Λωζάννες των συνεδρίων και Κανταβριγίες των Πανεπιστημίων, Αβινιόν των Παπών και Κάννες των καζίνων. Μικρές πολιτείες που με τον καιρό γίνετε η μαγιά της μελλοντικής Ευρώπης· εκείνης που γαλουχήθηκε, μεγάλωσε κι ανδρώθηκε στη θηλή της Ελληνικής γραμματείας· πλην την στιγμή που πρέπει να το θυμάται, θέλει να το ξεχνά. Αλήθεια, είναι μια καταδίκη ν' αγαπάς κάποιον που μισείς γιατί δεν υπάρχει άλλος ν' αγαπήσεις»¹⁹.

Ο Ελύτης είναι οικουμενικός και διαχρονικός. «Δεν είναι μικρό πράγμα να 'χεις τους αιώνες με το μέρος σου». Αλήθεια πόσο θαυμάζουν οι νοσηλευόμενοι μαθητές μας όταν τους μιλάμε για την ελληνικότητα από τη Σαφώ έως τον Ελύτη που εμπνεύστηκε όπως λέει ο ίδιος από αυτή. Τους έχει αποκτήσει σε γνώση ο Ελύτης τους αιώνες και την πορεία της Ελλάδας μέσα σε αυτούς και την κάνει γνωστή στα πέρατα του κόσμου με την οικουμενικότητά του, για να μας δείξει «έναν άλλο κόσμο» και συγχρόνως «αποδεικνύει την ύπαρξη μιας μαγείας ενώ τρυφερά σε αφήνει να ανακαλύπτεις μόνος σου το επόμενο σκαλοπάτι που οδηγεί ψηλότερα». Ο Ελύτης υποδεικνύει έναν τρόπο ζωής όταν μιλάει για το Αιγαίο με τον ιδιαίτερο τρόπο του πίσω για όλα εκείνα που συνθέτουν το δικό του φως, το δικό του ουρανό, τη δική του θάλασσα²⁰, τα δικά του καΐκια, τους δικούς του Ποσειδώνες αλλά και τις δικές του μορφές της Παναγίας που ενώνουν το έργο του εκτός των άλλων και με το μεγαλείο

¹⁹ Ελύτης Οδυσσέας (1995), Ο κήπος με τις αυταπάτες, ύψιλον/βιβλία, σ. 28.

²⁰ Βοηθητικό υλικό: 1) Αγγελίδου Μαρία (2012). «Ιστορίες που τις είπε η θάλασσα», ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ & Καρκαβίτσας Ανδρέας (2000), «Η θάλασσα», εικον. Έφη Λαδά, Παπαδόπουλος, Αθήνα.

της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Δώσαμε μεγάλη βαρύτητα στην διδασκαλία μας και στα λόγια του ίδιου πως «βέβαια, υπάρχει το αίνιγμα, βέβαια υπάρχει το μυστήριο. Αλλά το μυστήριο δεν είναι μια σκηνοθεσία που επωφελείται από τα παιχνίδια της σκιάς και του σκότους για να μας εντυπωσιάσει απλώς. Είναι αυτό που εξακολουθεί να παραμένει μυστήριο και μέσα στο απόλυτο φως. Είναι τότε που προσλαμβάνει την αίγλη εκείνη που ελκύει και που την ονομάζουμε Ομορφιά. Την Ομορφιά που είναι μια οδός –η μόνη ίσως οδός– προς το άγνωστο μέρος του εαυτού μας, προς αυτό που μας υπερβαίνει... Δεν είναι διόλου τυχαίο ότι σε εποχές υγιείς το κάλλος ταυτίσθηκε με το Αγαθόν και το Αγαθόν με τον Ήλιο. Κατά το μέτρο που η συνείδηση καθαίρεται και πληρούται με φως... Ο Ηράκλειτος δεν είχε μιλήσει για μιαν εκ των διαφερόντων Καλλίστην αρμονίην; Εάν είναι ο Απόλλων ή η Αφροδίτη, ο Χριστός ή η Παναγία που ενσαρκώνουν και προσωποποιούν την ανάγκη να δούμε υλοποιημένο εκείνο που σε ορισμένες στιγμές διαισθανόμαστε δεν έχει σημασία. Σημασία έχει η αναπνοή της Αθανασίας που μας επιτρέπουν»²¹.

Με αφορμή την καθιέρωση της 7^{ης} Νοεμβρίου ως ημέρας αφιερωμένης στον Εθελοντισμό για την Αιμοδοσία και το Μυελό των Οστών (εγκύκλιος: Υ.ΠΑΙ.Θ – Γενική Δ/ση Σπουδών Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπαίδευσης Αριθ. Πρωτ. 179172/Δ2/6-11-2014 προς όλες

²¹ Ελύτης Οδυσσέας, (1979). Από το λόγο του Ποιητή στην Ακαδημία της Στοκχόλμης (Στο όνομα της φωτεινότητας από το αφιέρωμα της Εφημερίδας Καθημερινή για τα Ελληνικά Νόμπελ (Αθήνα 1997: 121-125).

τις Περιφερειακές Δ/νσεις Εκπ/σης της χώρας) διδάξαμε στους μαθητές μας ότι: «Η αλτρουιστική διάθεση βρίσκει τους πιο κατάλληλους τρόπους έκφρασης όταν υπάρχει συγκεκριμένο όραμα. Ένα «ΟΡΑΜΑ ΕΛΠΙΔΑΣ» όπως αυτό που δημιουργήθηκε ως συνέπεια και συνέχεια της εικοσιτετράχρονης πορείας του Συλλόγου ΕΛΠΙΔΑ και της άοκνης παρουσίας του δίπλα στα παιδιά με καρκίνο και τις οικογένειές τους. Η Τράπεζα Εθελοντών Δοτών Μυελού των Οστών, δραστηριοποιείται ως προς την ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και εγγραφή εθελοντών δοτών μυελού των οστών, ώστε να υπάρχει ελπίδα και ευκαιρία ζωής για κάθε ασθενή. Όσο υπάρχουν δίπλα μας άνθρωποι σαν εσάς, που με διακριτικότητα και ευαισθησία υποστηρίζουν το έργο μας, μπορούμε να κάνουμε το «ΟΡΑΜΑ ΕΛΠΙΔΑΣ» πράξη ζωής. Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΟΡΑΜΑ ΕΛΠΙΔΑΣ» αποτελεί έναν α κόμη κρίκο στην αλυσίδα προσφοράς ιατρικής, ψυχικής και κοινωνικής φροντίδας του Συλλόγου Φίλων Παιδιών με Καρκίνο ΕΛΠΙΔΑ προς τα παιδιά που πάσχουν από σοβαρά νοσήματα και τις οικογένειές τους. Με πρωταρχικό σκοπό την λειτουργία Τράπεζας Εθελοντών Δοτών Μυελού των Οστών για να καλύψει τις ανάγκες ασθενών, παιδιών και ενηλίκων, που χρειάζονται μεταμόσχευση αιμοποιητικών κυττάρων, τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς. Ο αριθμός των Εθελοντών Δοτών Μυελού των Οστών στην Ελλάδα είναι μικρός με αποτέλεσμα η κύρια αναζήτηση εθελοντών δοτών να γίνεται στο εξωτερικό. Το γεγονός αυτό δημιουργεί σημαντικά ιατρικά, κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα στις οικογένειες και στη χώρα μας. Απάντηση σε αυτά είναι η ίδρυση της Τράπεζας Εθελοντών Δοτών Μυελού των Οστών του Συλλόγου «ΟΡΑΜΑ ΕΛΠΙΔΑΣ», η οποία έχει στόχο την αύξηση του αριθμού των δοτών στην Ελλάδα, έτσι ώστε να δημιουργηθεί μια «δεξαμενή» εθελοντών για να καλυφθούν άμεσα οι ανάγκες των Ελλήνων, κι όχι μόνο, ασθενών. Πρέπει να σημειωθεί, ότι για να βρεθεί ένας συμβατός δότης χρειάζονται χιλιάδες εθελοντές. Είμαστε βέβαιοι ότι όλοι μαζί αυτόν τον στόχο μπορούμε να τον πετύχουμε».

«ΕΛΠΙΔΑ» και Γιορτή του Πολυτεχνείου.

Στη γιορτή της 17^{ης} Νοεμβρίου της επετείου του Πολυτεχνείου εντάξαμε τη θεματική μας με τον Οδυσσέα Ελύτη «Της δικαιοσύνης ήλιε νοητέ». Στην πορεία του διδακτικού έτους στις 3 Δεκεμβρίου του 2014, μάθαμε

πως με το συγκεκριμένο τραγούδι υποδέχθηκαν εκτός εθιμοτυπίας οι φοιτητές του Beijing Foreign Studies University της Κίνας, τον Έλληνα Υπουργό Παιδείας και την Ελληνική αποστολή. Τι μεγαλείο για τον Ελληνικό Πολιτισμό στα πέρατα της οικουμένης! Οι φοιτητές σπουδάζουν Ελληνική Γλώσσα στην Κίνα (www.esos.gr/3-12-2014), «Ένα το χελιδόνι» από «Άξιον Εστί» και «Του μικρού βοριά», «Η Μάγια» από «Μικρές Κυκλάδες», «Το γελαστό παιδί», «Ήταν 18 Νοέμβρη» από το «Ένας Όμηρος» του Bredan Behay, σε μετάφραση Βασίλη Ρώτα. Στο αριστούργημα αυτό της Ιρλανδικής Λογοτεχνίας συνυπάρχουν η σύγχρονη Μυθολογία και το σύγχρονο λαϊκό τραγούδι.

«Η νεότερη ιρλανδική Μυθολογία, που από μέσα της βγαίνει το «ΕΝΑΣ ΟΜΗΡΟΣ», είναι θα λέγαμε δίδυμη αδελφή με την δική μας τη νεοελληνική Μυθολογία... Την χαρακτηρίζει το ξεπέραςμα από τα

ατομικά – προσωπικά και το ανέβασμα στα προβλήματα των κοινωνικών ομάδων»²². Κάποια από τα 15 τραγούδια του ΕΝΑΣ ΟΜΗΡΟΣ όπως το ΓΕΛΑΣΤΟ ΠΑΙΔΙ, αφομοιώθηκαν από το Ελληνικό Κοινό

που τα θεώρησε δικά του όχι μόνο σαν τραγούδια αλλά θα λέγαμε σαν τραγούδια σύμβολα στο δικό του αγώνα για την Ελευθερία²³, ενισχύοντας τον αρχικό μας στόχο για την κληρονομιά μας στον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό.

Η γιορτή του Πολυτεχνείου είναι γιορτή της νεολαίας, όλων των νέων, η έξαρση της αγωνιστικότητας, η επισήμανση του ενθουσιασμού και της τόλμης ως βασικά χαρακτηριστικά και απαραίτητα για την αποθεραπεία των παιδιών μας. Διδάξαμε το σύνθημα «Ψωμί – Παιδεία – Ελευθερία» που είναι επίκαιρο και επισημάναμε την αξία και τη σπουδαιότητά του διδάσκοντας ότι και σήμερα υπάρχουν γύρω μας «Πολυτεχνεία» με τη

²² Θεοδωράκης Μίκης (...) Μελοποιημένη Ποίηση. Τόμος Α' Τραγούδια. Αθήνα ύψιλον / Βιβλία σ. 104.

²³ Ό.π. σ. 104.

συμβολική τους έννοια διαφορετικών μορφών. Τους διδάξαμε ακόμη πως μήνυμα σημερινό περισσότερο επίκαιρο παρά ποτέ, η ενότητα του λαού μας και η ομοψυχία για κάθε σημερινό Πολυτεχνείο οποιασδήποτε μορφής. Αναγκαία και η συμπίεση με τη διεθνή πραγματικότητα, στη δημιουργία ενός κόσμου που αλλάζει, που τα τείχη πέφτουν, τα σύνορα καταργούνται, οι άνθρωποι και οι λαοί συναδελφώνονται σε μία πολυπολιτισμική κοινωνία, για ένα κοινό μέλλον της ανθρωπότητας, σεβόμενοι τα δίκαια και την ιστορική κληρονομιά κάθε έθνους. Κάθε 17 Νοέμβρη ο Έλληνας θυμάται και ενεργεί πιο αισιόδοξα με ανθρωπισμό και εθνική υπερηφάνεια. Όπως και «Εσείς» τους τονίσαμε παλεύετε για το δικό σας Πολυτεχνείο, για τη δική σας «ΕΛΠΙΔΑ» και εμείς συμπαραστάτες, τους ευχηθήκαμε του χρόνου τέτοια μέρα να είναι στα σπίτια τους υγιείς, χαρούμενοι και αισιόδοξοι. Τα ηχητικά ντοκουμέντα και το φωτογραφικό υλικό μας βοήθησαν σε Έλληνες και Αλλοδαπούς μαθητές να διδάξουμε το στοιχείο της Δημοκρατίας.

Από τον Οκτώβριο παρουσιαζόταν στη Βουλή η Έκθεση με θέμα: *«Η Δημοκρατία δικαίω ουδέποτε κατελύθη, Σαραντα χρόνια από την αποκατάσταση της Δημοκρατίας»* με πλούσιο υλικό από την εποχή της Μεταπολίτευσης και στοιχεία της πολιτικής Ιστορίας της χώρας μας. Την έκθεση διοργάνωσαν η Βιβλιοθήκη της Βουλής (ΒΒ) και το Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία. Η έκθεση αυτή είχε ως κυρίαρχο στοιχείο τον πολιτισμό της Μεταπολίτευσης *«με πιο ισχυρό στοιχείο τη Μουσική και κυρίαρχη τη φυσιογνωμία του Μίκη Θεοδωράκη»*. Ο Ακαδημαϊκός μας και Τιτάνας της Μουσικής, ο οποίος ως επίτιμο μέλος της Ακαδημίας Αθηνών, έκανε πρόταση για την Ελλάδα μέσω της Ακαδημίας Αθηνών προς τον Ο.Η.Ε., την οποία υιοθετούμε και εμείς και είναι ο αρχικός στόχος του Ερευνητικού Προγράμματός μας, *«πως η Ελλάδα μπορεί να γίνει Ελβετία του Πολιτισμού και της Ειρήνης»*, μια χώρα που θα διατηρήσει την ουδετερότητά της από κάθε αντιπαλότητα της περιοχής, ενώ παράλληλα θα αναδεικνύει τον πολιτισμό και τις Τέχνες. Οφείλουμε είτε να κατανοήσουμε, ότι σε αυτή τη νέα διαμόρφωση του διεθνούς τοπίου όχι μόνο εμείς αλλά κανένας λαός δεν μένει στο απυρόβλητο. Η Ελλάδα μας προσφέρει πανανθρώπινες ιδέες όπως ουδετερότητα, ειρήνη, Τέχνη, Ελευθερία, Ανεξαρτησία, Αλληλεγγύη, Πολιτισμό και Φιλοξενία.

Μιλήσαμε ακόμη πολύ με τους ασθενείς / μαθητές μας για τις αριστουργηματικές Μουσικές Παραστάσεις που παιζόταν κατά τη διάρκεια του Ακαδημαϊκού / Σχολικού Έτους 2014-2015, στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, πολλές εκ των οποίων σχετιζόταν με τις θεματικές του θεραπευτικού μας Μουσικού Προγράμματος, έτσι ώστε όταν οι μαθητές μας είναι εκτός Νοσοκομείου και αν βέβαια η κατάσταση της υγείας τους θα το επέτρεπε να μπορέσουν να τις παρακολουθήσουν.

Τέτοιες παραστάσεις π.χ. ήταν:

- Στις 27 Νοεμβρίου 2014 παιζόταν στην Αίθουσα «Χρήστος Λαμπράκης» του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών οι «*Μουσικοί Σταθμοί στα ίχνη του Ελ Γκρέκο / Κρήτη – Βενετία – Τολέδο*». Η συναυλία παρακολουθούσε μουσικά το ταξίδι του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου από τη μεταβυζαντινή Κρήτη, στη Βενετία της Αναγέννησης και από εκεί στο Τολέδο, με έργα Κρητών Μεταβυζαντινών Μελουργών, επιλογή σκοπών και τραγουδιών από την Κρητική Παράδοση (στίχοι από τον Ερωτόκριτο του Βιτσέντζου Κορνάρου και την Ερωφίλη του Γεωργίου Χορτάτση), Αναγεννησιακή Μουσική από την Ιταλία και Αναγεννησιακή Μουσική από την Ισπανία.
- Στις 30 Νοεμβρίου 2014 στην Αίθουσα «Χρήστος Λαμπράκης» του Μεγάρου Μουσικής η Κρατική Ορχήστρα Αθηνών αφηγείτο μουσικά δύο μουσικά παραμύθια το παραμύθι του χιονάνθρωπου Howard Blake: Ο χιονάνθρωπος, για αφηγητή, boy soprano και ορχήστρα αλλά και έξι μικρές ιστορίες από το Maurice Ravel: Ma mère l'oye (Η μάνα χήνα), για ορχήστρα.
- Στις 6 και 7 Δεκεμβρίου 2014 παιζόταν δύο εορταστικές συναυλίες με τίτλο “Johann Strauss Ensemble” στην αίθουσα «Χρήστος Λαμπράκης» του Μεγάρου Μουσικής που όσοι τις παρακολούθησαν τους ταξίδεψαν στη λαμπερή Βιέννη των Χριστουγέννων. Το διάσημο συγκρότημα Johann Strauss Ensemble και ο βιολονίστας Russel Mc Gregor εγκαινίασαν το εορταστικό κλίμα με συνθέσεις όλων των μουσικών της οικογένειας Strauss, με τα ωραιότερα βάλς, τις πόλκες και τους λαϊκούς χορούς της κοσμοπολίτικης βιεννέζικης μουσικής.
- Στις 22 Ιανουαρίου 2015, η Κρατική Ορχήστρα Αθηνών με τίτλο «*Ερως ανάκατε μάχαν*», «*Σλαβική ψυχή VI*», και στην αίθουσα «Χρήστος Λαμπράκης» του Μεγάρου Μουσικής έπαιξε «*Δύο από τις*

πιο αναγνωρισμένες μουσικές μεταφορές του σαιξπηρικού μύθου του Ρωμαίου και της Ιουλιέτας, από τον Τσαϊκόφσκι και τον Προκόφιεφ αντίστοιχα. Ο ανεκπλήρωτος έρωτας και οι μοιραίες συγκρούσεις με κατατρεγμένο πάθος και δυναμισμό»²⁴.

Είδαμε και συζητήσαμε σε video το αριστούργημα του ΟΥΛΙΑΜ ΣΑΙΞΠΗΡ²⁵, «Ο Έμπορος της Βενετίας», που παίχτηκε θεατρικά το έτος 2013-2014, στο Θέατρο ΑΚΡΟΠΟΛ με τον ανεπανάληπτο ηθοποιό μας Νικήτα Τσακίρογλου που στο πρόσωπό του όλοι μας βλέπουμε να ενσαρκώνει τον Ελληνικό Πολιτισμό. Σημειώνω για το έργο τα λόγια του Σπύρου Ευαγγελάτου που μας εκφράζουν και διδάξαμε μηνύματα στα παιδιά μας. «Γλυκόπικρη κωμωδία έχει χαρακτηριστεί ο Έμπορος της Βενετίας και τέτοιας υφής έργο είναι. Το κωμικό και το δραματικό διαδέχονται το ένα το άλλο ή συνυπάρχουν. Συναρπαστική – αγωνιώδης πλοκή, έντονη ερωτική αίσθηση, πολιτικό υπόβαθρο, αναμέτρηση Χριστιανικού και Εβραϊκού κόσμου, λυρισμός που εναλλάσσεται με φαρσικά στοιχεία στις κορυφαίες συλλήψεις του Σαίξπηρ...», που εμείς θα συμπληρώναμε αντιπροσωπεύουν και την ιδεολογία της σημερινής εποχής.

Οικουμενικός και Διαθρησκευτικός Διάλογος.

Στη συνέχεια με αφορμή τη συμπλήρωση ενός έτους από το Παγκόσμιο Συνέδριο των θρησκειών για την Ειρήνη (9th World Assembly of Religions for Peace. Βιέννη 20 έως 22 Νοεμβρίου 2013) και το ότι η 20 Νοεμβρίου είναι ημέρα των Δικαιωμάτων του Παιδιού, διδάξαμε στους μαθητές μας τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα κοινά στοιχεία των πολιτισμών. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού που αποτελεί το πλέον αποδεκτό κείμενο για τα ανθρώπινα δικαιώματα παγκοσμίως υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε στις 20 Νοεμβρίου του

²⁴ Πηγή: Προγράμματα Μεγάλου Μουσικής Αθηνών και Κρατικής Ορχήστρας Αθηνών έτους 2014-2015.

²⁵ Βοηθητικό υλικό. “Stories from Shakespeare”, Ιστορίες του Σαίξπηρ. Διασκευή Άννα Κλέμπουρν, εικ. Έλενα Τεμπόριν, Μτφ. Κατερίνα Μουρατίδου, Εκδόσεις (2005) ΜΙΝΩΑΣ (Δωδεκάτη νύχτα, Μάκβεθ, Ρωμαίος και Ιουλιέτα, Το ημέρωμα της στρίγγλας, Η τρικυμία, Όνειρο Καλοκαιρινής νύχτας, Αμλετ, Ο έμπορος της Βενετίας, Όπως αγαπάτε, Το χειμωνιάτικο παραμύθι κ.ά.).

1989. Η Σύμβαση ρυθμίζει τις υποχρεώσεις των Κρατών για την προστασία και προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού κυρώθηκε δε από την Ελληνική Βουλή και έγινε Νόμος του Κράτους (Ν. 2101) το 1992. Εμείς κάναμε αναφορά στην ομιλία του Οικουμενικού Πατριάρχη Βαρθολομαίου ο οποίος μεταξύ άλλων ανέφερε (aktines.blogspot.com/2013/.../blog-post-2608.html). «Το να αγαπάς έναν άλλον, είναι να τους καλωσορίσεις στη ζωή σας και στο «σπίτι» σας. Το να αγαπάς έναν άλλο είναι να προληφθεί η ζημιά τους μέσω των διακρίσεων και την περιφρόνηση. Είναι να τελειώσει την επιθετικότητα και τον πόλεμο. Όταν ο «εχθρός» μας γίνεται σημαντική εμπειρία και πολύτιμη για μας. Όταν «εχθρός» μας θεωρείται ως μια αντανάκλαση του εαυτού μας, δεν αντιμετωπίζουν πλέον έναν εχθρό, αλλά έναν γείτονα, έναν φίλο, έναν σύμμαχο. Όταν γείτονες ενώνονται για να αναζητήσει το όφελος του «άλλου», αρχίζουμε να ζούμε σε ένδειξη αλληλεγγύης προς όλη την ανθρωπότητα»... «Ας ενθαρρύνουμε ο ένας τον άλλο στα πλαίσια της διεθνούς αλληλεγγύης να καταβάλλει κάθε συνειδητή προσπάθεια – όπως τα άτομα και τα έθνη– για τη μείωση των απάνθρωπων συνεπειών που δημιουργούνται από τις τεράστιες ανισότητες, καθώς και την αναγνώριση από όλους τους ανθρώπους των δικαιωμάτων τους πιο αδύναμους ανάμεσά μας έτσι ώστε να μπορούν, όλοι να απολαμβάνουν τα βασικά αγαθά που είναι απαραίτητα για την ανθρώπινη ζωή. Έτσι, πρέπει πράγματι μάρτυρας –τουλάχιστον στο βαθμό που είναι ανθρωπίνως δυνατόν– η υλοποίηση της ειρήνης και της καλής θέλησης πάνω στη γη»... «Πιστεύουμε ότι οι θρησκευτικοί ηγέτες πρέπει να προχωρήσουμε πέρα από την απλή ανοχή προς την αγάπη –σαν ο άλλος να ήταν ο γείτονάς μας και ο εαυτός μας– τότε θα έχουμε το θεμέλιο για τη δημιουργία διαρκούς ειρήνης στον κόσμο». (ΑΠΕ-ΜΠΕ Σάββατο 23/11/2013).

Τους διδάξαμε ακόμη πως στον Οικουμενικό μας Πατριάρχη στην Αθήνα του απονεμήθηκε το βραβείο «Αριστείας στην Προώθηση της Ειρήνης και της Συνεργασίας» από το Global Thinkers Forum: «Ηγεσία και Συνεργασία» στις 3 & 4 Δεκεμβρίου 2013²⁶. Τα μηνύματα αυτά και η

²⁶ Υπό την αιγίδα του Δήμου της Αθήνας, το Global Thinkers Forum (GTF) 2013 και τα GTF 2013 Awards for Excellence, διοργάνωσαν στην Αθήνα με κεντρικό θέμα «Ηγεσία και Συνεργασία» με τη συνεργασία των Ηνωμένων Εθνών και της Συμμαχίας των Πολιτισμών (UN Alliance of civilization). Θέματα Ηγεσίας, Συνεργασίας Διαπολιτισμικής Συνεννόησης σε ένα κόσμο που

σημασία τους για τον Διαθρησκευτικός Διάλογο επικαιροποιήθηκαν με την επίσκεψη στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, του Πάπα Φραγκίσκου και την κοινή διακήρυξη που υπέγραψαν οι δύο θρησκευτικοί ηγέτες την Κυριακή 30 Νοεμβρίου 2014, Θρονική Εορτή του Πατριαρχείου. Σύμφωνα με <http://www.romfea.gr/oikoumenikopatriarxeio1-12-2014>

«Στην επίσκεψη του Πάπα Φραγκίσκου στο Φανάρι και στην πορεία των χριστιανών προς την ένωση, αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος σε συνέντευξή του στην εφημερίδα των Ιταλών καθολικών επισκόπων «Λ' Αβενίρε». «Ο ειλικρινής εναγκαλισμός εν φιλήματι

ειρήνης μεταξύ των προκαθημένων της Ρώμης και της Κωνσταντινούπολης υποδεικνύει την επιθυμία να διασχίσουμε την οδό που υπέδειξε ο Κύριός μας Ιησούς Χριστός ίνα ώσι εν. Οι προκάτοχοί μας είχαν εγκαινιάσει τον θεολογικό διάλογο μεταξύ των Εκκλησιών μας και οι επακόλουθες συναντήσεις ασχολήθηκαν με πολλά θέματα που έχρηζαν μιας ιστορικής επαναξιολόγησης. Τώρα ο αγαπητός μας αδελφός Φραγκίσκος συνεχίζει αυτή την χειρονομία που δεν αποτελεί μια εκκλησιαστική αβροφροσύνη, αλλά είναι κάτι πολύ περισσότερο» τονίζει ο Οικουμενικός Πατριάρχης.

Σε σχέση με την δυνατότητα μιας νέας προοπτικής του διαλόγου Καθολικών και Ορθοδόξων, στην οποία αναφέρεται η ιταλική εφημερίδα, ο Προκαθήμενος της Ορθοδοξίας σημειώνει: «Η μύχια οικειότητα που αισθανθήκαμε με τον Πάπα Φραγκίσκο, από τη στιγμή της εκλογής του, αποτελεί χωρίς αμφιβολία ένα νέο έναυσμα για την πορεία προς την ενότητα. Οικειότητα που δεν είναι ένας καρπός συναισθηματισμού, αλλά η πλήρης ένταξη στο μήνυμα του Χριστού, επιθυμία της συνάντησης

αλλάζει ραγδαία Διεθνής συνάντηση προσωπικοτήτων, του πνευματικού ακαδημαϊκού επιχειρηματικού και επενδυτικού κόσμου. Αριστείο στην Ηγεσία παρέλαβε ο κ. Nassir Abdulaziz Al-Nasser, Υπάτος Εκπρόσωπος της Συμμαχίας των Πολιτισμών του ΟΗΕ.

μεταξύ αδελφών για μια από κοινού μαρτυρία. Η νέα προοπτική που ο Πάπας Φραγκίσκος δίνει στο αξίωμα του Επισκόπου της Ρώμης, στη συνοδικότητα για τη διοίκηση της Εκκλησίας, είναι πολύτιμα στοιχεία για την Ανατολή, που παρακολουθεί με ιδιαίτερη προσοχή αυτές τις αλλαγές. Έτσι λοιπόν και αυτή η συνάντηση διανοίγει μια νέα προοπτική στον διάλογο καθολικών και ορθοδόξων, χωρίς την προσκόλληση σε σχήματα του παρελθόντος, αλλά εξαγνισμένη στο φως του Ευαγγελίου και της Παράδοσης της Εκκλησίας».

«Με αναφορά του, δε, στην Εκκλησία της πρώτης χιλιετίας, η οποία θεωρείται συχνά πρότυπο και από τους ταγούς της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, ο Οικουμενικός Πατριάρχης αναφέρει ότι «ακόμη μια φορά η Εκκλησία πρέπει να επανααποκαλυφθεί πέραν των ανθρωπίνων σχημάτων στα οποία συχνά περιορίζεται και να επανοικειοποιηθεί την ζωή εν Χριστώ. Στην υπέρβαση αυτής της ιδίας, επανευρίσκει την κοινή πορεία πέραν των νομικών, θρησκευτικών και ερμηνευτικών φραγμών. Σε αυτή την προοπτική η πρώτη χιλιετία υποδεικνύει στην Εκκλησία εκείνη την «εν Χριστώ ζωή» προς την ενότητα των τέκνων της. Η πρώτη χιλιετία της Εκκλησίας βίωσε εις βάθος την ενότητα, ενώ ήταν απολύτως άγνωστη η ιδέα της Ένωσης».

Απαντώντας, τέλος, σε ερώτηση που αφορά τις θρησκευτικές ελευθερίες στην Τουρκία, ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος τονίζει ότι με τη διακυβέρνηση Ερντογάν υπήρξαν θετικά στοιχεία στο θέμα αυτό, αλλά δεν παραλείπει να προσθέσει: «Οι χριστιανοί στην Τουρκία είναι και Τούρκοι πολίτες και εξ αυτού του λόγου πρέπει να έχουν τις ίδιες δυνατότητες με τους μουσουλμάνους Τούρκους πολίτες. Πρέπει να υπάρχει γι' αυτούς μία περισσότερο ξεκάθαρη πολιτική και ηθική φροντίδα. Ένα από τα θέματα που παραμένουν σε αντιδικία είναι για παράδειγμα η νομική αναγνώριση της Εκκλησίας ως οντότητα δημοσίου δικαίου. Η Τουρκία δεν αναγνωρίζει ακόμα πλήρως το νομικό καθεστώς του Οικουμενικού Πατριαρχείου, την ιστορική του θέση στον ορθόδοξο κόσμο και συνεχίζει άδικα να εμποδίζει την επαναλειτουργία της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης».

«ΕΛΠΙΔΑ» και Γιορτή των Χριστουγέννων.

Στη ροή του χρόνου με την ευκαιρία της Γιορτής των Χριστουγέννων και του Νέου Έτους, διδάξαμε στα παιδιά μας το συναισθηματικό κυρίως χαρακτήρα αυτών των γιορτών και τα μηνύματα που προκύπτουν από τη γέννηση του Χριστού όπως η αγάπη που αναλύσαμε και με το κείμενο του Πατριάρχη τη συναδέλφωση και την Ειρήνη σε όλους τους λαούς και τις ευχές της Πρωτοχρονιάς για ένα καλύτερο κόσμο.

Μάλιστα στα πλαίσια του προγράμματός μας και με τη βοήθεια της Προέδρου του Συλλόγου «ΕΛΠΙΔΑ» Μαριάννας Βαρδινογιάννη, προσκαλέσαμε και αυτοί ανταποκρίθηκαν με μεγάλη χαρά τον «Άγιο Βασίλη» από τη Φιλανδία με τη βοήθεια του Φιλανδού Πρέσβη στην Ελλάδα που με τη συνοδεία της μουσικής ορχήστρας τους, την Παρασκευή 28 Νοεμβρίου 2014 έψαλαν Χριστουγεννιάτικα τραγούδια και κάλαντα σε όλες τις Κλινικές του Νοσοκομείου. Ο «Άγιος Βασίλης» και οι συνοδοί του, διπλωματικοί υπάλληλοι και «ξωτικά» από τη χώρα του. Ο ερχομός του αληθινού Άγιου Βασίλη από το Ροβανιέμι της Φιλανδίας, ήταν καθοριστικός για τη χαρά των παιδιών. Τον υποδέχτηκαν η Πρόεδρος του Συλλόγου Φίλων Παιδιών με

Καρκίνο «ΕΛΠΙΔΑ» κ. Μαριάννα Βαρδινογιάννη και ο Πρέσβης της Φιλανδίας στην Ελλάδα κ. Pauli Makela. *«Τον ευχαριστώ μέσα από την καρδιά μου, είπε η κα Βαρδινογιάννη καλωσορίζοντας τον Άγιο Βασίλη, εκ μέρους των παιδιών του σχολείου μας και εκ μέρους της «Ελπίδας». Μας δίνει δύναμη και κουράγιο να συνεχίσουμε αυτό το έργο. Η σημερινή ημέρα είναι ιδιαίτερα ξεχωριστή και μας εμπνέει όλους να προχωρήσουμε στο πνεύμα των Χριστουγέννων».* (www.elpida.org/gr/news) και ο Άγιος Βασίλης της απάντησε: *«Είναι χαρά μου που επισκέπτομαι και πάλι την Ελλάδα. Έρχομαι με πολλή αγάπη για να μεταδώσω στα παιδιά λίγη από τη μαγεία και την καλή θέληση του πνεύματος των Χριστουγέννων. Τα υλικά αγαθά δεν είναι τα πιο σημαντικά σήμερα... Αυτό που έχει σημασία είναι να έχουμε οι άνθρωποι αγάπη μεταξύ μας και ο ένας να στηρίζει τον άλλον, ο ένας να βοηθά και να συμπονά τον συνάνθρωπό του, να του συμπαραστέκεται... να ζούμε όλοι μαζί μονοιασμένοι μεταξύ μας και*

ειρηνικά». (www.elpida.org/gr/news/3-12-2014). Συμμετείχαν και σε αυτό ασθενείς, γιατροί, διοίκηση του Νοσοκομείου, νοσηλευτές και όλοι όσοι βρέθηκαν εκείνη την ημέρα στο Νοσοκομείο με οποιαδήποτε εργασιακή σχέση. Αξιοποιήσαμε αυτή την επίσκεψη και για την βελτίωση των ήδη θετικών σχέσεων ανάμεσα σε όλους που εμπλέκονται στο χώρο του Νοσοκομείου και διδάξαμε στα παιδιά πως η γιορτή των Χριστουγέννων αγκαλιάζει όλους τους ανθρώπους ανεξαρτήτως φυλής, εθνικότητας, θρησκευτικών ιδεολογιών και κοινωνικού αποκλεισμού που ζουν όπως οι ομάδες «*Ανήλικοι Πρόσφυγες*» «*Roma*» και οποιαδήποτε άλλα παιδιά που βίωσαν την κακοποίηση και τη μοναξιά. Αξιοποιήσαμε Πάμπλο υλικό που υπάρχει για τα Χριστούγεννα. Ξεχωρίσαμε όμως αυτό που αγάπησαν πολύ τα παιδιά και τα βοηθά στη νοσηλεία τους όπως τη Μουσική Αφήγηση του «*Καρνοθραύστη*» (Ε.Τ.Α. Χόφμαν)²⁷. «*Πρόκειται για το γνωστό παραμύθι του Γερμανού συγγραφέα στο οποίο βασίστηκε το ομώνυμο μπαλέτο του Τσαϊκόφσκι (1892). Ο Καρνοθραύστης περιέχεται στη συλλογή ιστοριών οι αδελφοί του Σεραπίωνος 1819-1821. Είναι μια ιστορία αγάπης. Η Μάρι θα αγαπήσει ένα ξύλινο καρνοθραύστη, ο οποίος είναι στην πραγματικότητα ένας μαγεμένος όμορφος πρίγκιπας. Οι δυο τους θα αναμετρηθούν με τις μαγικές δυνάμεις του σκότους και με τη δύναμη της αγάπης θα βγουν νικητές*»²⁸. Βοηθητικά λειτούργησαν για τα μηνύματα της διαφορετικότητας και το παραμύθι του Ρόμπερτ Λ. Μέν (1939), Α' Τόμος: «*Ο Ρούντολφ ήρωας*», Εικ. Λίζα Παπ, Απόδοση, Ρένα Ρώσση-Ζαΐρη και Β' Τόμος: «*Ρούντολφ το ελαφάκι*», εικ. Ντέιβιντ Γουέντσελ, Απόδοση Ρένα Ρώσση-Ζαΐρη, εκδ. ΜΙΝΩΑΣ. Καταλυτικά αγαπήθηκαν και τα παραμύθια Ελευθερίας και Ευτυχίας «*Της Μοίρας το Γραφτό και πώς Γυρίζει*», με εισαγωγή – απόδοση του Όττο Μπετς και μτφ. Καμμένου Καίτη (1988). Εκδόσεις Θυμάρι.

«*Την Πέμπτη 4 Δεκεμβρίου 2014 το πρωί για μια ακόμη φορά, ο Άγιος Βασίλης μαζί με πολλά καλικάτσαράκια κατέφθασαν στην Ογκολογική Μονάδα Παιδών «Μαριάννα Β. Βαρδινογιάννη-ΕΛΠΙΔΑ», φέρνοντας μαζί τους το πνεύμα των Χριστουγέννων.*

²⁷ Σε εικονογράφηση Γκενάντι Σπίριν, διασκευή Αλιάνα Μπρόντμαν μτφ. Μαίρη Κιτρορέφ. Αθήνα εκδ. Ποταμός, 1998

²⁸ Γραμματάς, Θ. & Τζαμαργιάς, Τ. (2004). Πολιτιστικές Εκδηλώσεις στο Σχολείο. Πρωτοβάθμια – Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Αθήνα: Ατραπός σ. 228-229.

Πρώτη τους... δουλειά, ήταν να προσκαλέσουν τα παιδιά σε ένα πρωτότυπο κυνήγι χαμένου θησαυρού. Μετά από παιχνιδιάρικες δοκιμασίες και αστείους γρίφους, κάθε παιδί έφτιαξε μια μπάλα από χαρτόνι με μια ευχή γραμμένη πάνω της, και με αυτήν κατευθύνθηκαν στο σχολείο του νοσοκομείου, όπου ήταν κρυμμένος ο χαμένος θησαυρός. Κι όταν τον βρήκαν, ο ενθουσιασμός τους κορυφώθηκε, αφού ο θησαυρός δεν ήταν άλλος από τον Αγγελιοφόρο της «ΕΛΠΙΔΑΣ», τον Σάκη Ρουβά! Εν συνεχεία, Άγιος Βασίλης, καλικάτζαράκια, παιδιά και Αγγελιοφόρος σχημάτισαν μια χαρούμενη πομπή, της οποίας επικεφαλής ήταν ο κλακετίστας και μουσικός σώματος Θάνος Δασκαλόπουλος, και όλοι μαζί πήγαν να ανάψουν τα φωτάκια του Δένδρου των Ευχών και να το στολίσουν με τις ευχές τους. Εκεί με χαμόγελο και ανοιχτή αγκαλιά τους περίμενε η Πρόεδρος του Συλλόγου Φίλων Παιδιών με καρκίνο «ΕΛΠΙΔΑ», κυρία Μαριάννα Β. Βαρδινογιάννη, μαζί με τον Διοικητή του νοσοκομείου Παίδων «Η Αγία Σοφία», κύριο Εμμανουήλ Παπασάββα. Παρόντες στην εκδήλωση ήταν επίσης ο Πρέσβης του Καναδά κύριος Robert Peck και ο Ελληνοκαναδός επιχειρηματίας κύριος Στηβ Μιρκόπουλος που επισκέφτηκαν το Νοσοκομείο. Εκεί βρισκόταν και η Μπάντα του Πολεμικού Ναυτικού που έπαιζε χριστουγεννιάτικες μελωδίες, καθώς και αντιπροσωπεία του Λυκείου των Ελληνίδων από τον Πύργο Ηλείας, που τραγούδησε τα κάλαντα των Χριστουγέννων και χόρεψε παραδοσιακούς χορούς».

«Η σημερινή ημέρα είναι για όλους μας ξεχωριστή!» είπε η κυρία Βαρδινογιάννη απευθυνόμενη στους παρευρισκόμενους. «Είναι μια ημέρα που μένει αξέχαστη στα παιδιά καθώς το νοσοκομείο μας φορά τα γιορτινά του και ζωντανεύει ακόμα πιο πολύ μέσα από τα χρώματα, τα στολίδια, τη μουσική, το υπέροχο δένδρο μας και κυρίως από την αγάπη που μας ενώνει και το πνεύμα των Χριστουγέννων που ειδικά αυτές τις ημέρες είναι διάχυτο παντού! Σας ευχαριστούμε όλους που βρίσκεστε σήμερα κοντά μας για να υποδεχτούμε μαζί με τα παιδιά του νοσοκομείου και τους γονείς τους την πιο όμορφη εποχή του χρόνου και να τοποθετήσουμε την ευχή μας στο «Δένδρο των Ευχών». Την ευχή που βγαίνει μέσα από τα βάθη της καρδιάς μας και έχει ακόμα μεγαλύτερη δύναμη γιατί πιστεύουμε στο Θεό, πιστεύουμε στην Ελπίδα των Χριστουγέννων. Θα ήθελα να ευχηθώ σε όλους υγεία και κάθε καλό για τη νέα χρονιά!».(<http://elpida.org/gr/news10-12-2014>).

Οι μουσικές εκδηλώσεις για τα Χριστούγεννα που εντάξαμε στο Πρόγραμμά μας, έλαβαν τέλος την Παρασκευή 19 Δεκεμβρίου 2014 στο Αμφιθέατρο «Χωρέμειο» του Νοσοκομείου Αγία Σοφία όπου η εταιρεία Roche (Hellas) A.E. σε συνεργασία και με τις τρεις σχολικές Μονάδες των Νοσοκομείων (Δημοτικό Σχολείο, Γυμνάσιο, Νηπιαγωγείο) πρόσφεραν στα παιδιά μουσική, θέατρο, χορό και δώρα.

«ΕΛΠΙΔΑ» και 11^η Δεκεμβρίου ως Παγκόσμια Ημέρα του Παιδιού.

Με αφορμή τον «Εορτασμό της 11^{ης} Δεκεμβρίου ως Παγκόσμιας Ημέρας του Παιδιού», και την εγκύκλιο του Υ.ΠΑΙ.Θ Φ.14/950/198730/Δ1/8-12-2014, η Σχολική μας μονάδα ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τις πολιτισμικές πολιτικές για το παιδί. «Πιστεύουμε ότι τα παιδιά είναι το μέλλον της ανθρωπότητας και επενδύοντας σε αυτά είναι ότι καλύτερο μπορούμε να κάνουμε, προκειμένου να δώσουμε στην ανθρωπότητα την ευκαιρία να ζήσει σε ένα πιο δίκαιο και ειρηνικό αύριο...». Τους μιλήσαμε για την εφαρμογή του προγράμματος “SPEAK TRUTH TO POWER” στην Ελλάδα και το Μνημόνιο Συνεργασίας ανάμεσα στα Ιδρύματα «Ιδρυμα Μαριάννα Β. Βαρδινογιάννη» και “RFK Robert F. Kennedy Center for Justice and Human Rights»

(<http://www.mvfvfoundation.gr/intex.php/81.articles/245-rfk-24-11-2014>)
«...Η επιθυμία μας είναι να προετοιμάσουμε μια νέα γενιά ηγετών αλλά και μια νέα γενιά υπεύθυνων, ευαίσθητων και δίκαιων ανθρώπων που να σέβονται την αξία της ζωής και το δικαίωμα... του κάθε παιδιού για μια ζωή με αξιοπρέπεια, ανάπτυξη και ευημερία...». Ακόμη τονίσαμε στα παιδιά του Σχολείου μας τα μηνύματα της έκκλησης που συνυπέγραψαν

οι Πρέσβεις Καλής Θελήσεως της UNESCO στην ετήσια συνάντησή τους, στις 30 Ιουνίου 2014 στο Παρίσι προς τα Κράτη-Μέλη της Unesco «για την προστασία του πολιτισμού, τον οποίο θεωρούν οδηγό της ανάπτυξης και πηγή διαλόγου. Καλούν τα Κράτη-Μέλη να διπλασιάσουν τις προσπάθειές τους και να κάνουν ό,τι είναι δυνατόν προκειμένου να προστατευτεί ο πολιτισμός και σε καιρούς ειρήνης και σε καιρούς πολέμου. Επίσης ζητούν η διεθνής αναπτυξιακή ατζέντα για μετά το 2015, να περιλαμβάνει ξεκάθαρα το ρόλο του πολιτισμού και της πολιτισμικής διαφορετικότητας αναγνωρίζοντας τον πολιτισμό ως κοινή πηγή δημιουργικότητας καινοτομίας και ανανέωσης, μέσω της οποίας η ανθρωπότητα συνεχώς επανεφευρίσκει, αναπτύσσει και χτίζει ένα καλύτερο μέλλον. Η προστασία του πολιτισμού, όπως αναφέρουν οι πρέσβεις Καλής Θελήσεως (μεταξύ των οποίων και η δική μας Μαριάννα) και κατ' επέκταση η Προστασία της Ταυτότητας των ανθρώπων, βρίσκεται στην καρδιά κάθε αειφόρου προσπάθειας για το χτίσιμο της ειρήνης...» (<http://www.mnvnfoundation.gr> Ανάρτηση 24/11/2014). Εμείς διδάξαμε τα λόγια αυτά και τα υιοθετούμε στα πλαίσια του ερευνητικού προγράμματος γιατί ενισχύουν τον αρχικό πολιτισμικό μας στόχο και τις δικές μας πολιτισμικές και διδακτικές θεραπευτικές στρατηγικές.

Beethoven / Ενάτη Συμφωνία, Friedrich Schiller, Ωδή στη Χαρά → Ύμνος της Ενωμένης Ευρώπης.

Για την θεματική με τον Beethoven αξιοποιήσαμε στη διδασκαλία μας το διαδίκτυο και CD, για να ακούσουν οι μαθητές αρχικά την **Ενάτη Συμφωνία** του Ludwig van Beethoven που γράφτηκε το 1823 και χαρακτηρίστηκε ως η κορωνίδα των έργων του, ως αριστούργημα που καθιερώθηκε επίσημα **ως ύμνος της Ενωμένης Ευρώπης**. Η επιλογή του ποιήματος του Friedrich Schiller Ωδή στη Χαρά για το χορικό μέρος της ενάτης συμφωνίας, έργο αφιερωμένο στην ανθρωπότητα δείχνει εικόνες που μετά από αιώνες είναι και σήμερα γνωστές μας από τις πολιτικές πρακτικές της παγκόσμιας κοινωνίας. Τον καιρό που ο μουσουργός συνέθετε την Ενάτη, στο αγγλικό Κοινοβούλιο συζητιόταν η κατάργηση της δουλείας.

(Seid umschlungen Millionen!

Diesen Kuss der ganzen welt!
Brüder-übern Sternenzelt
Muß ein lieber Vater wohnen) (Lahnstein 1981, σ. 206 και Huch 1990, σ. 460).

(Μετάφραση: Αγκαλιαστείτε εκατομμύρια άνθρωποι. Αυτό το φιλή για όλη τη γη, Αδέλφια, πάνω από τη σκηνή των άστρων, Πρέπει να κατοικεί ένας καλός πατέρας). Ο Ευρωπαίος Τιτάνας της Μουσικής Ludwig van Beethoven ήταν Ολλανδικής καταγωγής, γεννήθηκε και ενηλικιώθηκε στη Γερμανία, δημιούργησε το μεγαλύτερο μέρος του έργου του στην Αυστρία, έρωτεύτηκε αρχικά τη Γαλλία στη συνέχεια την Αγγλία, αλλά ο μεγαλύτερος έρωτας της ζωής του από τον οποίο και άντλησε πάρα πολλά στοιχεία υπήρξε ο οικουμενικός Ελληνικός πολιτισμός. Εδώ αξιοποιήσαμε τη διδασκαλία του μύθου της Ευρώπης τόσο από Σχέδιο Μικροδιδασκαλίας (<http://syzefxis.gov.gr> Υπηρεσίες Υποστήριξης - Γενικό Νοσοκομείο Παίδων «Π. & Α. Κυριακού» όσο και από άλλες πηγές²⁹.

Μια άλλη δυνατότητα που αξιοποιήσαμε της τεχνολογίας ήταν η παρουσίαση ενός ωραίου προγράμματος της Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης για την Ευρώπη με το συγκριτικό πλεονέκτημα των εικόνων του μύθου και της σημερινής τοπογραφίας των χωρών.

Η μουσική προσφέρει ψυχική ευχαρίστηση, καλαισθησία, ανάταση του ατόμου και της ομάδας, χάρη στον ιδιαίτερο χαρακτήρα της, που βασίζεται στον ήχο, την κίνηση, τη συναισθηματική και ψυχοκινητική διέγερση, τη συμμετοχικότητα. Δημιουργεί ιδιαίτερες γέφυρες ανάμεσα στους ανθρώπους, τις ομάδες, τις κουλτούρες όλου του κόσμου. Ο Beethoven αποδεικνύει *«πως η μεγαλοφυΐα δεν είναι κάτι το υπερφυσικό και ανεξήγητο»*, αλλά η σύνθεση και η επεξεργασία πολλών ξένων στοιχείων. Εξέχουσα θέση στη συνείδησή του κατείχε ο Ελληνισμός. Συχνά επαναλάμβανε τη φράση: *«Όπως ο σοφός Οδυσσέας, έτσι ξέρω κι εγώ να βοηθώ τον εαυτό μου...»*. Συνέδεσε δε την έννοια «Τέχνη» με το

²⁹ Βοηθητικό υλικό: 1) Βραβευμένη «Καλή Πρακτική από το π. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο με θέμα: Ευρώπη: Μυθολογία και Πραγματικότητα στα πλαίσια του «ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ». 2) Διδακτικό υλικό Καραβάκι μου ξεκίνα... των Κουδούνα, Μ., Κολυβά, Μ, Παπαθανασίου, Ο. (1998) Υ.ΠΑΙ.Θ. (Ο.Ε.Δ.Β.), 3) Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα (2011) «Μια παρέα με καρδιά!». 4) Roland de Candé (1991). *Λεξικό των Συνθετών*. Αθήνα: Gutenberg 5) ΥΠΑΙΘ/ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ (2011) *Με λογισμό και μ' όνειρο*. Ανθολόγιο λογοτεχνικών κειμένων Ε' & ΣΤ' Δημοτικού.

έργο του «*Τα Ερείπια της Αθήνας*» με την Ακρόπολη των Αθηνών. Η Missa Solemnis και η Ενάτη Συμφωνία γνωρίζουν το 1824 έναν θρίαμβο που αφήνει αδιάφορο αυτό τον ανώτερο άνθρωπο. Τα δυο αυτά αριστουργήματα δείχνουν σε όλη τους την έκταση την ευγένεια του χαρακτήρα και της μεγαλοφυΐας του Beethoven. Διδάξαμε εδώ στα παιδιά ότι ο Beethoven ανήκει στα παιδιά της δημιουργικής μοναξιάς.

Είχαμε την δυνατότητα να παρουσιάσουμε από την εκπαιδευτική τηλεόραση τον μύθο της Ευρώπης. Στους Νοσοκομειακούς Θαλάμους που δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα, με απλό τρόπο έγινε η διήγηση του μύθου της Ευρώπης και οι μαθητές έμαθαν την ελληνική προέλευση της λέξης «Ευρώπη», κυρίως οι ξενόγλωσσοι αντιλαμβάνονται ότι στο λεξιλόγιό τους υπάρχουν λέξεις που προέρχονται από την ελληνική γλώσσα και τον Ελληνικό Πολιτισμό, όπως: ο Δίας, η Ευρώπη, ο Ταύρος, ο Βασιλιάς, η βασιλοπούλα, η θάλασσα κ.ά.

Με αφορμή την εγκύκλιο του Υ.ΠΑΙ.Θ, Αριθ. Πρωτ. 6474/Δ2/15-01-2015 για την Θρησκευτική Γιορτή των Τριών Ιεραρχών η οποία δεν αποτελεί μέρα αργίας αλλά ημέρα εορτής αφού έγινε ο εκκλησιασμός αντιπροσωπευτικής ομάδας μαθητών του σχολείου μας στο εκκλησάκι που βρίσκεται μέσα στο Νοσοκομείο με τη βοήθεια του μουσικού μας διδάξαμε στα παιδιά μας το «Απολυτίκιον της Εορτής» κάνοντας παρέκκλιση από τις θεματικές του Προγράμματός μας.

Απολυτίκιον Ἦχος α΄

«Τους τρεις μεγίστους Φωστήρας της τρισηλίου θεότητας,
τους την Οικουμένην ακτίσι δογμάτων θείων πυρσεύσαντας
τους μελirρύτους ποταμούς της σοφίας
τους την κτίσιν πάσαν θεογνωσίας νάμασι καταρδεύσαντας·
Βασίλειον τον Μέγαν και τον Θεολόγον Γρηγόριον,
συν τω κλεινώ Ιωάννη, τω την γλώτταν χρυσορρήμονι·
Πάντες οι των λόγων αυτών Ερασταί,
συνελθόντες ύμνοις τιμήσωμεν·
αυτοί γαρ τη Τριάδι, υπέρ υμών αεί Πρεσβεύουσιν».

Στις 5 Φεβρουαρίου 2015, την αίθουσα «Χρήστος Λαμπράκης» του Μεγάρου Μουσικής ο «*Ελληνικός Μύθος*», «*Γίγαντας του Πιάνου*» με την ερμηνευτική ευαισθησία και την απaráμιλλη δεξιοτεχνία ο Έλληνας

Δημήτρης Σγούρος σε μια μοναδική εμφάνιση (Ρεσιτάλ Πιάνου) με έργα Ludwig Van Beethoven: Παραλλαγές Eroica, Frédéric Chopin: Μπαλάντα αρ. 4, Franz Liszt: Venezia e Napoli (Supp. Années de Pèlerinage II), Rigoletto Paraphrase de Concert, Valse de l'opéra Faust.

Στις 6 Φεβρουαρίου 2015, η Κρατική Ορχήστρα Αθηνών στο Μέγαρο Μουσικής, με την ευγενική υποστήριξη της Γερμανικής Πρεσβείας στην Αθήνα και στη σειρά «*Μοναχικές Φυσιογνωμίες – Γερμανοί Ρομαντικοί III*» απήλυσαν οι ακροατές Ludwig van Beethoven: Κονσέρτο για πιάνο και ορχήστρα αρ. 3, έργο 37 και Richard Strauss: Η ζωή ενός ήρωα, συμφωνικό ποίημα έργο 40 «*Για τους μεγάλους άνδρες –είτε πραγματικούς είτε δημιουργήματα της φαντασίας– η μοναξιά είναι σχεδόν πάντα αναπόφευκτη. Μια τέτοια περίπτωση ήταν ο απόμακρος Μπετόβεν αλλά και ο ανώνυμος ήρωας που οραματίζεται ο Στράους –προβάλλοντας σε αυτόν τον ίδιο του τον εαυτό. Η μουσική σκιαγραφεί και εκφράζει τις προσωπικότητες, τους στοχασμούς ή τη δράση των ηρώων με έντονα ηχοχρώματα, σφρίγος και επική μεγαλοπρέπεια όπως άλλωστε τους αρμόζει*»³⁰.

Στις 7 Φεβρουαρίου 2015 και στην αίθουσα «Νίκος Σκαλκώτας» του Μεγάρου Μουσικής παιζόταν το εμβληματικό έργο του κλασικού γαλλικού ρεπερτορίου του Πιέρ Μπωμαρσαί «*Ο Γάμος του Φίγκαρο*». «Γραμμένο τις παραμονές της Γαλλικής Επανάστασης της οποίας θεωρήθηκε προάγγελος, είναι ένα από τα πιο ενδιαφέροντα θεατρικά κείμενα του 18^{ου} αιώνα. Αποτελεί μέρος της περίφημης τριλογίας του Μπωμαρσαί που πάνω της βασιζόταν δύο από τις διασημότερες όπερες, «*Οι Γάμοι του Φίγκαρο*» και ο «*Κουρέας της Σεβίλλης*». Το έργο στην πολιτική του διάσταση συμπυκνώνει τους ιδεολογικούς προβληματισμούς του Διαφωτισμού»³¹.

Στις 7 Απριλίου στην αίθουσα «Χρήστος Λαμπράκης» του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών στη σειρά Γερμανού Ρομαντικοί V παιζόταν η Missa Solemnis του Λουντβίχ Βαν Μπετόβεν από την

³⁰ Πηγή: Προγράμματα Μεγάρου Μουσικής Αθηνών και Κρατικής Ορχήστρας Αθηνών έτους 2014-2015.

³¹ Πηγή: Πρόγραμμα Μεγάρου Μουσικής Αθηνών Ιανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος. Με την υποστήριξη του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού. Σ. 36-37.

Κρατική Ορχήστρα Αθηνών «*Η μνημειώδης Missa Solemnis ξεχωρίζει ως βαθυστόχαστος ύμνος του θείκου μεγαλείου και του ανθρώπινου πόθου να ενωθεί με το Θεό*».

«ΕΛΠΙΔΑ» και Shoulder Project

ELPIDA Foundation / Athens – Madrid 2015

Με αφορμή την εξαιρετική συνεργασία του Ογκολογικού Νοσοκομείου «ΕΛΠΙΔΑ», με την Πρεσβεία της Ισπανίας στην Ελλάδα δημιουργήθηκε το Πρόγραμμα SHOULDER PROJECT “Travelling Through the Shoulder Against Cancer because the Shoulder Only serves for a technical stop before continuing the Route”. ELPIDA Foundation. Athens – Madrid 2015.

Το πρόγραμμα εξελίχθηκε σε θεραπευτική διδακτική προσέγγιση μέσω των Καλών Τεχνών συνδυάζοντας τη ζωγραφική για να αποτυπώσουν οι μαθητές τα συναισθήματά τους με τη μουσική παράδοση των δύο χωρών. Το πρόγραμμα απαντούσε σύμφωνα με το Project στις εξής ερωτήσεις:

TOPICS

JANUARY: WINTER

Is it cold in your hospital room?

Can you see the snow or rain fall from your hospital window?

Draw a picture of your hospital room.

FERUARY: SCHOOL

Do you have homework in hospital?

Do you have teachers?

Draw a picture of .your teachers fn the hospital.

MARCH: SPRING

Can you see the flowers grow from your hospital room? Draw a picture of what you see from your hospital room.

APRIL: CARNIVAL

Have you celebrated the carnival in hospital? And what about your friends from the hospital?

Draw a picture of your friends and you wearing costumes.

MAY: FOOD

What do you eat in hospital?

And what is your favorite dish?

Draw a picture of your favourite dish.

JUNE: GAMES

What do you like to play?

Do you have games in your hospital?

Draw a picture of your favorite game.

«ΕΛΠΙΔΑ» και 21 Μαρτίου: Διεθνής Ημέρα για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων και του Ρατσισμού.

Με ευκαιρία την Εγκύκλιο (Αρ. Πρ. 42681/ΓΔ4/13 Μαρτίου 2015) της Γενικής Δ/σης Σπουδών Π/μθμιας και Δ/θμιας Εκπαίδευσης του Υπουργείου Πολιτισμού Παιδείας και Θρησκευμάτων διδάξαμε στις θεραπευτικές μας προσεγγίσεις εκπαιδευτικό υλικό του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων (<http://foundation.parliament.gr>). Σύμφωνα με την Εγκύκλιο ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας, όπως ορίζεται στο άρθρο 2 του Συντάγματος. Ο προσανατολισμός αυτός επιβάλλει την

απαγόρευση των διακρίσεων κάθε είδους, όπως επιβεβαιώνεται στο άρθρο 5 παρ. 2 του Συντάγματος, όπου ρητά ορίζεται ότι όλοι όσοι βρίσκονται στην Ελληνική Επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Η ανάγκη καταπολέμησης των διακρίσεων, και δη των αντιλήψεων, στάσεων και συμπεριφορών που ενισχύουν τον ρατσισμό υπαγορεύεται, επιπλέον, και από διεθνείς συμβάσεις που δεσμεύουν τη χώρα. Ειδικότερα, η απαγόρευση των διακρίσεων με βάση τα ιδιαίτερα φυσικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά ομάδων ή προσώπων (όπως η φυλή, το χρώμα, η θρησκεία, οι γενεαλογικές καταβολές, η εθνική ή εθνοτική καταγωγή, η αναπηρία, το φύλο, ο σεξουαλικός προσανατολισμός ή η ταυτότητα φύλου) θεμελιώνεται στην αρχή της προστασίας της ελευθερίας και αξιοπρέπειας του ανθρώπου, καθώς και στις αρχές της δίκαιης και ίσης μεταχείρισης χωρίς διάκριση. Τα δικαιώματα και οι ελευθερίες αυτές κατοχυρώνονται σε πολλά διεθνή κείμενα και συμβάσεις, που εδώ και δεκαετίες συγκροτούν το διεθνές πλέγμα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Ο.Η.Ε. Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα και τα πρόσθετα πρωτόκολλα, στη Διεθνή Σύμβαση «περί καταργήσεως πάσης μορφής φυλετικών διακρίσεων» του 1966 (κύρωση με το Ν.Δ. 494/1970). Τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας του 1984. Τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του 1989, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο και το Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Τις Ιδρυτικές Συνθήκες, καθώς και τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το οποιοδήποτε όμως νομοθετικό πλαίσιο αποδεικνύεται αποτελεσματικό μόνον δια της ενεργούς συμμετοχής και στάσης όλων των πολιτών. Η εκπαίδευση συγκεκριμένα, δεν εξαντλείται, όπως είναι γνωστό, στη μετάδοση γνώσεων. Οφείλει να αμβλύνει τις κοινωνικές ανισότητες, να υπηρετεί την καταπολέμηση των προκαταλήψεων και να προκρίνει πρακτικές που θα διέπονται από αντιρατσιστικό πνεύμα, από την αποδοχή της ετερότητας και από τις

ανθρωπιστικές αξίες. Ιδιαίτερα σήμερα, αυτοί οι σκοποί είναι πρωταρχικής σημασίας, καθώς τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας παρατηρείται πολλαπλασιασμός των κρουσμάτων βίας, φυλετικών διακρίσεων, ξενοφοβίας και ρατσισμού σε όλες τις μορφές του, όπως τεκμηριώνεται και από την πρόσφατη Έκθεση του Επιτρόπου του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα κ. Νιλς Μούιζνιεκς (2013), η οποία αφορά στα εγκλήματα μίσους, στην ανάπτυξη λόγου μίσους, στα νομοθετικά κενά, στις κακές διοικητικές πρακτικές που συνδέονται με τα προαναφερθέντα και διαπιστώνει την έξαρση των εγκλημάτων ρατσιστικού μίσους εναντίον μεταναστών αλλά και άλλων κοινωνικών ομάδων στη χώρα μας. Ο ρόλος της εκπαίδευσης μέσα στο σύγχρονο πλουραλιστικό και πολυπολιτισμικό πλαίσιο αναδεικνύεται πρωταρχικός.

Το Σχολείο του Νοσοκομείου μας έχει όλα τα εχέγγυα για να βοηθήσει τους/τις μαθητές/μαθήτριες που νοσηλεύονται να οικοδομήσουν τις αξιακές τους θέσεις και να τους καθοδηγήσει ατομικά και ομαδικά ώστε να επιτευχθούν: Η ειρηνική συνύπαρξη των ατόμων που ζουν σε μια χώρα, στη βάση της ισονομίας και της ισότητας. Η αλληλοκατανόηση και αλληλοεκτίμηση των ανθρώπων. Η αποδοχή και ο σεβασμός της πολιτισμικής ετερότητας, γιατί η διαφορά είναι δικαίωμα και όχι προνόμιο. Η καταπολέμηση ρατσιστικών τάσεων, προκαταλήψεων και εκδηλώσεων ξενοφοβίας, ώστε οι διαφορετικές κοινωνικές ομάδες που νοσηλεύονται να μπορούν να επικοινωνούν απρόσκοπτα μεταξύ τους και να συμβάλλουν στην πρόοδο και την αποθεραπεία τους. Η εμπέδωση της αλληλεγγύης. Η παροχή ίσων ευκαιριών σε όλα τα άτομα για μοίρασμα της οδύνης και χάρισμα της ΕΛΠΙΔΑΣ».

Διδάσκοντας τέτοια μηνύματα στις θεραπευτικές διδακτικές μας προσεγγίσεις αποδείξαμε πως υπάρχουν πολλές δυνάμεις στα παιδιά μας που νοσηλεύονται με «παιδικό καρκίνο», όπως η διαίσθηση, η πρόθεση, η

ευγνωμοσύνη,
η συγχώρηση,
η

προσαρμοστικότητα και φυσικά η αγάπη που πολλές φορές μπορούν να επιφέρουν μια εκπληκτική ίαση γιατί δημιουργούν την καλύτερη επικοινωνίας μεταξύ καρδιάς, εγκεφάλου και σώματος. Έτσι η υπεράνθρωπη προσπάθειά μας με συλλογικό αγώνα και διεπιστημονικές θεραπευτικές προσεγγίσεις αποδίδει πολλές φορές στις αθώες ψυχές των μαθητών μας και περιμένουμε πάντα το καλύτερο δίνοντάς τους «ΕΛΠΙΔΑ». Μια «ΕΛΠΙΔΑ» που απορρέει και από την «*Πρόοδο του Προγράμματος Αδελφοποιήσεων*», για τη δημιουργία παγκόσμιου δικτύου ανάμεσα στα μεγαλύτερα Νοσοκομεία σε όλο τον κόσμο, ώστε κανένα παιδί να μην χρειάζεται να ταξιδεύει σε άλλη χώρα για να σωθεί αλλά να μένει κοντά στο σπίτι και στην οικογένειά του» έτσι όπως ενημέρωσε η Πρέσβυς Καλής Θελήσεως της UNESCO Κυρία Μαριάννα Βαρδινογιάννη, τον Πάπα Φραγκίσκο στο Βατικανό στις 11 Μαρτίου 2015, ζητώντας του την στήριξη της Καθολικής Εκκλησίας, μέσα από την επαφή με Πανεπιστημιακά Νοσοκομεία του Καθολικού Κόσμου που μπορούν να συμμετέχουν στο Πρόγραμμα Αδελφοποιήσεων (<http://www.mVfoundation.gr>). Η κα Μαριάννα Βαρδινογιάννη έχει τα παιδιά στο επίκεντρο του ανθρωπιστικού της έργου και ο Πάπας Φραγκίσκος την τίμησε ιδιαίτερα βάζοντάς την να καθίσει στην πιο τιμητική θέση δεξιά του, στις 11 Μαρτίου 2015 ημέρα αφιερωμένη στο ρόλο των μεγαλύτερων στη ζωή των παιδιών. Διδάξαμε και προσπαθούμε να αναδείξουμε την αποστολή μας με τη ζεστασιά του προσωπικού λόγου, τη μουσική, την απόδειξη της αγάπης.

«ΕΛΠΙΔΑ» και 25^η Μαρτίου.

Με ευκαιρία τη Γιορτή της 25^{ης} Μαρτίου, διδάξαμε πολιτιστικά και πολιτισμικά στοιχεία που αντιπροσωπεύουν τη διαχρονικότητα του πολιτισμού μας και επεκτείναμε τις εορταστικές εκδηλώσεις και σε άλλες μορφές Τέχνης πλην της μουσικής, όπως την ζωγραφική και πραγματικά αριστουργηματικές κατασκευές, που μας βοήθησαν πολύ σε αυτό οι συνάδελφοι από το Νηπιαγωγείο του Νοσοκομείου. Η ιστορική μνήμη και η συνέχεια του Ελληνισμού, στην Ελλάδα και στον κόσμο με τον Οικουμενικό Ελληνισμό της Ομογένειας και η εμβάθυνση στις αρχές και αξίες που στηρίζουν τον πολιτισμό μας ήταν στους στόχους μας. Η

Ταυτότητά μας ως έθνος ανά τα πέρατα της Οικουμένης ταυτίζεται με αυτή την εθνική και θρησκευτική γιορτή.

Με αυτή τη γιορτή εκτός των άλλων θεατρικών και μουσικών συνόλων³², κάναμε αναφορά χωρίς να προλάβουμε να αναλύσουμε όλο το Διαφωτισμό και την Αναγέννηση, στο Θούριο του Ρήγα από τις θεματικές του προγράμματός μας.

Ρήγας Φεραίος: «Θούριος του Ρήγα»

*«Ως πότε παλικάρια, να ζούμε στα στενά
μονάχοι, σα λιοντάρια, στις ράχες, στα βουνά;
Καλλιό 'ναι μιας ώρας ελεύθερη ζωή,
παρά σαράντα χρόνοι σκλαβιά και φυλακή!*

*Σπηλιές να κατοικούμεν, να βλέπουμεν κλαδιά
να φεύγωμ' απ' τον κόσμο, για την πικρή
σκλαβιά.
Καλλιό 'ναι μιας ώρας ελεύθερη ζωή,
παρά σαράντα χρόνοι σκλαβιά και φυλακή!*

*Να χάνωμεν αδέλφια, πατρίδα και γονείς,
τους φίλους, τα παιδιά μας κι όλους τους
συγγενείς;
Καλλιό 'ναι μίας ώρας ελεύθερη ζωή,
παρά σαράντα χρόνοι σκλαβιά και φυλακή!*³³

Η Βουλή των Ελλήνων, ως κορυφαίος πολιτικός θεσμός τίμησε τον Ρήγα το 1998, ως πρώτο μάρτυρα της ιδέας της εθνικής μας ανεξαρτησίας,

³² Βοηθητικό υλικό: 1) Πολίτου, Ν. (1978). Εκλογαί από τα τραγούδια του Ελληνικού λαού, Αθήνα: Βαγιονάκη 2) Οδυσσέας Ελύτης, (1987). Ανοιχτά χαρτιά, Αθήνα: Έκαρος. 3) Καθημερινή (1994), Επτά Ημέρες, Αφιέρωμα Θεόφιλος 20 Μαρτίου 1994. 4) Σολωμός Δ., «Οι Ελεύθεροι Πολιορκημένοι» και «Ύμνος εις την Ελευθερία», Έκδοση της Εφημερίδας «ΤΟ ΒΗΜΑ», «Οι ποιητές της Ρωμιοσύνης», Αθήνα 2014. 5) Ε.Κ.Π.Α. και Πανεπιστήμιο ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ (2002) «Θητεία, Τιμητικό Αφιέρωμα στον καθηγητή Μ.Γ. Μερακλή». Επισ. Επιμ. Μηνάς Αλεξιάδης Αθήνα 2002 και πολλά άλλα.

³³ Βουλή των Ελλήνων (1999), Λεοντή, Χ. Καντάδα Ελευθερίας (Ρήγας-Σολωμός-Μακρυγιάννης), σ. 34

αλλά και ως πρωτοπόρο σπορέα των ιδεών του Διαφωτισμού, της Δημοκρατίας και της συναδέλφωσης των λαών στα Βαλκάνια. Ταυτόχρονα τίμησε και τον Εθνικό μας ποιητή Διονύσιο Σολωμό ως θεμελιωτή της πνευματικής παράδοσης του σύγχρονου Ελληνισμού και υμνητή των Οικουμενικών ιδεών και της Ελευθερίας, του δικαίου, της εθνικής ανεξαρτησίας και της ατομικής τελείωσης μέσα από την ανάλωση του ατόμου στον αγώνα για την επίτευξη του συλλογικού αγαθού. Την ίδια περίοδο η Βουλή τίμησε και πάλι τον Μακρυγιάννη, σημαντική μορφή της Επανάστασης του 1821, αλλά και πρωτεργάτη στον αγώνα για τη συνταγματική κατοχύρωση των πολιτικών δικαιωμάτων του Ελληνικού Λαού³⁴.

Πόσα μηνύματα δώσαμε στα παιδιά που νοσηλεύονται με αυτές τις θεματικές και πόση δύναμη βλέπαμε να διαπερνούν τα μάτια τους στο κρεβάτι του πόνου. Διδάξαμε στα παιδιά μας ότι από τα χειρόγραφα του Ρήγα, γιατί τα πρωτότυπα κατασχέθηκαν και καταστράφηκαν από την Αυστριακή αστυνομία, ο Ρήγας έγραψε ένα φυλλάδιο με τίτλο «*Νέα Πολιτική Διοικήσεις*», στο οποίο είχε τυπώσει το Θούριο, την Επαναστατική Προκήρυξη, τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το Σύνταγμα με το οποίο θα έπρεπε να κυβερνηθεί ολόκληρος ο ευρύτερος βαλκανικός χώρος³⁵.

Επίσης δεν καταφέραμε να διδάξουμε διεξοδικά την ενότητα με τον Βυζαντινό Πολιτισμό και τις πολλές προεκτάσεις των μηνυμάτων του, όπως και ο Ακάθιστος Ύμνος.

«Ακάθιστος Ύμνος και 25^η Μαρτίου».

Συνδυσάσαμε όμως με τη γιορτή της 25^{ης} Μαρτίου τους στίχους του Ακαθίστου Ύμνου (Κοντάκιον, Ήχος πλ. δ' Αυτόμελο), που δακρύζει ακούγοντάς τους κάθε άνθρωπος ακόμη και αν δεν είναι χριστιανός στην ακατανίκητη δύναμη που εκπέμπουν.

*«Τη υπερμάχω Στρατηγώ τα νικητήρια
Ως λυτρωθείσα των δεινών, ευχαριστήρια*

³⁴ Βουλή των Ελλήνων (1998) Κακλαμάνης Α., ό.π. 67

³⁵ ό.π. σ. 16-17

*Αναγράφω σοι η πόλις σου, Θεοτόκε.
Αλλ' ως έχουσα το Κράτος απροσμάχητον
Εκ παντοίων με κινδύνων ελευθέρωσον,
Ινα κράζω σοι χαίρε, Νύμφη Ανύμφευτε».*³⁶

Κατά τον Αρχιεπίσκοπο Ιερώνυμο Β', και εμείς ασπαζόμαστε και διδάσαμε τα λόγια του, «Ο Ακάθιστος Ύμνος» έγινε ο εμβληματικός ύμνος του Βυζαντίου, κάτι σαν άτυπος Εθνικός Ύμνος, και αργότερα έγινε ο πιο αγαπητός Ύμνος όλων των Ορθοδόξων. Και οι Σλάβοι και Αρμένιοι κι όλοι οι Ορθόδοξοι τον ονομάζουν από την ελληνική λέξη «Ακαθίστ»!

Η αξία του είναι και λογοτεχνική, αφού πρόκειται για ένα υπέροχο ποιητικό κείμενο, από το οποίο προήλθαν πολλές από τις θαυρεπείς ονομασίες της Παναγίας που συναντούμε στα θεόπνευστα τροπάρια και στις άγιες εικόνες Της. Η σημασία του είναι και θεολογική, διότι συνδέει την θαυματουργική Γέννηση του Χριστού «Εκ Πνεύματος Αγίου και Μαρίας της Παρθένου» με την θαυματουργική Ανάστασή Του και με την θαυματουργική διάσωση της Κωνσταντινούπολης από τους Πανίσχυρους πολιορκητές της. Αλλά κυρίως η σημασία του Ύμνου είναι υπαρξιακή, γιατί τον εγκολπώθηκαν τόσες αναρίθμητες γενεές ανθρώπων ανά τους αιώνες και είδαν μέσα από αυτόν την Παναγία ως Μητέρα διαχρονική όλων μας, η οποία με την αδιάλειπτη και αμέτρητη αγάπη Της, δέεται πάντα στο Χριστό να μας βοηθήσει σε κάθε δυσκολία, πειρασμό ή δοκιμασία.

Με άλλα λόγια ο «Ακάθιστος», συνδέεται με το νόημα της ζωής, ως αγώνα κατά των δυσκολιών. Δηλαδή μας θυμίζει πως δεν είμαστε ποτέ μόνοι μας, γιατί η Παναγία είναι πάντα κοντά μας, δέεται υπέρ ημών στον Υιό και Θεό Της κι Εκείνος ανταποκρίνεται με τη θεία βοήθειά Του³⁷. Αλήθεια τι ποιο δυνατά λόγια ελπίδας για τους νοσηλεύόμενους μαθητές μας; Θα σημειώσω εδώ ότι τόσο στο χώρο του Νοσοκομείου φέτος (που έχουμε αλλοδαπούς ή μη χριστιανούς), όσο και από την εμπειρία μου από

³⁶ Βοηθητικό υλικό: 1) Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και Πάσης Ελλάδος ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ Β', Αριθ. Πρωτ./Ν/ΕΞ.503/2014-Εν Αθήναις τη 5^η Φεβρουαρίου 2014. «Ο Ακάθιστος Ύμνος», Οι χαιρετισμοί στην Παναγία, την Μητέρα μας.... Αθήνα, Εκδόσεις: Πορφύρα. 2) Jesus – The son of man / Ιησούς, ο Υιός του Ανθρώπου, Carl Heinrich Bloch. Η Ζωή του Ιησού μέσα από τα Ευαγγέλια και τη Ζωγραφική του Carl Bloch.

³⁷ Ό.π. σ. 3

την Ελληνική Εθνική Σχολή Βιέννης (Griechische National Schule in Wien), τα μηνύματα που εκπέμπει ο Ακάθιστος Ύμνος είναι τόσο δυνατά και γεμάτα αγάπη και ελπίδα, οικουμενικά και διαχρονικά που τα εισπράττουν όλοι οι μαθητές μας ανεξαρτήτου φυλής και θρησκείας αρκεί να διδαχθούν σωστά, εκεί που η εκπαίδευση και η δια Βίου Μάθηση, δεν έχουν μόνο μαθησιακά αποτελέσματα, αλλά συμβάλλουν στην ίδια ποιότητα της ζωής τους, αλλάζοντας τους κουλτούρα και αξίες και στάσεις ζωής.

Γιώργος Σεφέρης και «ΕΛΠΙΔΑ».

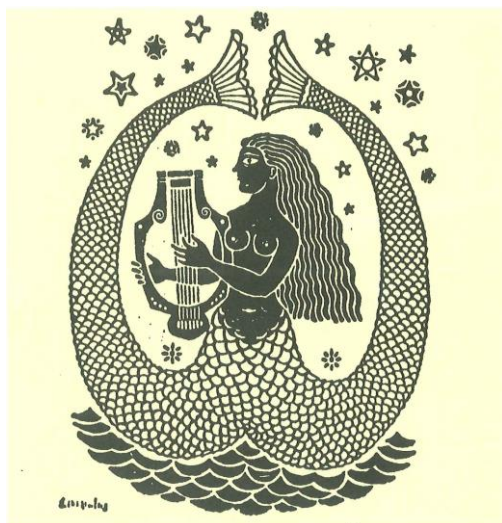
Με την πάροδο της εκπνοής του Ακαδημαϊκού Σχολικού Έτους διδάξαμε στους μαθητές μας το Νομπελίστα ποιητή μας Γιώργο Σεφέρη ο οποίος άνοιξε νέους ορίζοντες στη μορφή της ποίησης στον τόπο μας. Ο Ελληνικός λαός, οι αμύητοι στα μυστικά της υψηλής ποίησης, έχουν την τύχη να γνωρίζουν τον ποιητή από τα μελοποιημένα ποιήματά του, που διδάξαμε και εμείς για την αποθεραπεία των παιδιών μας. Ο Ελληνικός λαός όμως τον γνωρίζει και είναι υπερήφανος και από τη δήλωσή του με την οποία καταδικάζει τη δικτατορία το 1967 και προσθέτει την επισφράγιση της παγκόσμιας αποδοχής και αναγνώρισης μετά το βραβείο του εκδοτικού οίκου Φάουλ στο Λονδίνο και κυρίως το Νόμπελ Λογοτεχνίας το 1963, περηφάνεια, θαυμασμό και αγάπη.

Ακολουθήσαμε τον ποιητή στη θλίψη του, για να δούμε ποια είναι τα κάποια λόγια που έχει να μας πει, ως ελληνιστής Σεφέρης *«Ο δυτικός προσεγγίζει την αρχαιότητα μέσω της ιστορίας, της μελέτης των μνημείων, της ανάγνωσης των κειμένων. Ένας Έλληνας είναι δικαιοματικά κάτοχος πριν από αυτή τη μακριά και αργή πορεία, επειδή ακριβώς έχει γεννηθεί Έλληνας του δρόμου της ενόρασης που αποτελεί τη μοίρα του, όμοιος σε αυτό με το στρατοκόπο που συνήθισε να αναμετρά το δρόμο του με τα άστρα»*³⁸.

«Ο Ελληνιστής Σεφέρης παραμερίζει τα κείμενα που διαβάζει και σταματά για πολύ ώρα σε μια λέξη σε μια φράση που θα γίνουν η αφετηρία μιας βαθιάς σκέψης και ίσως ακόμη, ένας από τους σταθμούς της ποιητικής του συνειδήσης. Η Ιλιάδα, η Οδύσσεια, ο Αισχύλος, ο

³⁸ «Ένας Γέροντας στην ακροποταμιά». Ποιήματα σ. 206 στο ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ, Αφιέρωμα στο Γιώργο Σεφέρη, Αθήνα 15 Οκτωβρίου 1972, σ. 1412.

Σοφοκλής, ο Ευριπίδης, ο Πλάτων, ο Ηρόδοτος, ο Ησίοδος, ο Πίνδαρος είναι τα βιβλία που έχει κάτω από το προσκεφάλι του. Στο Σεφέρη, όμως η πολυμάθεια δεν προηγείται της ποιητικής δημιουργίας. Ο Σεφέρης δεν εμπνέεται από αυτήν. Την έχει ξεχασμένη. Δεν βρίσκεται πια μέσα στη συνείδησή του, αλλά μέσα στο υποσυνείδητό του ρέει μαζί με το αίμα του στις φλέβες του»³⁹.

«Από τη Μικράσια, μετά την καταστροφή ξεκίνησε, με μια βαλίτσα αναμνήσεων στο χέρι, γύρισε χώρες μακρινές και πολιτείες / άγνωστες, μάζεψε ακριβό υλικό και συνταγές, μέτρα ρυθμούς και χρώματα, και τέλος/ γύρισε στη χώρα του, έκτισε με τα χέρια του σπίτι σημερινό/ και Ελληνικό, εμπήκε μέσα, κλείδωσε, κι από τότε πια κανείς δεν τον συνάντησε στην αγορά...»⁴⁰. Τελευταία του συνάντηση με την αγορά της Αθήνας ήταν η

διαδρομή προς την τελευταία του κατοικία στις 22 Σεπτεμβρίου 1971 με τη συνοδεία πλήθους Δημοκρατικού Λαού που «συνυπέγραψαν» εκείνη τη στιγμή τη δήλωση του Γιώργου Σεφέρη κατά της Δικτατορίας.

Διδάξαμε στους μαθητές που νοσηλεύονταν «τον βαθύ και ήρεμο ποιητικό αλλά και δοκιμιακό στοχασμό του για το πρόσωπο της σύγχρονης Ελλάδας, καθώς και για το πρόσωπο του ανθρώπου στον έρωτά του, στη μοναξιά του, στην απόγνωση του. Την καίρια συμβολή του στην ανανέωση του ποιητικού λόγου. Την αδιαφορία του για τα στιχουργημένα κηρύγματα. Τη δύναμή του να μιλάει στα ποιήματά του για τα δράματα του τόπου χωρίς να ενδίδει στη ρητορική του μελοδραματισμού. Τη στέρεη γλώσσα του, μια δημοτική που εμπιστεύεται τη χάρη και τον πλούτο της. Τη γενναία, συναρπαστική

³⁹ Ό.π. σ. 1412.

⁴⁰ Ποίημα του Μάνου Χατζιδάκι με τίτλο «Γιώργος Σεφέρης», από την ποιητική συλλογή «Μυθολογία» στο Εφημερίδα «Καθημερινή / Επτά Ημέρες», «Τα Ελληνικά Νόμπελ», ό.π.

πίστη πως «είναι παιδιά πολλών ανθρώπων τα τραγούδια μας». Μια μέθοδος τίμιας συνομιλίας με τη λογοτεχνική παράδοση, από τις αρχαίες ρίζες της, στο έργο του Ομήρου και των τραγωδών, έως το δημοτικό τραγούδι, που το εγκωμίασε ως πρότυπο γλωσσικού ήθους, τον Ερωτόκριτο και τους μεγάλους ποιητές του 19^{ου} αιώνα και των αρχών του 20^{ου}. Τη σκέψη του για τον Σολωμό, τον Κάλβο, τον Καβάφη και τον Μακρυγιάννη. Τη σχέση του με τη διεθνή ποίηση, η οποία αποτυπώθηκε και στις μεταφράσεις αλλόγλωσσων ποιητών. Ενώ στην Ελλάδα, με την τέχνη του εκόμισε το πρώτο της Νόμπελ Λογοτεχνίας, το 1963»⁴¹.

Ο ίδιος στις «Δοκιμές» θα μας πει με την ποίηση, «Δε γυρεύω μήτε το σταμάτημα,/ μήτε το γύρισμα προς τα πίσω/ γυρεύω τον νου, την ευαισθησία/ και το κουράγιο των ανθρώπων που προχωρούν εμπρός».

Τους διδάξαμε ακόμη γιατί την ασπαζόμαστε και εμείς τη δήλωση του ίδιου του Σεφέρη όταν του ανακοινώθηκε ότι του απονέμεται το βραβείο Νόμπελ για τη λογοτεχνία. Ο Σεφέρης δήλωσε «Διαλέγοντας έναν Έλληνα ποιητή για το βραβείο Νόμπελ, νομίζω πως η Σουηδική Ακαδημία θέλησε να εκδηλώσει την αλληλεγγύη της με τη ζωντανή πνευματική Ελλάδα για την οποία τόσες γενιές αγωνίστηκαν προσπαθώντας να κρατήσουν ό,τι ζωντανό από τη μακριά παράδοσή της. Νομίζω ακόμη ότι η Σουηδική Ακαδημία θέλησε να δείξει πως η σημερινή ανθρωπότητα χρειάζεται και την ποίηση –κάθε λαού– και το ελληνικό πνεύμα»⁴², άποψη που ενισχύει βαθύτατα τον αρχικό στόχο του Ερευνητικού Προγράμματός μας.

Δώσαμε βαρύτητα στο μελοποιημένο ποίημά του «Άρνηση»⁴³

Γιώργος Σεφέρης: «Άρνηση»

⁴¹ Βοηθητικό υλικό από την εφημερίδα «Καθημερινή» (2014), Έλληνες Ποιητές, Γιώργος Σεφέρης, Εργοβιογραφία, Ανθολογία, Απαγγελία» Τόμος Α', Τόμος Β, «Η μνήμη όπου και να την αγγίξεις πονεί». Ανθολόγηση, εισαγωγή, Παντελής Μπουκάλας.

⁴² Ο.π. Τόμος Α', σ. 35.

⁴³ «Επιφάνια» Σύνθεση 1960: Παρίσι. Πρώτη ηχογράφηση 1962, Μπιθικότσης-Χιώτης. Μουσική: Μίκη Θεοδωράκη

Στο περιγιάλι το κρυφό
 κι άσπρο σαν περιστέρι
 διψάσαμε το μεσημέρι
 μα το νερό γλυφό.
 Πάνω στην άμμο την ξανθή
 γράψαμε τ' όνομά της
 Ωραία που φύσηξε ο μπάτης
 και σβήστηκε η γραφή.
 Με τι καρδιά, με τι πνοή,
 τι πόθους και τι πάθος
 πήραμε τη ζωή μας· λάθος!
 κι αλλάξαμε ζωή.

Ο Μίκης Θεοδωράκης γράφει για την «Άρνηση» πως το καλοκαίρι του 1962 μαζί με τον Σεφέρη, τον Γιώργο Σαββίδη, τον Γιωργάκη Παπανδρέου και τον πατέρα του Συνθέτη «τριγυρνούσε ένα ολόκληρο βράδυ στην Πλάκα από ταβέρνα σε ταβέρνα γιατί ο ποιητής ήθελε να δει με τα ίδια του τα μάτια και να ακούσει με τα ίδια του τα αυτιά τους καλλιτέχνες και το κοινό σε όλα τα μαγαζιά να τραγουδούν το περιγιάλι το κρυφό... Ποτέ ίσως ένας Σεφέρης δεν είχε γίνει σαν μικρό παιδί. Γελούσε, έλαμπε ολόκληρος από ευτυχία, και νομίζω πως εκείνη τη βραδιά επέτρεψε στην τόσο αυστηρή του καρδιά να με αγαπήσει. Στο μέτρο φυσικά του επιτρεπτού για έναν διπλωμάτη...»⁴⁴.

Στο ποίημα «Άρνηση» που αγαπούν και τραγουδούν πολύ οι μαθητές μας και τους βοηθάει να αποθεραπευτούν, οι αντίθετες εικόνες με την ποιητικότητά τους «επιτείνουν» την έννοια της στέρησης. «Το α' πληθυντικό πρόσωπο «γράψαμε» συμμετέχει και ο Ποιητής και η απροσδιοριστία της γενικής «τ' όνομά της» αφήνονται στην προοπτική της πολλαπλής ανάγνωσης». Το κείμενο μεταγγίζει μορφωτικές αξίες και δομεί βάσεις που στηρίζεται η ψυχική ανάταση για την αποθεραπεία των παιδιών μας⁴⁵.

Γιώργος Σεφέρης: «Ερωτικός Λόγος» και «Μυθιστόρημα».

⁴⁴ Μίκης Θεοδωράκης «Μελοποιημένη ποίηση», ό.π. σ. 55.

⁴⁵ Βοηθητικό υλικό, Ο Γιώργος Σεφέρης στην Εκπαίδευση, Επιστημονική ημερίδα του Υ.Π.Α.Ι.Θ, π. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα 2000.

Ακολούθησε η διδασκαλία του Ερωτικού Λόγου, που χρησιμοποιεί ως προμετωπίδα τους στίχους του Πινδάρου «Ἐστὶν δὲ φύλον ἐν ἀνθρώποισι ματαιότατον, ὅστις αἰσχύνων ἐπιχώρια παπταίνει τα πόρσω, μεταμώνια θηρεύων ἀκράντας ἐλπίσιν». Πίνδαρος

Τα ποιήματα του Ερωτικού Λόγου μιλούν σε τόνο δραματικό για μια αγάπη που πληγώνει για αναζήτηση και μη πλήρωση: «στην Πέτρα της υπομονής προσμένουμε το θάμα». Η πέτρα στο Σεφέρη είναι το ορυκτό που είναι στρωμένη η Ελληνική Γη «Εἶναι οἱ τεράστιοι, κυκλώπειοι, ἀσήκωτοι ογκόλιθοι, εἶναι τὰ ερειπωμένα, ἀγνώριστα υλικά των συνηθισμένων σπιτιῶν, των εξαφανισμένων πόλεων, που κάποτε ὡστόσο κατοικοῦνταν εἶναι κεφάλια, σώματα, ἀκρωτηριασμένων τις πιο πολλές φορές ἀγαλμάτων που ἀνακαλύπτονται παντοῦ καὶ πάντοτε, μέσα στο ἐλληνικὸ χῶμα. Η ἐλληνική ὅμως πέτρα εἶναι κάτι πολὺ περισσότερο ἀπὸ ὅλα αὐτὰ εἶναι τὸ σύμβολο τῆς μοίρας καὶ των θεῶν»⁴⁶.

Ρόδο τῆς μοίρας, γύρευες νὰ βρεῖς νὰ μᾶς πληγώσεις
μὰ ἔσκυβες σὰν τὸ μυστικὸ πὺν πάει νὰ λυτρωθεῖ
κι ἦταν ὥραϊο τὸ πρόσταγμα πὺν δέχτηκες νὰ δώσεις
κι ἦταν τὸ χαμογέλιο σου σὰν ἔτοιμο σπαθί.
Τοῦ κύκλου σου τὸ ἀνέβασμα ζωντάνευε τὴ χτίση
ἀπὸ τ' ἀγκάθι σου ἔφευγε τὸ δρόμου ὁ στοχασμὸς
ἢ ὁρμὴ μας γλυκοχάραζε γυμνὴ νὰ σ' ἀποχτήσει
ὁ κόσμος ἦταν εὐκολός. Ἕνας ἀπλὸς παλμός.

Ολοκληρώσαμε τὸ ἐρευνητικὸ μας πρόγραμμα γιὰ τὸ ἔτος 2014-2015 μετὰ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ποίημα ΚΓ' με τίτλο «Λίγο ἀκόμα» τῆς συλλογῆς Μυθιστόρημα⁴⁷. Ο τίτλος τῆς συλλογῆς ἀξιοποιεῖ μιὰ ὀρισμένη μυθολογία γιὰ νὰ ἐκφράσει μιὰ ἱστορία σχολιάζεται ἀπὸ τὸν ποιητὴ στὴν πρώτη ἐκδοση. Ο στίχος «Λίγο ἀκόμα» καὶ τὸ «Θα ἰδοῦμε» δημιουργεῖ αἰσιοδοξία καὶ ἀναδημιουργεῖ καλύτερες μέρες μετὰ πάρα πολλές προεκτάσεις ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἀποθεραπεία των παιδιῶν μας. Ἀκόμη ἐγίνε

⁴⁶ ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ, ὁ.π., σ. 1414.

⁴⁷ Σεφέρης, Γ. (1972) Ποιήματα, ἐκδόσεις Ἰκαρος, σ. 70, Σύνθεση: Ἰανουάριος τοῦ 1968 στὶς φυλακὲς Αἰβέρωφ, Ἠχογράφηση: 1971, Παρίσι, Μαρία Φαραντούρη.

μεγάλη συζήτηση για την περιγραφή και τη φωτεινότητα του τοπίου όσο και για στοιχεία πολιτισμικά και χρώματα και μάρμαρα που αντιπροσωπεύουν την Ελλάδα, κάτι που συναντήσαμε έντονα και στον Ελύτη και εδώ κάναμε συγκριτική προσέγγιση των δύο κορυφαίων ποιητών μας οι οποίοι ενισχύουν τον αρχικό στόχο του ερευνητικού μας προγράμματος.

Λίγο ακόμα

θα ιδούμε τις αμυγδαλιές ν' ανθίζουν

τα μάρμαρα να λάμπουν στον Ήλιο

τη θάλασσα να κυματίζει

λίγο ακόμα

να σηκωθούμε λίγο ψηλότερα...⁴⁸

Οι στίχοι αποθεώνουν τα συναισθήματα των μαθητών/ασθενών μας και υλοποιούν τη φράση «λίγο ακόμα, να σηκωθούμε λίγο ψηλότερα»...

Θα τελειώσω με τα λόγια του ίδιου του ποιητή που μιλάει για την Παναγία στο ποίημά του «Νεόφυτος ο Έγκλειστος» την «Υπερμάχο Στρατηγό που είχε στα μάτια ψηφιδωτό τον καημό της Ρωμιοσύνης» και μπορεί στα σίγουρα να διαδίδει την «ΕΛΠΙΔΑ» για την αποθεραπεία των παιδιών μας.

⁴⁸ Γιώργος Σεφέρης, Μυθιστόρημα. Σύνθεση: 1968 στις φυλακές Αβέρωφ. Πρώτη Ηχογράφηση 1971: Παρίσι, Μαρία Φαραντούρη

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ

- Apollodorus, *The Library of Greek Mythology*, [Αγγλ. μτφρ. (1997) R. Hard] Oxford and New York: Oxford University Press.
- Augé, M. (1995) “*Krise der Identität oder Krise des Anderssein? Die Beziehung zum Anderen in Europa*“ στο W. Kaschuba (ed.) *Kulturen-Identitäten-Diskurse. Perspektiven Europäischer Ethnologie*, σελ. 85-99, Berlin: Akademie.
- Claudio Merlo, *Η Ιστορία της Τέχνης*, Αθήνα: Μοντέρνοι Καιροί.
- Corballis, M. (2011). [μτφρ. Πασχαλίδου, Θ. (2013)]. Στο λαβύρινθο του μυαλού, 21 διαδρομές στα μονοπάτια του ανθρώπινου εγκεφάλου. Αθήνα: ΑΙΩΡΑ
- Goleman, D. (1999). *Working with Emotional Intelligence*. (Μετ.) Φ. Μεγκλούδη. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Lesky, A. (1972). *Ιστορία της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας*, μτφ. Α. Τσοπανάκη. Θεσσαλονίκη.
- Levi-Strauss c. (1987). *Φυλές και Ιστορία*, 4^η Έκδοση. Αθήνα: Μπάιρον.
- Lewis, G., Gewirtz, S. und Clarke, J. (2007), *Κοινωνική Πολιτική. Μια άλλη Προσέγγιση*. Στασινοπούλου, Ο. (Επιμ.), Αθήνα: Gutenberg.
- Manent Pierre (2010). [μτφρ. Μαρσέλος, Χ. (2014)]. *Οι μεταμορφώσεις της Πόλεως. Δοκίμιο για τη δυναμική της Δύσης*. Αθήνα Πόλις.
- Niek, W. (1995). *Interkulturelle Erziehung und Bildung*.
- Rolanb be Canbé (1991). *Λεξικό των Συνθετών*. Αθήνα: Gutenberg.
- Unicef (2007). *Η Καταπολέμηση της Παράνομης Διακίνησης και Εμπορίας Παιδιών*. Inter-Parliamentary Union / Ελληνική Δημοκρατία – ΥΠΕΞ.
- Unicef (2009). *Progress for Children. A Report Card on Child Protection*. Number 8, September 2009.
- Weber, M. (1921). *Musiksoziologie. Die rationalen und Soziologischen Grundlagen der Musik*. München: Drei Maskey Verlag.
- Αβδελά, Ε. (2013). «Νέοι εν κινδύνω»: Επιτήρηση, αναμόρφωση και δικαιοσύνη ανηλίκων μετά τον πόλεμο. Αθήνα: Πόλις
- Βουλή των Ελλήνων (2013). Έκθεση της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, της Βουλής των Ελλήνων (Περίοδος ΙΕ’ – Σύνοδος Α’/22-5-2013).

- Γκίβαλου-Κατσίκη, Α. (2004) (επιμλ.) *Η Λογοτεχνία Σήμερα, Όψεις, Αναθεωρήσεις, Προοπτικές. Πρακτικά Συνεδρίου* Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Δασκαλάκης, Δ. Γκίβαλος, Δ. (Επιμ.) (2011). *Παιδική ηλικία και τα δικαιώματα του Παιδιού*. Αθήνα: Α.Α. Λιβάνη
- Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, (2003). *Ένα μέλλον χωρίς παιδική εργασία*. Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας.
- Ε.Κ.Π.Α/Κ.Ε.ΕΠ.ΕΚ. (2009) Πρακτικά Η' Πανελλήνιου Συνεδρίου με θέμα: «Μαθηματικά και Ανθρωπιστικές Επιστήμες Αθήνα: Π.Τ.Δ.Ε/Κ.Ε.ΕΠ.ΕΚ.
- Εξαρχάκος, Θ. (1988). *Διδακτική των Μαθηματικών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Επιτροπή των ΕΚ, «Πρώτη έκθεση σχετικά με την εξέλιξη των ενεργειών που έχουν αναληφθεί στο επίπεδο των κρατών – μελών και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για την ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Διάστασης στην Εκπαίδευση», ΣΕΚ (91) 1753, Βρυξέλλες 23-9-91
- Ευρωπαϊκές Κοινότητες (2007). Βασικές ικανότητες για τη Δια Βίου Μάθηση. Ένα Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
- Θεοδωράκης Μίκης & Ύψιλον. (1998). *Μίκης Θεοδωράκης, Μελοποιημένη Ποίηση, Α' Τόμος*, Τραγούδια. Αθήνα: Ύψιλον.
- Ι.Ε.Π: Ιστοσελίδα Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής
- Καγιάτ, Ν. (2014). *Ο δρόμος της Ελπίδας*. Οι εξομολογήσεις του Δρα Καγιάτ. Η θεραπεία του καρκίνου, η Ελπίδα, η Απώλεια. Αθήνα: Καλέντης.
- Καζάζης, Ι. (2000). *Ο Αρχαϊκός Λυρισμός ως μουσική Παιδεία*.
- Κακριδής, Φ. (2005). *Αρχαία ελληνική γραμματολογία*, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών. Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.
- Καλβίνο, Ι. *Γιατί να διαβάζουμε τους κλασσικούς*. [μτφρ. (2003) Χρυσοστομίδης, Α.], Αθήνα: Καστανιώτης
- Κόκκος, Α. κ.ά. (2010), Έκθεση για τη ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, Υπάρχουσα κατάσταση και προτάσεις μετασχηματισμού, Αθήνα.
- Κουδούνα Μ.: [σε συνεργασία με Κολυβά Μ., Παπαθανασίου Ο.] (1998,

- 1999) «Καραβάκι μου ξεκίνα...». (Τέσσερα (4) βιβλία: Βιβλίο για το μαθητή, Τετράδιο Δραστηριοτήτων Ι, Τετράδιο Δραστηριοτήτων ΙΙ, Βιβλίο Δασκάλου, Αθήνα: ΥΠΕΠΘ, Ο.Ε.Δ.Β.
- Κουδούνα, Μ. (2001). *Ερευνα Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Πειραματικό Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα «Μελίνα»*, Εκπαίδευση και Πολιτισμός, ΕΚΠΑ, Κέντρο Συγκριτικής Εκπαίδευσης Διεθνούς Εκπαιδευτικής Πολιτικής και Επικοινωνίας. Αθήνα.
- Κουδούνα, Μ. (2002). *Σχολεία Εφαρμογής Πειραματικών Προγραμμάτων Εκπαίδευσης στα πλαίσια της Μεταρρύθμισης 1997-2000*, ΕΚΠΑ / ΠΤΔΕ Κέντρο Συγκριτικής Εκπαίδευσης Διεθνούς Εκπαιδευτικής Πολιτικής και Επικοινωνίας.
- Κουδούνα, Μ. (2004). *Η Λογοτεχνία μέσα από τη φιλοσοφία των «Σχολείων Εφαρμογής Πειραματικών Προγραμμάτων Εκπαίδευσης»*, Πρακτικά Συνεδρίου Ε.Κ.Π.Α., Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2002. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κουδούνα Μ. (2008). *Η συμβολή των Μαθηματικών στις Κοινωνικές Εξελίξεις από τον 18^ο αιώνα έως σήμερα με έμφαση στην Πολιτική και στις Διεθνείς Σχέσεις*, στο Πρακτικά Η' Πανελλήνιου Συνεδρίου με θέμα «Μαθηματικά και Ανθρωπιστικές Επιστήμες», Αθήνα: ΕΚΠΑ/Κ.Ε.ΕΠ.Ε.Κ
- Κουδούνα Μ. (2009), «Κοινωνικός αποκλεισμός και Εκπαίδευση – Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης». Αθήνα. Εκδόσεις: ΕΚΠΑ, ΣΚΑΪ Παιδεί@ & Σμυρνιωτάκης. Πρακτικά του Συνεδρίου Τόμος Β' σ. 600-608.
- Κουδούνα, Μ. (2011). *Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής*. [Πιστοποιημένη Επιμορφώτρια]
- Κουδούνα, Μ., Χαρίτος, Β. (2014). *Εκπαιδévοντας «Ανήλικους με Εισαγγελική Εντολή» στο Νοσοκομειακό Σχολείο «Π. & Α. Κυριακού»*. Αναζητήσεις, Θέσεις και Προτάσεις στο <http://syzefxis.gov.gr> Υπηρεσίες Υποστήριξης - Γενικό Νοσοκομείο Παιδών «Π. & Α. Κυριακού», Αθήνα 13 Μαρτίου 2014.
- Κουδούνα, Μ. & Καραγιαννόπουλος, Α., (2014). *Διδακτικό υλικό για τη διδασκαλία Ερευνητικού Προγράμματος με τίτλο «Μελοποιημένη Ποίηση»* Αθήνα: Δημ. Σχολ. «Π. & Α. Κυριακού».

- Κουδούνα, Μ. (2014). Η «Αξία της Γνώσης», μέσα από το ερευνητικό Πρόγραμμα «Μελοποιημένη Ποίηση», όπως εφαρμόστηκε στο Νοσοκομειακό Σχολείο «Π. & Α. Κυριακού», το Διδακτικό Έτος 2013-2014, στο Μπουζάκης, Σ., (επιμ.), (Υπό έκδοση) Πρακτικά 7^{ου} Επιστημονικού Συνεδρίου με θέμα: Ποια Γνώση έχει την πιο μεγάλη αξία: Ιστορικές – Συγκριτικές Προσεγγίσεις Πανεπιστήμιο Πατρών 27-29 Ιουνίου 2014.
- Κωνσταντοπούλου, Χ. (1995). *Θέματα μεταμοντέρνας επικοινωνίας*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.
- Κωνσταντοπούλου, Χ. (2009). *Κοινωνιολογία της Καθημερινότητας*. Αθήνα: Παπαζήση
- Μαρκέας, Ν. (2014) Η συνγνώμη της σιωπής. Αθήνα: Βασδέκης.
- Μαρκεζίνης, Β. (2013). *Η Κληρονομιά της Αρχαίας Ελληνικής Τραγωδίας στον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό*, Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Μπαλούρδος, Δ., Χρυσάκης, Μ. (2012). *Καταπολέμηση των Διακρίσεων: Τάσεις, Προκλήσεις, Πολιτικές*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (2014). *Μητρικής Γλώσσας Εγκώμιον*. Αθήνα: Εφημερίδα «Το Βήμα», 2 Φεβρουαρίου 2014.
- Ντζιούνη, Γ. & Κώστιος, Α (2012). Μουσικοθεραπευτική Θεωρία και Πράξη. Αθήνα: Panas Music Παπαρηγορίου – Νάκας.
- Παπαδάτος, Γ. (2010) (επιμ.). Πρακτικά 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Επιστημών Εκπαίδευσης, Τόμοι Α', Β' και Γ'. Αθήνα: ΕΚΠΑ – Σμυρνιωτάκης.
- Πελεγρίνης, Θ. (1995). *Οι πέντε εποχές της φιλοσοφίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Σεφέρης, Γ. (1972) Αφιέρωμα στον ποιητή από το περιοδικό ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ, Αθήνα 18 Οκτωβρίου 1972.
- Συνήγορος του Πολίτη – Συνήγορος του Παιδιού (2013). Έκθεση προς την Επιτροπή Δικαιωμάτων του Παιδιού του ΟΗΕ. Απρίλιος 2013.
- Τάσιος, Θ. (2013). Ας αναστοχαστούμε εαυτούς και αλλήλους. Ηράκλειο Κρήτης: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Υ.ΠΑΙ.Θ, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» (2012). Αρχαία Ελληνικά Α' Γυμνασίου, Ομηρικά Έπη Οδύσσεια [Μτφρ. Δ.Ν. Μαρωνίτη].
- Χατζηδήμου, Κ. (2008). Πηγές προετοιμασίας των υπηρετούντων

εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για τη γλωσσική διδασκαλία: Μια ερευνητική προσέγγιση στο: Πρακτικά 6^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου, Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα, Τριλιανός, Α. κ.ά. (επιμ.). Τόμος Α', Αθήνα: Ατραπός.

Διαδικτυακές πηγές:

<http://www.elpida.org/gr/new>
<http://www.mvvfoundation.gr>
<http://www.esos.gr>
aktines.blogspot.com/2013/.../blog-post-2608.html
ΑΠΕ-ΜΠΕ Σάββατο 23/11/2013
<http://www.romfea.gr/oikoumenikopatriarxeio1-12-2014>
<http://www.syzefxis.gov.gr>
<http://www.pi-schools.gr/programs/depps>
<http://diapolitismiki.minedu.gov.gr>
<http://www.e-yliko.gr/default.aspx>
<http://blogs.sch.gr/dertv/>
<http://www.sch.gr/>
<http://digitalschool.minedu.gov.gr/>
<http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diaspora/index.php?yliko>
<http://elearning.edc.uoc.gr/moodle>
<http://www.museduc.gr/>
<http://www.diapolis.auth.gr/>
<http://vod.sch.gr>
<http://couf.sch.gr>